

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _____ Л. В. Жердецька

“ _____ ” _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Оцінка кредитного ризику банку»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 8

ЦЗФН

Ладигіна Ірина Геннадіївна

Керівник: к.е.н., доцент

Сергєєва Олена Степанівна

ОДЕСА – 2025

АНОТАЦІЯ

Ладигіна І. Г. «Оцінка кредитного ризику банку». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів оцінки кредитного ризику банку. Визначено еволюцію наукового дискурсу щодо проблематики кредитного ризику шляхом трендового та бібліометричного аналізу, який засвідчив зростання глобального інтересу до цієї теми в умовах кризових явищ, зокрема пандемії COVID-19 та війни в Україні. Розкрито сутність кредитного ризику, обґрунтовано класифікацію його видів за трьома групами ознак (характеристиками позичальника, параметрами угоди та специфікою ризику), розглянуто науково-методичне забезпечення оцінки відповідно до вимог НБУ, МСФЗ та рекомендацій Базельського комітету.

На основі аналізу діяльності АТ КБ «ПриватБанк» охарактеризовано динаміку, структуру та фактори формування кредитного ризику, виявлено позитивні тенденції щодо покращення якості кредитного портфеля, зокрема зниження частки проблемних активів. Виокремлено системні виклики, пов'язані з наявністю історичних недіючих кредитів та ризиками, притаманними портфелю державних боргових зобов'язань. Представлено структуру комплексної системи оцінки кредитного ризику, заснованої на концепції очікуваних кредитних збитків, реалізації принципу трьох ліній захисту, сценарному аналізі та застосуванні стрес-тестування в межах ICAAP.

У роботі обґрунтовано доцільність використання адаптивних моделей в умовах невизначеного операційного середовища. Зокрема, рекомендовано комбіноване застосування ARDL-моделей, регуляризаційних методів (LASSO, Ridge, Elastic Net), баєсівських та TVP-моделей для підвищення точності, чутливості та гнучкості системи оцінювання. Доведено необхідність інтеграції ESG-ризиків у практики управління кредитним ризиком банку, з урахуванням їх впливу на параметри моделі ECL. Запропоновано використання ESG-скорингу, контрольних списків, нефінансових KPI, теплових карт ризиків та ESG-стрес-тестування для посилення стійкості банків відповідно до принципів сталого розвитку та регуляторних вимог.

Ключові слова: банк, кредитний ризик, очікувані кредитні збитки, адаптивні моделі, ESG-ризик, АТ КБ «ПриватБанк», ризик-менеджмент.

ANNOTATION

Ladyhina I. G. «Bank credit risk assessment». Qualification work for a bachelor's degree in "Finance, Banking and Insurance" - Odessa National University of Economics. Odesa, 2025.

This study presents a comprehensive examination of the theoretical, methodological, and practical aspects of bank credit risk assessment. It outlines the evolution of academic discourse on credit risk through trend and bibliometric analysis, which reveals growing global interest in this topic, especially during periods of crisis, such as the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine. The essence of credit risk is clarified, a typology based on three groups of criteria—borrower characteristics, contract parameters, and risk-specific features – is substantiated, and the methodological framework for credit risk assessment is analyzed in line with the requirements of the NBU, International Financial Reporting Standards, and Basel Committee recommendations.

Based on an in-depth analysis of the activities of JSC CB «PrivatBank», the study characterizes the dynamics, structure, and determining factors of credit risk. Positive trends are identified in improving the quality of the loan portfolio, particularly through the reduction of non-performing assets. Systemic challenges are highlighted, including the burden of legacy non-performing loans and risks associated with the bank's portfolio of government debt securities. The study presents the structure of a comprehensive credit risk assessment system built on the concept of expected credit losses, the three lines of defense model, scenario analysis, and the application of stress testing within the framework of the Internal Capital Adequacy Assessment Process.

The study justifies the relevance of adaptive modeling approaches under conditions of operational uncertainty. Specifically, it recommends the combined application of ARDL models, regularization techniques (LASSO, Ridge, Elastic Net), Bayesian models, and time-varying parameter (TVP) models to enhance the accuracy, sensitivity, and flexibility of credit risk assessment systems.

The necessity of integrating ESG risks into credit risk management practices is substantiated, with particular emphasis on their influence on key ECL model parameters. The use of ESG scoring, due diligence checklists, non-financial KPIs in loan agreements, risk heatmaps, and ESG stress testing is proposed to strengthen the resilience of banking institutions in accordance with sustainable development principles and regulatory requirements.

Keywords: bank, credit risk, expected credit losses, adaptive models, ESG risks, JSC CB «PrivatBank», risk management.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	7
1.1. Трендовий та бібліометричний аналіз наукових підходів до дослідження кредитного ризику банку	7
1.2. Сутність та видова структура кредитного ризику банку	14
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	24
2.1. Економічна характеристика та основні напрямки діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	24
2.2. Аналіз кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк»	36
2.3. Комплексна система оцінки кредитного ризику в АТ КБ «ПриватБанк»	48
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ	58
3.1. Адаптивні підходи до моделювання кредитного ризику банків в умовах невизначеного операційного середовища	58
3.2. Інтеграція ESG-ризиків у системи кількісної оцінки кредитного ризику банків	69
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми роботи обумовлена зростанням впливу зовнішніх та внутрішніх шоків на фінансову стабільність банківської системи України, що особливо загострилися в умовах повномасштабної військової агресії росії проти України. Серед ключових викликів, з якими стикаються банки, особливе місце займає кредитний ризик, що є основним джерелом втрат капіталу. У поточних умовах значно зростає ймовірність погіршення якості кредитного портфеля, що зумовлює необхідність удосконалення інструментарію оцінювання кредитного ризику та розробки заходів щодо його мінімізації. Ефективне управління кредитним ризиком стає важливою умовою забезпечення фінансової стабільності банків та збереження довіри вкладників.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження інструментарію оцінювання кредитного ризику банку та формування комплексу заходів для підвищення їх ефективності в системі кредитного ризик-менеджменту.

Відповідно до поставленої мети, *завданнями дослідження* є:

- трендовий та бібліометричний аналіз наукових підходів до дослідження кредитного ризику банку;
- узагальнення наукових підходів до визначення сутності кредитного ризику банку та його видової структуризації;
- формування економічної характеристики та дослідження основних напрямів діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;
- аналіз кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк» та вивчення практичного інструментарію, що використовується для його оцінки в банку;
- розроблення заходів для підвищення ефективності інструментарію, що використовується для оцінки КРБ в поточних умовах функціонування.

Об'єктом дослідження є кредитний ризик банку як об'єкт оцінювання та застосування управлінських впливів за отриманими результатами.

Предметом дослідження є методи, моделі та інструменти, що використовуються для оцінки кредитного ризику банку.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використовувалися загальнонаукові методи: аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування і конкретизація, порівняльний аналіз, системний підхід (при дослідженні сутності кредитного ризику та його типологізації, систематизації факторів впливу на його рівень; розробленні наукового-методичного забезпечення оцінки кредитного ризику банку; узагальненні адаптивних підходів до моделювання кредитного ризику банку в умовах невизначеності; систематизації методів оцінки ESG-ризиків); порівняльний, статистичний, графічний та табличний аналіз (для економічної характеристики АТ КБ «ПриватБанк» та оцінці рівня кредитного ризику в ньому); бібліометричний та трендовий аналіз (з метою формалізації змістових, часових і просторових закономірностей еволюції наукових досліджень у сфері кредитного ризику банків).

Інформаційну базу дослідження становлять міжнародні стандарти оцінки та управління кредитним ризиком; нормативно-правові акти НБУ; статистичні дані, дані банківського нагляду та аналітичні огляди НБУ; фінансова та статистична звітність АТ КБ «ПриватБанк»; наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з питань кредитного ризик-менеджменту в банку, бази даних публікацій SCOPUS та Google Scholar. Розрахунки здійснено з використанням пакета MS Office Excel, бібліометричний аналіз – інструментарію VOSviewer v.1.6.10, трендовий аналіз – інструментарію Google Trends.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна бакалаврська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Структура і зміст роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 114 сторінок, зокрема 86 сторінок основного тексту, 12 таблиць, 20 рисунки, 8 додатків та список літератури з 90 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

1.1. Трендовий та бібліометричний аналіз наукових підходів до дослідження кредитного ризику банку

Трансформаційні процеси в економіці України під впливом повномасштабної війни, зниження платоспроможності суб'єктів господарювання та домогосподарств, порушення виробничих ланцюгів, а також загроза призупинення або істотного скорочення діяльності підприємств у регіонах активних бойових дій суттєво ускладнюють кредитну діяльність банків. Першочерговим наслідком цього є зростання кредитного ризику, та збільшення обсягів проблемної заборгованості у кредитному портфелі банків, що, своєю чергою, загрожує фінансовій стабільності на мікро- та макрорівнях банківської системи.

У цьому контексті зростає значущість теоретико-методологічного переосмислення природи кредитного ризику банку (далі – КРБ), його джерел, форм прояву та засобів ідентифікації. Поглиблене вивчення цих аспектів є важливою передумовою для формування ефективних управлінських рішень у сфері кредитного ризик-менеджменту, а також для забезпечення адаптації банківської системи до нових умов функціонування в умовах високої невизначеності.

Складність, багаторівневність та динамічний характер КРБ зумовлює необхідність застосування комплексного міждисциплінарного підходу до його дослідження. У цьому зв'язку доцільним вважаємо за доцільне використати інструменти трендового аналізу (Google Trends та аналіз динаміки публікацій в базі даних SCOPUS) та бібліометричного аналізу на основі VOSviewer сучасних дослідницьких парадигм.

Результати такого дослідження формуватимуть науково-методичне підґрунтя для розроблення адаптивної системи оцінки та управління КРБ в умовах кризових трансформацій економічного середовища України.

Динаміка пошукових запитів щодо проблематики КРБ у світі та в Україні з 2004 по квітень 2025 року представлена на рисунку 1.1.

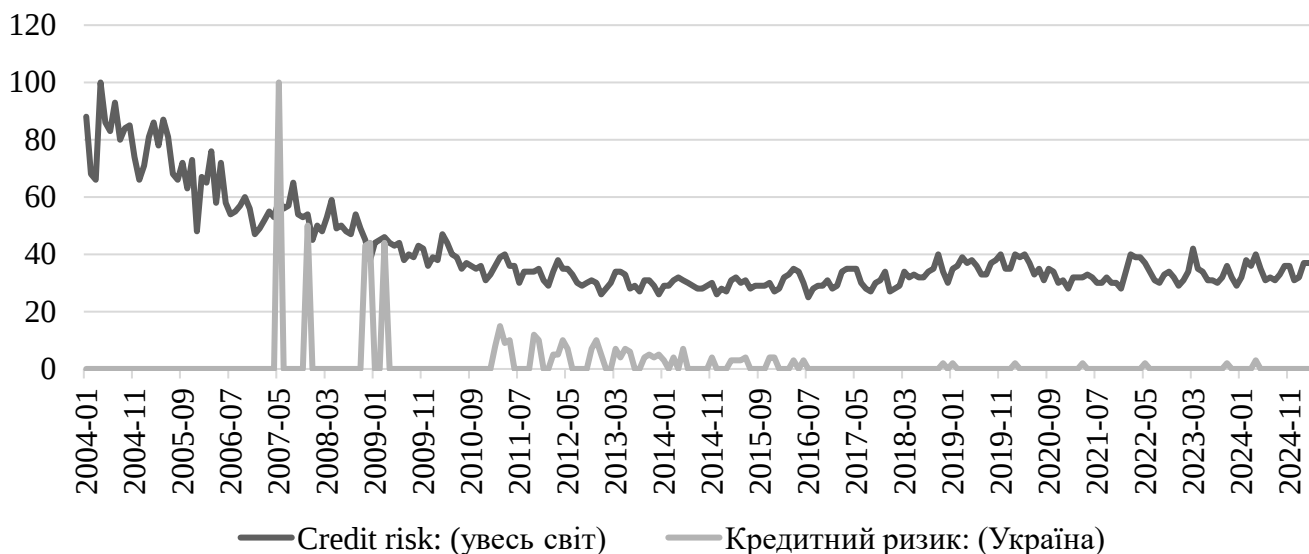

Рис. 1.1. Динаміка пошукових запитів у Google щодо проблематики КРБ за 2004 р. – квітень 2025 р.

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [1].

Аналіз даних пошукової активності, представлений на рисунку 1.1, свідчить про суттєві відмінності у рівні зацікавленості цим питанням серед глобальної та української аудиторії.

У глобальному контексті впродовж 2004-2008 років спостерігався високий рівень інтересу до теми КРБ: індекс пошукових запитів коливався в межах 66-100, з піком у квітні 2004 року. Це узгоджується з періодом накопичення ризиків, що передували світовій фінансовій кризі 2008 року, спричиненої кредитною бульбашкою та наростанням недіючих кредитів. Після 2009 року фіксується поступове зниження інтересу – індекс падає до 35-40 у період 2010-2020 рр., демонструючи відносну стабілізацію теми у фаховому дискурсі. З 2020 року можна виокремити тенденцію до певного зростання інтересу до цієї проблематики, що пов'язано з наслідками пандемії COVID-19 та геополітичними ризиками (зокрема, війною в Україні), які загострили проблеми КРБ на глобальному рівні.

На відміну від глобального тренду, в Україні до 2007 року спостерігається повна відсутність зацікавленості у темі: значення індексу залишаються на рівні 0.

Перші коливання з'являються лише у травні 2007 році (значення 100 – аномальний спорадичний пік), а стабільні сигнали активності – з 2011 року. Пік активності в Україні відзначається у 2007, 2008, 2011, 2012, 2013 та 2015 роках, однак значення індексу у більшості місяців залишаються на рівні 0-10, що свідчить про низьку загальну зацікавленість або обмежене коло фахівців, які шукали цю інформацію. Після 2020 року індекс коливається в межах 0-3, що вказує на низьку популярність теми серед широкого кола користувачів, попри її об'єктивну актуальність у контексті війни та економічної нестабільності.

На рисунку 1.2 представлена динаміка публікацій у сфері КРБ з 2004 по 2025 рік у базі даних SCOPUS.

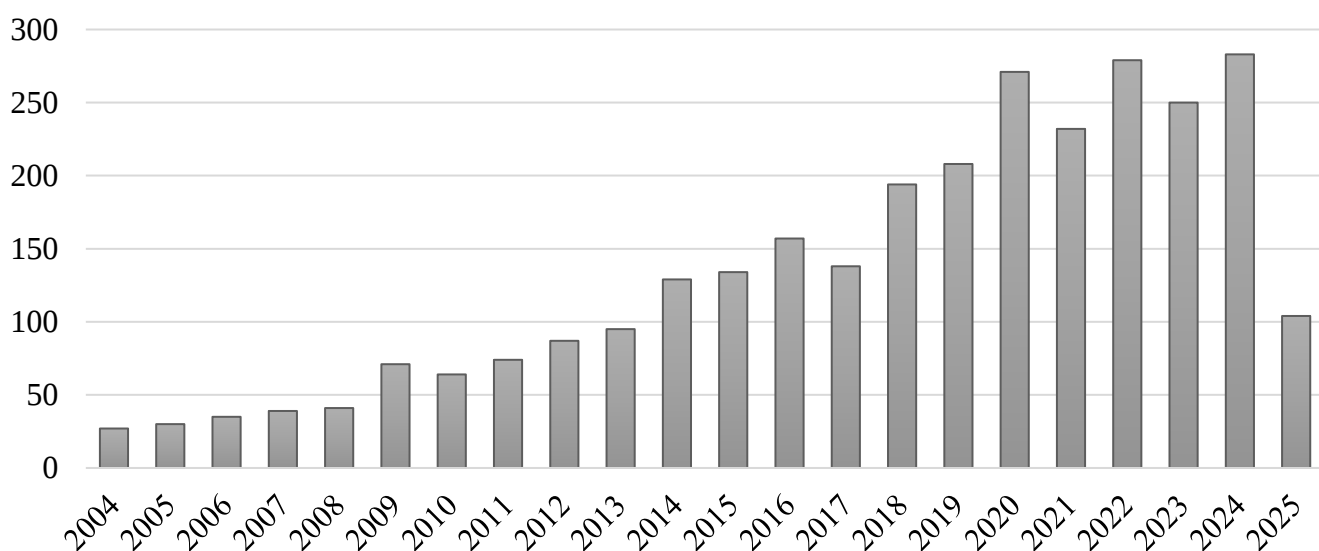

Рис. 1.2. Динаміка публікацій з тематики кредитного ризику банку за 2004-2025 рр., одиниці

Джерело: складено авторкою побудовано авторкою за матеріалами [1].

Результати трендового аналізу за базою SCOPUS демонструють стале зростання кількості публікацій, присвячених проблематиці КРБ. Якщо у 2004-2008 роках обсяги досліджень залишалися відносно низькими, то вже з 2009 року простежується чітка тенденція до зростання публікаційної активності, що інтенсифікувалась у 2014-2024 роках. Кількість публікацій у цей час зростає більш ніж удесятеро, що свідчить про актуалізацію наукових пошуків в умовах зростання системних ризиків та посилення ролі регуляторних вимог у сфері банківського

нагляду. Максимальні показники наукової активності було зафіксовано у 2024 році, що збігається з періодами загострення економічних і фінансових криз.

На підставі зазначеного можна зробити висновок, що загальна динаміка свідчить про зростання наукової зацікавленості у проблематиці КРБ, що особливо активізувалась у періоди глобальних криз і невизначеності. Водночас суспільний інтерес в Україні, залишається фрагментарним, що підтверджує актуальність подальших досліджень у сфері оцінювання КРБ як ключового фактора фінансової стабільності банків.

В умовах зростання обсягів наукової інформації та необхідності систематизації знань з тематики КРБ особливої актуальності набуває використання бібліометричного аналізу як інструменту оцінки стану та динаміки наукових досліджень. Застосування інструментарію VOSviewer дає змогу визначити провідні напрями, авторів та наукові школи у сфері КРБ. Це дозволяє не лише виявити прогалини у дослідженнях і окреслити перспективні напрями подальших наукових розвідок, а й забезпечити формування цілісного бачення еволюції підходів до КРБ.

Для проведення бібліометричного аналізу наукових публікацій з проблематики КРБ у базі даних SCOPUS було відібрано 2541 наукову статтю за період з 2004 по 2024 рр. Відібрані документи відповідають пошуковому запиту, який включав наявність ключових термінів «кредитний ризик» та «банк» у назві, анотації або ключових словах. Додатково було встановлено обмеження за предметними галузями – економіка, бізнес, прийняття рішень, соціальні науки, математика, інформатика; мовами публікацій – англійська та українська; типом документа – наукові статті.

Отриманий масив даних було використано для візуалізації наукових тенденцій, ідентифікації ключових термінів, авторських кластерів та структурної карти знань у програмному середовищі VOSviewer, наочно представленого на рисунку 1.3.

За його результатами ідентифіковано вісім кластерів, кожен з яких об'єднує специфічні дослідницькі напрями, що формують окремі наукові підходи у межах загальної тематики, пов'язаної з КРБ.

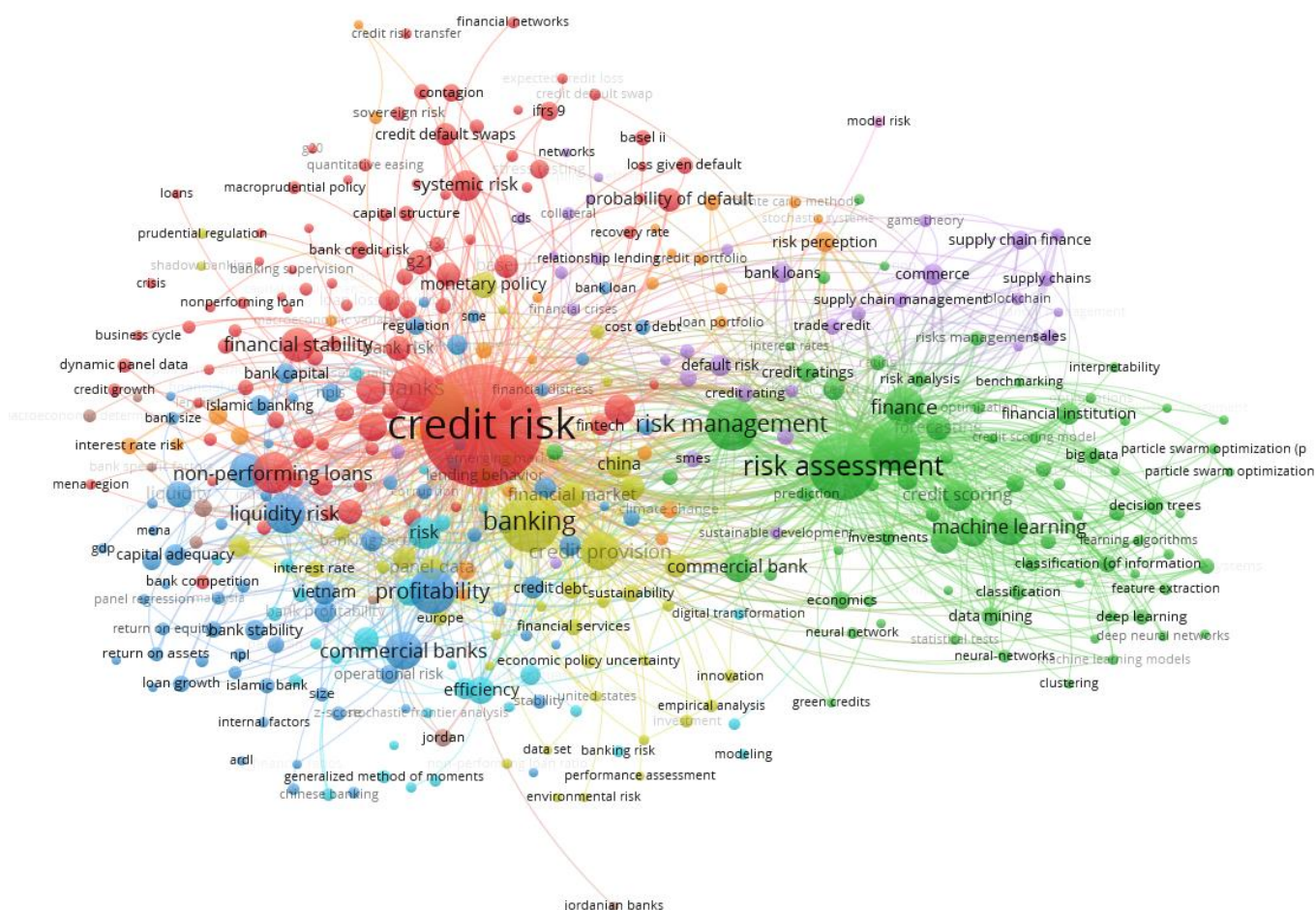

Рис. 1.3. Результати бібліометричного аналізу: взаємозв'язки КРБ з іншими тематиками за 2004-2024 рр.

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [2]/

У центрі мапи домінує вузол «кредитний ризик», що підтверджує його роль як центральної концепції, довкола якої групуються всі інші тематичні напрями. Його щільна взаємозв'язана структура з поняттями «ризик-менеджмент», «оцінка ризику», «недіючі кредити», «фінансова стабільність», «банківська діяльність» та «кредитний дефолт» свідчить про високий рівень інтеграції досліджень у цій сфері.

Кластер 1 «Макрофінансовий та регуляторний вимір КРБ» (95 термінів, червоний колір) охоплює ключові аспекти функціонування банківської системи, регулювання банківської діяльності, вимоги до капіталу (Basel II, Basel III), банківську стабільність, ліквідність, ризик неплатоспроможності, макропруденційну політику та стрес-тестування. До фокусних тем належать також фінансова стабільність, ризики фінансової системи, фінансові кризи, contagion-ефекти та роль

банків у фазах економічного циклу. Це вказує на те, що дослідники зосереджуються на взаємозв'язку КРБ з системними ризиками, нормативними обмеженнями та банківськими регуляторними рамками.

Кластер 2 «Технології та моделювання КРБ» (76 термінів; зелений колір) представляє напрям досліджень, пов'язаний з інтелектуальним аналізом даних, машинним навчанням, штучними нейронними мережами, алгоритмічним моделюванням, прогнозуванням й оцінюванням кредитоспроможності. До ключових понять відносяться «кредитний скоринг», «моделювання КРБ», «ансамблеве навчання», «дерева рішень», «випадковий ліс», а також оптимізаційні підходи (генетичні алгоритми, градієнтний бустинг). Отже, кластер відображає зсув акценту у дослідженнях на інноваційні аналітичні інструменти для оцінки КРБ в умовах Big Data та цифрової трансформації.

У межах кластера 3 «Емпіричні дослідження банківської ефективності та ризиків» (72 терміни; синій колір) зосереджено увагу на ключових характеристиках банків (капіталізація, розмір, прибутковість, ліквідність), макроекономічному контексті (ВВП, ринки, інфляція, фінансова інклюзія), а також факторах, що впливають на появу недіючих кредитів, моральний ризик і кредитний портфель. Переважають дослідження, що базуються на панельних даних, регресійному аналізі, системі GMM та розгляді банків у країнах, що розвиваються. Це визначає наявність потужної емпіричної компоненти у вивченні детермінант КРБ.

Виявлено високу щільність першого, другого та третього кластерів підтверджує їхню провідну роль у структурі сучасних досліджень – як з боку регуляторного аналізу, так і інноваційного моделювання та емпіричних спостережень.

Кластер 4 «Макроекономічні та політичні фактори КРБ» (44 терміни; оливковий колір) охоплює взаємозв'язки між кредитним ризиком і макроекономічними змінними, такими як ВВП, економічна політика, грошово-кредитна політика, ринки капіталу, державне управління, фінансові послуги, інновації, екологічні ризики та політична нестабільність. Дослідження кластера спрямовані на розуміння впливу зовнішнього середовища на ефективність

банківської кредитної діяльності, зокрема у контексті невизначеності, регуляторних реформ та переходу до сталої економіки.

Кластер 5 «Кредитування бізнесу та ризики у ланцюгах постачання» (34 терміни; зелений колір) охоплює тематику фінансування малого і середнього бізнесу, взаємин «позичальник – банк», а також впливу пандемії COVID-19 на ці процеси. Значна увага приділяється питанням забезпечення кредитів, асиметрії інформації, ризикам та новітнім підходам до управління ланцюгами постачання. Це свідчить про актуальність дослідження КРБ в умовах порушення глобальних економічних зв'язків.

Кластер 6 «Ефективність банківської діяльності та якість кредитів» (31 термін; блакитний колір) зосереджений на емпіричних дослідженнях ефективності банків, як у контексті продуктивності («технічна ефективність», «ефективність витрат», «ефективність прибутку»), так і якості активів. До ключових понять входять також методології оцінки (стохастичний фронтірний аналіз, DEA-аналіз), конкурентне середовище та регуляторний вимір. Це вказує на наростальний інтерес до ефективності банків в умовах структурних реформ, цифровізації та економічної нестабільності.

Кластер 7 «Інтегровані підходи до моделювання фінансових ризиків і їх взаємозв'язку з кредитним ризиком банку» (27 термінів; помаранчевий колір) охоплює комплекс досліджень, спрямованих на аналіз фінансових, ринкових та макроекономічних ризиків, які безпосередньо або опосередковано впливають на рівень КРБ. Особливе місце у кластері займають інструменти кількісного оцінювання ризиків, серед яких методи Монте-Карло, сценарний аналіз, стрес-тестування, VaR, що застосовуються для моделювання чутливості банківського портфеля до змін економічного середовища та виявлення потенційної нестабільності. Також фіксується інтерес до міжбанківських зв'язків та фінансової взаємопов'язаності, які можуть стати каналами трансмісії КРБ у системному масштабі.

Кластер 8 «Фактори кредитного ризику в окремих країнах» (8 термінів; коричневий колір), орієнтований на регіональні дослідження, насамперед у банківському секторі Йорданії, з акцентом на специфічні фактори та роль фінансових

технологій. Це вказує на поширення практики локалізованого аналізу КРБ з урахуванням національного контексту, що має значення для країн із підвищеною вразливістю до макроекономічних шоків.

Результати кластерного аналізу свідчать про високий рівень структурованості та міждисциплінарності наукових досліджень у сфері КРБ. Ідентифіковані вісім основних кластерів охоплюють як макрофінансовий і регуляторний контекст формування КРБ, так і технологічні підходи до його моделювання, емпіричні дослідження ефективності банків, зовнішні детермінанти ризику, а також прикладні аспекти кредитування бізнесу та регіональні особливості. Кластери демонструють інтеграцію тематики КРБ у ширші контексти – фінансової стабільності, цифрової трансформації, сталого розвитку та глобальної нестабільності.

Це підтверджує актуальність комплексного та адаптивного підходу до оцінки КРБ в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

1.2. Сутність та видова структура кредитного ризику банку

Дослідження сутності КРБ потребує системного підходу до визначення його економічного змісту, виявлення ключових видів, які по-різному впливають на якість кредитного портфеля. Саме поєднання цих аспектів – змістового та типологічного – формує теоретичне підґрунтя для ефективного оцінювання КРБ.

Змістовний аналіз поняття «кредитний ризик банку» на основі узагальнення наукових досліджень та регуляторного підходу проведемо на основі даних, наведених у таблиці 1.1.

Наведені в таблиці 1.1 підходи свідчать, що у науковій літературі та нормативно-правовій базі відсутнє єдине, універсально визнане визначення КРБ. Проведений порівняльний аналіз дозволив виокремити дві основні групи підходів до трактування сутності цього явища: загальноекономічні та нормативні.

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів визначення поняття «кредитний ризик банку»

Джерело	Визначення
<i>Загальноекономічний рівень поняття «кредитний ризик банку»</i>	
Хан А.	«ймовірність того, що позичальник або контрагент банку не виконає своїх зобов'язань, і банкам необхідно керувати кредитним ризиком по всьому портфелю»
Боднар О. А. та інші	«ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за кредитом, що належать кредитору відповідно до кредитного договору»
Гладинець Н. Ю., Хланта С. П.	«ризик недоотримання банком можливих вигод від основної діяльності внаслідок неналежного, несвоєчасного та неповного виконання контрагентами, позичальниками, клієнтами своїх зобов'язань перед банком, є доволі специфічним явищем»
Кузнєцова Л.В.	«вимірювана і керована величина, яка відображає ймовірність отримання банком збитків унаслідок невиконання зобов'язань контрагентами; при цьому величина кредитного ризику може значно змінюватися залежно від динаміки глобальної кон'юнктури»
Ларіонова К., Танасієнко Н.	«характеризується кількісно оціненою невідповідністю очікуванням числових, просторових та часових параметрів грошових потоків, які згідно з узятими фінансовими зобов'язаннями контрагент мав би направити банку, та виникає внаслідок дії внутрішніх керованих та зовнішніх некерованих факторів, що в результаті призводить до можливих втрат капіталу та надходжень»
Мороз Н. В., Селецька Т. О.	«об'єктивно наявна можливість понесення фінансових втрат внаслідок невиконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком (ризик кредитних збитків) ²
Рагуліна І. І. Комишанченко А. Ю.	«невизначеність щодо повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди»
Сирчин О. Л.	«наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, яка взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання»
<i>Нормативний рівень поняття «кредитний ризик банку»</i>	
НБУ	«імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору» «розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента»
Базельський комітет з банківського нагляду	«ймовірність того, що позичальник або контрагент банку не виконає зобов'язання відповідно до домовлених умов»
Банк розвитку Ради Європи	«потенційні збитки, що виникають у випадку невиконання позичальником або контрагентом своїх зобов'язань відповідно до узгоджених умов»
Міжнародний валютний фонд	«ризик того, що позичальник не зможе виконати свої фінансові зобов'язання»
МСФЗ 7	«ризик того, що одна зі сторін фінансового інструменту спричинить фінансовий збиток для іншої сторони, не виконавши свого зобов'язання»

Джерело: складено авторкою за матеріалами [2, 15, 25, 37, 55, 56, 58, 60, 61, 68, 70, 79]

На загальнооекономічному рівні КРБ розглядається як складна економічна категорія, що відображає невизначеність та можливість втрат, які виникають внаслідок невиконання контрагентами своїх фінансових зобов'язань. У визначеннях акцентується увага на кількісній оцінці ризику, його залежності від внутрішніх та зовнішніх факторів, а також на наслідках для грошових потоків, капіталу і прибутковості банку. Зокрема, у працях Сирчин О. [79], Ларіонової К. [56], Рагуліної І. [70] та інших авторів КРБ інтерпретується як імовірність втрат унаслідок порушення боржником умов договору, а також як динамічна та керована величина, що підлягає постійному моніторингу та застосуванню регуляторних впливів.

Своєю чергою, нормативне трактування, представлене в документах НБУ, Базельського комітету з банківського нагляду, МВФ та інших установ, передбачає функціональне розуміння КРБ. Основний акцент робиться на правову природу зобов'язань, ризик виникнення збитків для банку у разі їх невиконання, а також на необхідність управління цим ризиком у межах як окремих фінансових інструментів, так і всього кредитного портфеля.

Підсумовуючи, можна відзначити, що наукове та нормативне розуміння КРБ є взаємно доповнюваними. Наукові дослідження пропонують концептуальні рамки та моделі для оцінки цього ризику, в той час, як міжнародні стандарти та національні регуляції перетворюють ці концепції на розуміння КРБ як об'єкту оцінювання, регулювання, моніторингу та контролю. В результаті як у світовій банківській спільноті, так і в Україні, сформовано спільне бачення сутності КРБ як центрального фактора фінансової стабільності банків, що потребує постійної уваги, належного вимірювання та ефективного управління.

Узагальнення наявних підходів [41, 56, 61, 65, 70, 83-87] дозволяє сформулювати авторське визначення КРБ, яке враховує як теоретичні положення, так і практичні аспекти оцінювання та управління ним: це ймовірність виникнення фінансових втрат, недоотримання доходів або зниження вартості активів, зумовлена повним або частковим невиконанням позичальником, контрагентом чи клієнтом банку взятих на себе фінансових зобов'язань, що визначені умовами укладених угод. Цей ризик є вимірюваним та керованим, формується під впливом внутрішніх і

зовнішніх факторів, має динамічний характер і потребує комплексного застосування управлінського інструментарію на рівні як окремих кредитів, так і кредитного портфеля в цілому.

Наступним завданням дослідження є побудова видової структури КРБ, що є важливою передумовою для формування ефективної системи його оцінювання, оскільки дозволяє диференціювати джерела та форми прояву ризику залежно від етапу кредитного процесу, характеру взаємовідносин з контрагентами, специфіки фінансових інструментів та умов зовнішнього середовища. Результатом її застосування є точніша ідентифікація потенційних втрат, підвищення достовірності отриманих аналітичних даних та впровадження на цій основі релевантних управлінських механізмів.

За результатами дослідження [41, 43, 61, 65] ми визначили, що базовою ознакою структуризації КРБ в контексті його оцінки є поділ на індивідуальний (на рівні окремої угоди) та портфельний (на рівні відповідного портфеля).

На рівні окремої угоди КРБ напряму пов'язаний з плато- та кредитоспроможністю позичальників/контрагентів та достатністю забезпечення. Його джерелом є «конкретний фінансовий інструмент – будь-який контракт, результатом якого є створення фінансового активу одного суб'єкта господарювання і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу іншого суб'єкта господарювання» [65].

На рівні портфеля важливими аспектами є концентрація ризику (наприклад, велика частка кредитів, виданих одному позичальнику чи сектору) та кореляція між ризиками різних позичальників, що може призводити до одночасного погіршення якості значної частини активів під впливом макроекономічних факторів (рис. 1.4).

Концепція КРБ як об'єкта оцінювання базується на оцінці ймовірності дефолту (Probability of Default, PD) та очікуваних втрат у разі дефолту (Loss Given Default, LGD) [68]. У практиці ризик-менеджменту використовують концепцію очікуваного збитку (Expected Loss) як добутку PD, LGD та обсягу експозиції, а також поняття неочікуваного збитку, що характеризує можливе відхилення фактичних втрат від очікуваних.

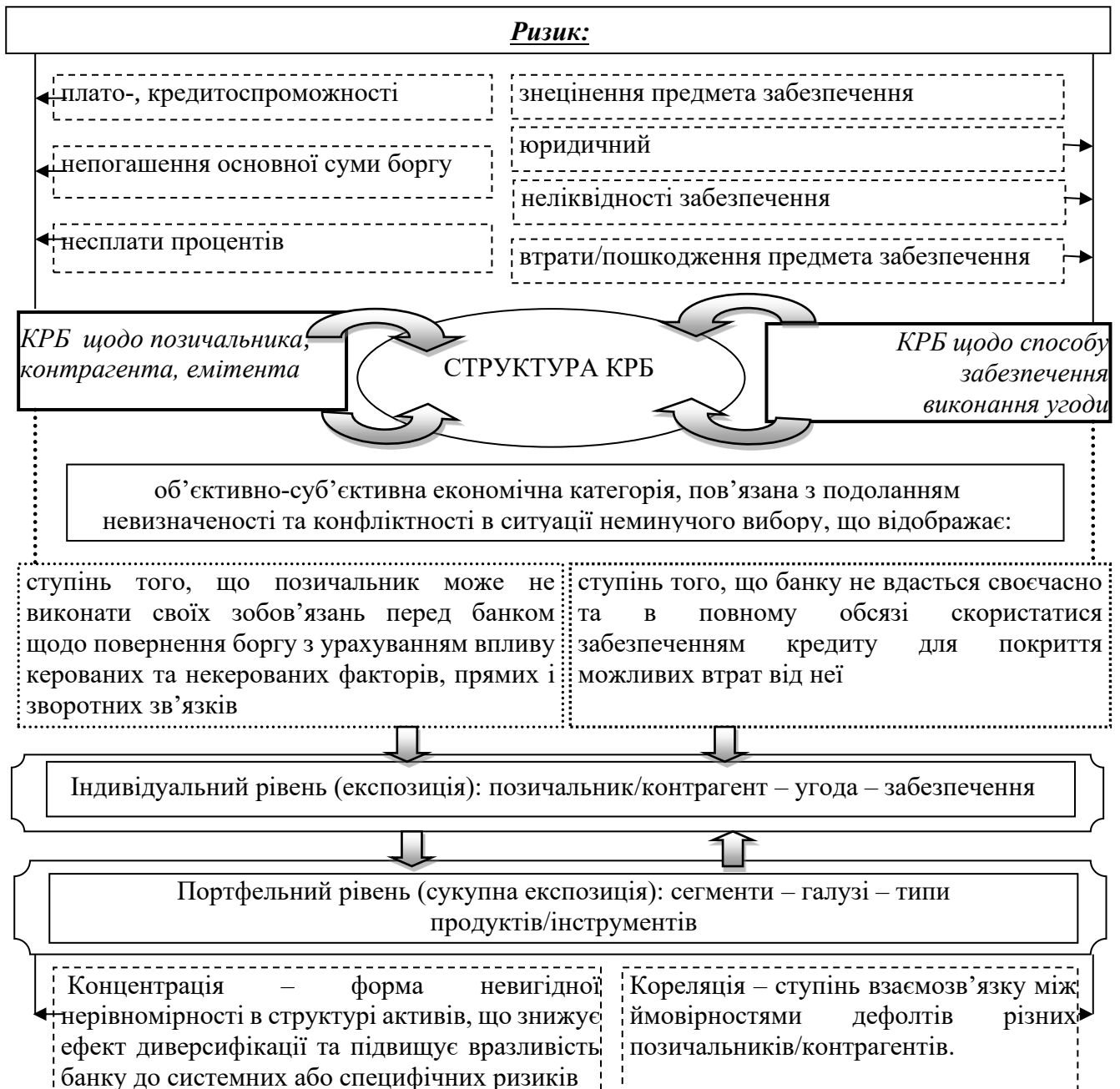

Рис. 1.4. Структура КРБ

Джерело: узагальнено авторкою за матеріалами [41, 43, 61, 65]

За результатами дослідження вважаємо, що поглиблена видова структуризація КРБ має базуватись на комплексі ознак, які дозволяють всебічно охарактеризувати його сутність, джерела виникнення та специфіку оцінки та управління.

Узагальнивши розробки науковців, ми визначили, що перша група ознак пов'язана з характеристиками позичальника / контрагента, оскільки саме їх фінансовий стан, правовий статус, галузева належність та операційна поведінка є ключовими факторами виникнення та рівня КРБ (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація КРБ за характеристиками позичальника /контрагента

Ознака	Типи КРБ	Характеристика
Вид боржника/ контрагента	юридична особа (крім банку та бюджетної установи), фізична особа, бюджетна установа, банк, боржник- емітент цінних паперів	визначає нормативно-правову природу зобов'язань, тип звітності, порядок стягнення боргів
Резидентність	■резидента; ■нерезидента	враховується для аналізу валютного, трансфертного ризику та ризику країни
Ступінь пов'язаності з банком	■пов'язаного позичальника; ■непов'язаного позичальника	має регуляторне значення відповідно до вимог щодо концентрації ризиків
Додатково для юридичних осіб		
Галузева належність	■промисловості; АПК; торгівлі; ■будівництва; послуг; ІТ; інші	для врахування галузевої чутливості до економічних шоків і циклів
Рейтинг позичальника	■А–ААА (інвестиційний); ■ВВ–В (спекулятивний); ■ССС і нижче (ризиковий)	враховується у системах IRB та для оцінки очікуваних збитків
Форма власності	■приватної; ■державно/муніципальної	може впливати на рівень підтримки та пільгові умови обслуговування
Структура власності	■прозора (розкрита); ■непрозора; ■ризикова юрисдикція	має значення для аналізу репутаційного, регуляторного та санкційного ризику
Відповідність діяльності ESG- профілю	■висока; ■помірна; ■низька	враховується у стратегіях сталого кредитування, «зеленому» фінансуванні
Стадія життєвого циклу бізнесу	■стартап; ■зростання; ■стабільний; ■стагнація або спад	дає змогу прогнозувати ризики залежно від фінансової стійкості та потреб бізнесу
Додатково для фізичних осіб		
Рівень офіційного доходу	■високий; ■середній; ■низький; ■немає (або неофіційний)	впливає на визначення кредитоспроможності та кредитного ліміту
Тип працевлаштування	■найманий працівник; ■підприємець; ■самозайнятий; ■безробітний	визначає стабільність доходу та ризик втрати платоспроможності
Наявність нерухомості / активів	Наявність об'єктів, що можуть бути використані як забезпечення	дає можливість знизити рівень ризику при дефолті

Джерело: узагальнено авторкою за матеріалами [41, 43, 61, 65]

Друга група ознак видової структуризації КРБ пов'язана з характеристиками угоди або фінансового інструмента, що є його джерелом. Кредитні відносини набувають конкретного змісту лише через формалізовані договори або зобов'язання,

тому важливим є урахування типу, умов та особливостей інструмента, в межах якого реалізується зобов'язання позичальника / контрагента (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація КРБ за параметрами угоди / фінансового інструменту

Ознака	Типи	Характеристика	Тип пов'язаного ризику
Тип фінансового інструмента	кредити, надані юридичним та фізичним особам, банкам (в т.ч. операції репо, розміщення коштів на кореспондентських рахунках, кошти в розрахунках); дебіторська заборгованість; боргові цінні папери; акції та інвестиції в інші компанії; похідні фінансові активи.	визначає форму зобов'язання, правову основу та ризик повернення коштів.	■ризик дефолту; ■ризик концентрацій
Валюта зобов'язання	■у національній валюті ■в іноземній валюті (стабільна / нестабільна)	визначає рівень валютного ризику, пов'язаний з переоцінкою активів	■валютний, ринковий, непрямий кредитний
Строк	■при короткостроковій угоді (до 1 року); ■при середньостроковій угоді (1–5 років); ■при довгостроковій угоді (понад 5 років);	характеризує часовий горизонт впливу ризику та частоту переоцінювання.	■ризик дефолту
Характер погашення	■при стандартному графіку; ■при ануїтетній схемі; ■при Bullet (одноразове погашення); ■при плаваючих умовах	визначає прогнозованість грошових потоків і вплив на ліквідність банку.	■ризик дефолту; ■ризик ліквідності
Наявність забезпечення	■з забезпеченням (фінансове, майнове, змішане); ■без забезпечення	визначає потенціал покриття втрат у разі дефолту.	■ризик втрати забезпечення; ■ризик дефолту
Вид процентної ставки	■з фіксованою ставкою; ■зі змінною (плаваючою) ставкою; ■з пільговою ставкою	формує чутливість до змін ринкових умов, впливає на дохідність та процентний ризик	■процентний, ринковий

Джерело: узагальнено авторкою за матеріалами [41, 43, 61, 65]

Такий підхід дозволяє адекватно оцінити ймовірність дефолту, рівень забезпечення та інші параметри КРБ.

Третя група ознак пов'язана з характеристиками ризику як об'єкта управління. Такий підхід передбачає класифікацію з позиції його внутрішніх властивостей – ступеня передбачуваності, вимірюваності, керованості, джерела виникнення, характеру впливу на банк та можливостей реагування (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Класифікація КРБ за характеристиками як об'єкта управління

Ознака	Типи	Характеристика	Роль в управлінні
Ступінь очікуваності	■ очікуваний; ■ неочікуваний	визначає можливість оцінити втрати та створити резерви	впливає на планування капіталу та розмір резервів
Джерело виникнення	■ внутрішній (наслідки управлінських рішень); ■ зовнішній (вплив середовища)	дає змогу визначити сферу відповідальності: менеджмент чи зовнішній контекст	визначає напрями контролю та моніторингу
Керованість	■ керований; ■ некерований	визначає здатність впливати на ризик через процедури, ковенанти, ліміти	визначає зонт відповідальності за управління
Вимірюваність	■ кількісно вимірюваний; ■ якісно оцінюваний	впливає на вибір методів оцінки та побудову моделей управління.	формує вибір інструментів оцінки
Рівень впливу на банк	■ прямий (безпосередні втрати); ■ опосередкований (репутація, ліквідність, довіра клієнтів)	дозволяє виявити повний спектр ризиків – від фінансових до іміджевих	визначає потребу у використанні адекватного управлінського інструментарію
Частота виникнення	■ регулярний / повторюваний; ■ епізодичний / винятковий	визначає тип моніторингу: системний (щоденний, щомісячний) або подієвий	формує тип та частоту заходів моніторингу та контролю
Спосіб реалізації ризику	■ повільно накопичуваний; ■ шоківий (раптовий)	визначає потребу в виборі інструментарію оцінки та регулювання	визначає терміновість рішень та потребу в сценарному аналізі
Механізм впливу / управління ризиком	■ контролюється банком; ■ передається зовнішнім сторонам; ■ розподіляється	визначає, хто несе остаточну відповідальність за ризик	оцінка ефективності трансферу ризику
Життєвий цикл ризику в межах угоди	■ постійний (весь строк угоди); ■ тимчасовий	дозволяє ідентифікувати пікові періоди ризику	планування резервів і моніторингу
Час виникнення ризику	■ ретроспективний; ■ поточний; ■ перспективний	формує основи аналітики: історичний аналіз, оперативний моніторинг, прогнозування	вибір інструментів оцінки та ризик-менеджменту
Масштаб	■ допустимі; ■ критичні; ■ катастрофічні	визначає потребу в виборі інструментарію регулювання КРБ	вибір стратегії та інструментів управління КРБ

Джерело: узагальнено авторкою за матеріалами [41, 43, 61, 65]

Такий підхід до класифікації дозволяє розробити диференційовані механізми оцінки, моніторингу та мінімізації КРБ в межах системи управління ризиками банку.

Висновки до розділу 1

За результатами першого розділу роботи ми зробили наступні висновки.

Трендовий аналіз свідчить про зростання глобального інтересу до проблематики КРБ. Пошукові піки у 2004-2008 роках та зростання з 2020 року корелюють з глобальними шоками, зокрема світовою фінансовою кризою, пандемією COVID-19 і війною в Україні. В Україні інтерес до теми є фрагментарним, що вказує на недостатнє усвідомлення ризиків у суспільному та професійному дискурсі. Суттєве зростання наукової активності в галузі КРБ з 2009 року, з піком у 2024 році, засвідчує актуальність дослідження зазначеної проблематики в умовах зростання ролі ризик-менеджменту в банківській діяльності.

Бібліометричний аналіз із застосуванням VOSviewer дозволив виокремити вісім ключових дослідницьких кластерів, які формують науковий дискурс у сфері КРБ. Найбільш вагомими є напрями, пов'язані з регуляторною політикою, інструментами та методами моделювання КРБ, систематизацією факторів, що впливають на появу недіючих кредитів. Отримані результати підтверджують високий рівень міждисциплінарності та інтеграції проблематики КРБ у ширший контекст досліджень фінансової стабільності, цифрової трансформації та управління ризикам.

Дослідження КРБ засвідчило необхідність комплексного підходу до його інтерпретації як економічного явища, що інтегрує змістовний та типологічний аспекти. КРБ розглядається як ймовірність виникнення фінансових втрат, недоотримання доходів або зниження вартості активів, зумовлена повним або частковим невиконанням позичальником, контрагентом чи клієнтом банку взятих на себе фінансових зобов'язань, визначених умовами укладених угод. КРБ є вимірюваним та керованим, формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, має динамічний характер і потребує комплексного застосування управлінського інструментарію на рівні як окремих угод, так і портфеля в цілому.

Видова структуризація КРБ здійснена за трьома групами ознак: характеристиками позичальника/контрагента, параметрами угоди та внутрішніми

властивостями ризику як об'єкта управління. Це дозволяє диференціювати джерела КРБ, встановити специфіку його прояву на індивідуальному та портфельному рівнях, а також адаптувати управлінські механізми до конкретних ризикових ситуацій.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Економічна характеристика та основні напрямки діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Базою для дослідження є АТ КБ «ПриватБанк» – найбільший системно важливий спеціалізований ощадний банк України, що здійснює свою діяльність на підставі банківської ліцензії НБУ з березня 1992 року [76].

Банк є універсальною установою, яка забезпечує широкий спектр банківських послуг для різних категорій клієнтів. Основні напрями діяльності АТ КБ «ПриватБанк» формуються відповідно до його стратегічного позиціонування як системно важливого державного банку універсального типу з домінуванням у роздрібному сегменті. Банк здійснює комплексне банківське обслуговування широкого кола клієнтів – фізичних осіб, суб'єктів малого та середнього підприємництва, а також окремих представників корпоративного сектору, з акцентом на цифровізацію, клієнтоорієнтованість та інклюзивність [76].

Ключовими напрямками операційної діяльності банку є:

1. роздрібне обслуговування, яке охоплює відкриття та ведення рахунків, депозитні продукти, карткові програми (зокрема кредитні картки), іпотечне та споживче кредитування, а також інноваційні digital-сервіси на базі мобільного додатку Приват24. Банк залишається лідером на ринку за кількістю роздрібних клієнтів;

2. фінансування малого та середнього бізнесу (МСБ), що реалізується через кредитування оборотного капіталу, інвестиційні кредити, фінансування через державні програми, а також впровадження нових продуктів для мікро- та малого бізнесу. Особлива увага приділяється інструментам підтримки підприємців у період воєнного стану та економічної нестабільності;

3. платіжна інфраструктура та інкасація, де АТ КБ «ПриватБанк» виступає провідним гравцем за обсягом проведених безготівкових розрахунків, кількістю POS-

терміналів і підтримкою державних соціальних ініціатив (зокрема виплат за програмами «єПідтримка», «єВідновлення» тощо) [76];

4. казначейські операції та інвестиційна діяльність, зокрема операції з державними борговими цінними паперами, міжбанківські операції, управління ліквідністю та портфелем активів;

5. цифрові сервіси та технологічні інновації, які включають автоматизацію бізнес-процесів, розвиток дистанційного банкінгу, впровадження елементів штучного інтелекту, забезпечення доступності банківських продуктів для всіх категорій користувачів, у тому числі осіб з інвалідністю [76];

6. функції банку як державної установи, що передбачають реалізацію політики фінансової стабільності, забезпечення безперервності банківського обслуговування об'єктів критичної інфраструктури, підтримку секторів економіки, що є пріоритетними для держави, а також участь у проєктах післявоєнного відновлення.

Отже, банк поєднує універсальність фінансових операцій із чіткою соціальною орієнтацією, що дозволяє йому ефективно реагувати на виклики економічного середовища, зберігати стабільність та підтримувати економічну безпеку держави.

До ключових конкурентних переваг АТ КБ «ПриватБанк» слід віднести:

1. багаторічний досвід діяльності та стабільне лідерство на ринку;
2. універсальність продуктового ряду з акцентом на роздрібне обслуговування та підтримку малого і середнього бізнесу;

3. розвинену фізичну інфраструктуру. Станом на 01.01.2025 банківська мережа налічувала 1175 підрозділів, в т.ч. 9 філій, 1 представництво та 1165 відділень різних класифікаційних груп (68 з яких тимчасово не здійснюють операційну діяльність, зокрема в Луганській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Харківській і Дніпропетровській областях) [76];

4. інноваційну цифрову інфраструктуру (вебресурси: <https://privatbank.ua/> та <https://next.privat24.ua/>, мобільний застосунок Приват24), що відповідає міжнародному стандарту доступності WCAG 2.1 [76];

5. високий рівень цифрової трансформації, зокрема автоматизацію бізнес-процесів, розвиток ІТ-архітектури та критичних банківських систем;

6. послідовну політику кадрового розвитку, підвищення кваліфікації, зміцнення корпоративної культури та забезпечення безпечних умов праці;

7. позитивні оцінки від міжнародних рейтингових агентств: зокрема, Fitch Ratings, Moody's, Standard Rating (національні та міжнародні шкали рейтингів) [76].

Згідно зі стратегічними орієнтирами на 2025 рік, банк визначає серед ключових цілей:

- «залучення та утримання клієнтів шляхом удосконалення ціннісної пропозиції та сервісної моделі;
- забезпечення цифрової доступності (в тому числі з використанням розширених інструментів штучного інтелекту, доступність до інформації, освіти, продуктів і послуг для усіх категорій населення);
- забезпечення фізичної доступності – модернізація мережі відділень з акцентом на створення безбар'єрних просторів;
- розвиток продуктових рішень із застосуванням UI/UX-дизайну та інструментів штучного інтелекту;
- підвищення ефективності внутрішніх процесів, систем корпоративного управління, ризик-менеджменту та комплаєнсу» [76].

Таким чином, стратегія АТ КБ «ПриватБанк» ґрунтується на принципах стійкості, інноваційності та адаптивності, що забезпечує здатність банку ефективно функціонувати в умовах високої волатильності зовнішнього середовища та виконувати свою роль у забезпеченні фінансової стабільності країни.

Аналіз діяльності банку проведемо на основі даних річної звітності [72-76], статистичних та наглядових даних НБУ [46, 51, 74, 80].

Ключовим компонентом формування стійкості банку є капітал, динаміка складових якого за період дослідження наведена на рисунку 2.1.

Аналіз динаміки основних складових капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за період з 01.01.2018 по 01.03.2025 засвідчує поступове зміцнення капіталізації.

Протягом усього періоду дослідження обсяг статутного капіталу залишався стабільним на рівні 206,06 млрд грн.

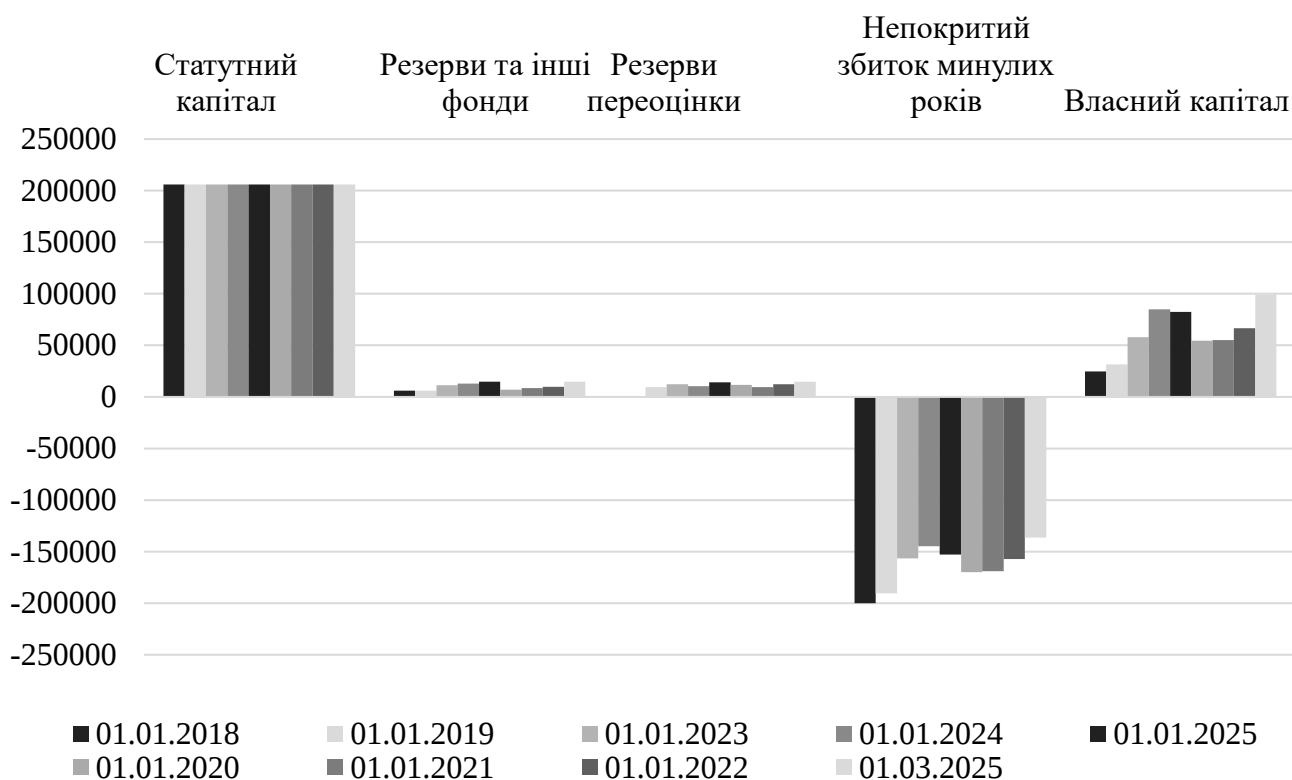

Рис. 2.1. Динаміка складових капіталу АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.03.2025, млн грн

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Водночас істотного зростання зазнали інші елементи капіталу. Так, обсяг резервів та інших фондів збільшився з 6,211 млрд грн на початку періоду до 14,847 млрд грн станом на 01.03.2025, що відповідає абсолютному приросту в 8,636 млрд грн і темпу зростання 139,05 %. Таке нарощування резервів свідчить про послідовну політику з формування захисного буфера, спрямованого на покриття потенційних втрат, що є важливим чинником зниження загального рівня КРБ.

Резерви переоцінки також продемонстрували позитивну динаміку: з 9,559 млрд грн у 2019 році до 14,732 млрд грн у березні 2025 року. Темп зростання становив 47,25 %, що вказує на поступове покращення вартості активів, які підлягають переоцінці, та відображає адаптацію до змін ринкової кон'юнктури.

Значущим фактором впливу на капітал є непокритий збиток минулих років, який за період аналізу зменшився з 199,943 млрд грн до 136,518 млрд грн, що відповідає скороченню на 37,656 млрд грн або 18,83 %. Ця тенденція є позитивною з

огляду на відновлення фінансової стійкості банку.

У підсумку, загальний обсяг власного капіталу зріс з 24,793 млрд грн у 2018 році до 99,144 млрд грн станом на 01.03.2025 з темпом приросту 204,93 %. Така динаміка підтверджує достатній рівень платоспроможності та здатності протистояти ризикам в умовах високої турбулентності операційного середовища.

За підсумками 2024 року банк має достатній рівень капіталу з урахуванням поточних вимог Національного Банку України [76].

На фінансовий стан банку значний вплив має характер його зобов'язань, що визначають витратність ресурсної бази та впливають на ліквідність. Їх аналіз проведемо на основі даних додатка Д та рисунку 2.2.

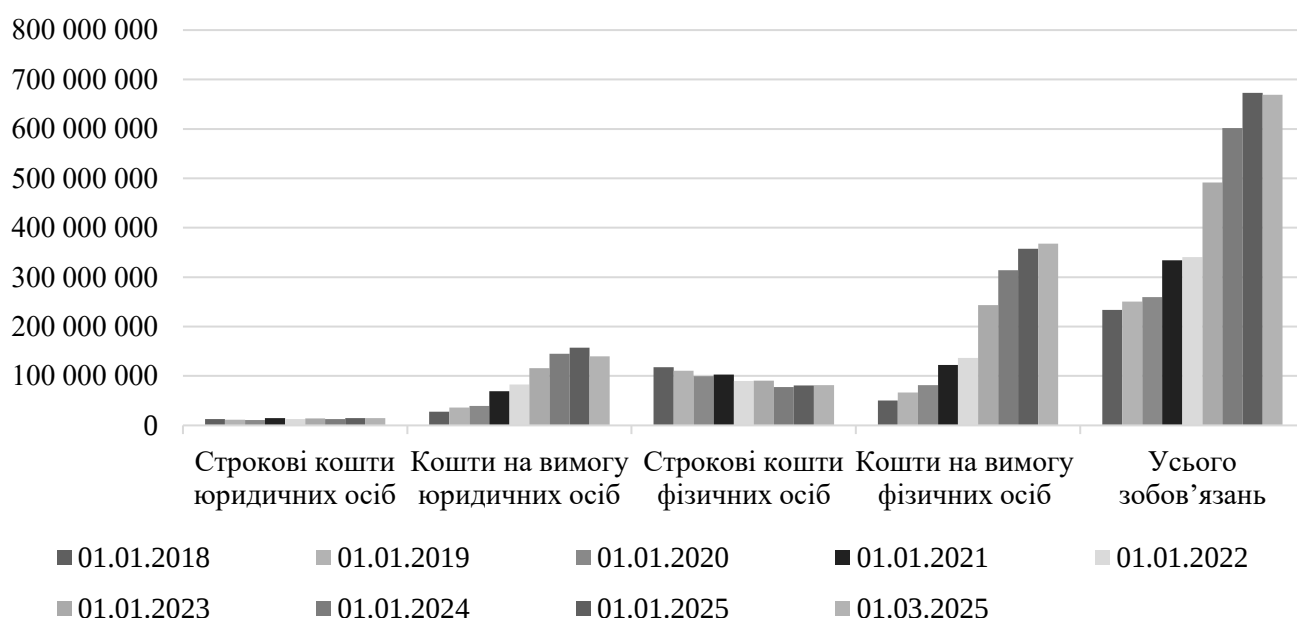

Рис. 2.2. Динаміка основних складових зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.03.2025, тис грн

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Аналіз структури та динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за період з 01.01.2018 по 01.03.2025 свідчить про суттєві трансформації у джерелах фінансування банківської діяльності, з акцентом на домінування коштів клієнтів та поступове виведення з обігу запозичених ресурсів від НБУ та коштів інших банків.

Загальний обсяг зобов'язань банку збільшився з 233,45 млрд грн до 668,79 млрд грн (приріст на 435,34 млрд грн або 186 %), що відповідає високим темпам зростання активів і зміцненню позицій банку на ринку.

Протягом періоду дослідження відбулося повне погашення зобов'язань перед НБУ: вони не використовуються банком, починаючи з 2021 року. Це свідчить про поступове зміцнення ліквідної позиції банку та зниження залежності від рефінансування, що в цілому позитивно впливає на оцінку стійкості його зобов'язань.

Основним джерелом залучених коштів є кошти клієнтів, обсяг яких за період зріс у 2,9 раза – з 208,57 млрд грн на початку 2018 року до 604,8 млрд грн станом на 01.03.2025. Частка цього джерела в структурі зобов'язань стабільно перевищує 90 %, що вказує на довіру клієнтів до банку. Особливо динамічне зростання спостерігається у сегменті коштів фізичних осіб (зростання на 281,2 млрд грн), зокрема в частині коштів на вимогу – приріст на понад 317,9 млрд грн або у 6,3 раза. Це створює загрози для фондування, яка оскільки ця частина є мінливою, водночас, позитивно впливає на рівень витратності зобов'язань. Кошти юридичних осіб зросли як за строковими вкладками, так і за коштами на вимогу, однак вагомішим є зростання останніх – з 27,74 млрд грн у 2018 році до 139,76 млрд грн у березні 2025 року.

У межах цієї категорії спостерігається зростання частки коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ з 17,33 % у 2018 році до пікових 27,91 % у 2022 році та помірне її зниження до 23,08 % у березні 2025 року. Частка коштів фізичних осіб коливалася в межах 65–72 %, залишаючись ключовим джерелом фондування.

Інші джерела мають незначну питому вагу в структурі зобов'язань, що свідчить про орієнтацію банку насамперед на кошти клієнтів, а не на міжбанківське або ринкове фінансування. Помірне зниження обсягу субординованого боргу та незначні зміни в обсягах емітованих цінних паперів відображають стабільну, але обмежену роль цих інструментів у підтримці капіталізації банку.

На фінансовий стан банку значною мірою впливають характеристики його активів, наведені на рисунку 2.3 та додатку Е.

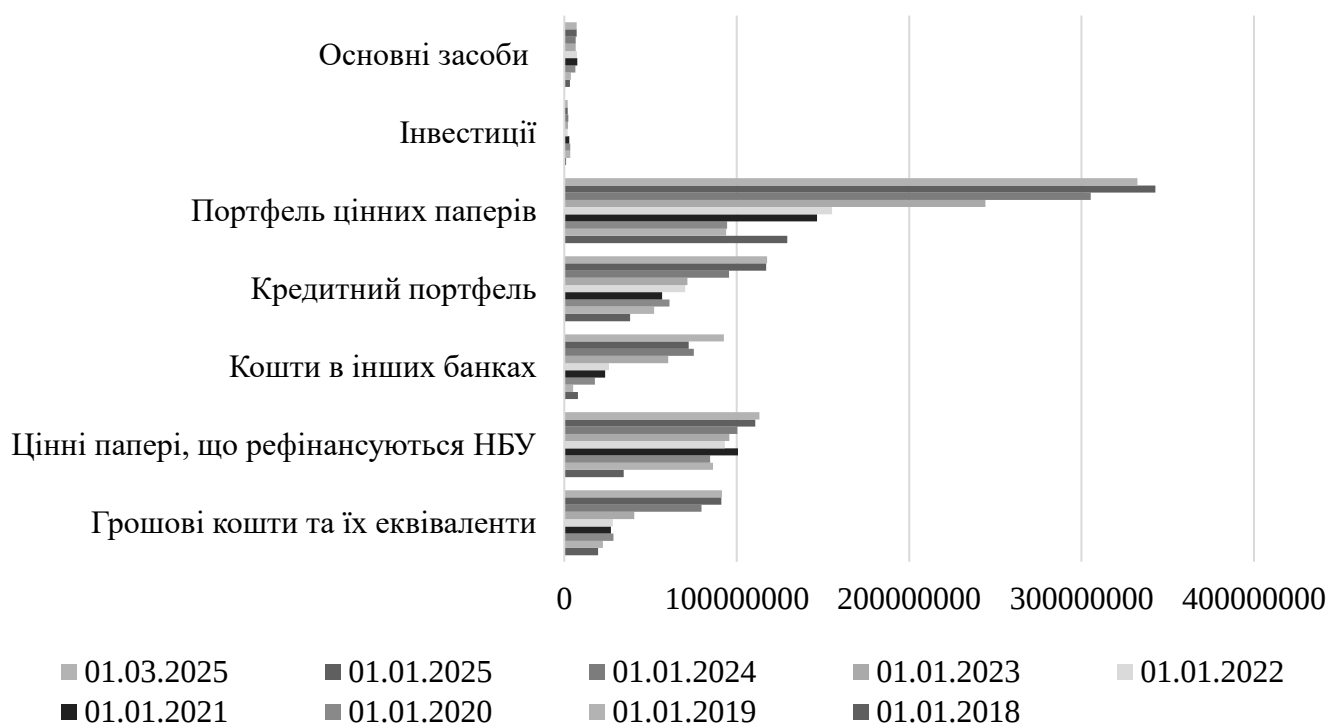

Рис. 2.3. Динаміка компонентів активів АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.03.2025, тис. грн

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Відповідно до наведених даних, за період аналізу загальні активи АТ КБ «ПриватБанк» зросли на 472,08 млрд грн, або на 96,01 %, а чисті активи – на 520,81 млрд грн, або в 3 рази. Така динаміка свідчить про істотне розширення масштабів діяльності банку та зміцнення його ринкових позицій.

Структура активів банку демонструє високий рівень диверсифікації та збалансованості, що забезпечує одночасне досягнення цілей ліквідності, прибутковості та прийнятного рівня ризику.

Значна частка ліквідних активів, зокрема грошових коштів та їх еквівалентів (11,72 % на останню звітну дату), є свідченням посиленого контролю банку за достатністю ліквідних коштів для виконання поточних зобов'язань. Протягом періоду дослідження залишки цього активу зросли в 3,64 раза, що є позитивною тенденцією з огляду на зростання ринкової та геополітичної нестабільності. До первинного буфера ліквідності також відносяться кошти в інших банках, обсяг яких збільшився більш ніж у 10,65 раза (на 84,6 млрд грн), досягнувши частки 11,87 % у загальних активах, з

домінуванням у їх складі депозитних сертифікатів НБУ.

Вторинний буфер ліквідності представлений цінними паперами, що рефінансуються НБУ, частка яких зросла з 13,29 % до 14,51 %, а обсяг – на 78,7 млрд грн або у 2,29 раза. Це свідчить про стійке використання банком ринку державних облігацій як інструменту забезпечення ліквідності. Водночас незначна волатильність цього показника вказує на стабільність даного компоненту активів.

За період аналізу суттєво трансформувалася структура дохідних активів. Частка кредитів у загальних активах коливається в межах 12,98-15,16 %, а їх обсяг зріс майже втричі, з 38,1 до 117,6 млрд грн. Така динаміка свідчить про поступове нарощування кредитної діяльності банку. Проте з огляду на підвищену ймовірність дефолтів в умовах війни та вихідний високий рівень недіючих кредитів, зростання кредитного портфеля потребує посиленої уваги до якості кредитів та формування достатніх резервів під очікувані втрати.

Основний приріст дохідних активів зумовлений зростанням вкладень у портфель цінних паперів. Зокрема, портфель цінних паперів, облікованих за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, збільшився на 89,97 млрд грн, або на 99,72 % (частка склала 23,11 %), а паперів, облікованих за амортизованою собівартістю, – на 113,06 млрд грн (288,61 %) (частка досягла 19,52 %). Це свідчить про стратегічну орієнтацію банку на інвестиції з прогнозованою дохідністю та меншим ризиком переоцінки. Однак портфель таких активів складається переважно з державних боргових цінних паперів, які в умовах зниження суверенного кредитного рейтингу характеризуються підвищеним рівнем КРБ, що вимагає постійного моніторингу ризикових позицій.

Інвестиції банку залишаються незначним компонентом структури активів (менше ніж 0,3 %), при цьому їхня вартість залишалася майже незмінною. Це свідчить про консервативний підхід до здійснення інвестиційної діяльності.

Частка основних засобів та нематеріальних активів знизилась з 1,26 % до 0,92 %, що можна розглядати як наслідок оптимізації операційної структури та спрямованості на цифровізацію банківських послуг.

Отже, загалом структура активів банку демонструє позитивну трансформацію

зі збалансуванням ліквідності та прибутковості. Стратегічне зміщення пріоритетів з кредитних операцій на розміщення в державні боргові цінні папери дозволяє банку підтримувати стійку фінансову позицію навіть в умовах воєнного стану та макроекономічної невизначеності. Водночас підвищення частки активів із потенційним КРБ вимагає посилення системи ризик-менеджменту та забезпечення достатнього обсягу резервів для покриття можливих втрат.

Ефективне управління забезпечило отримання банком позитивного фінансового результату, динаміка основних складових якого представлена на рисунку 2.4.

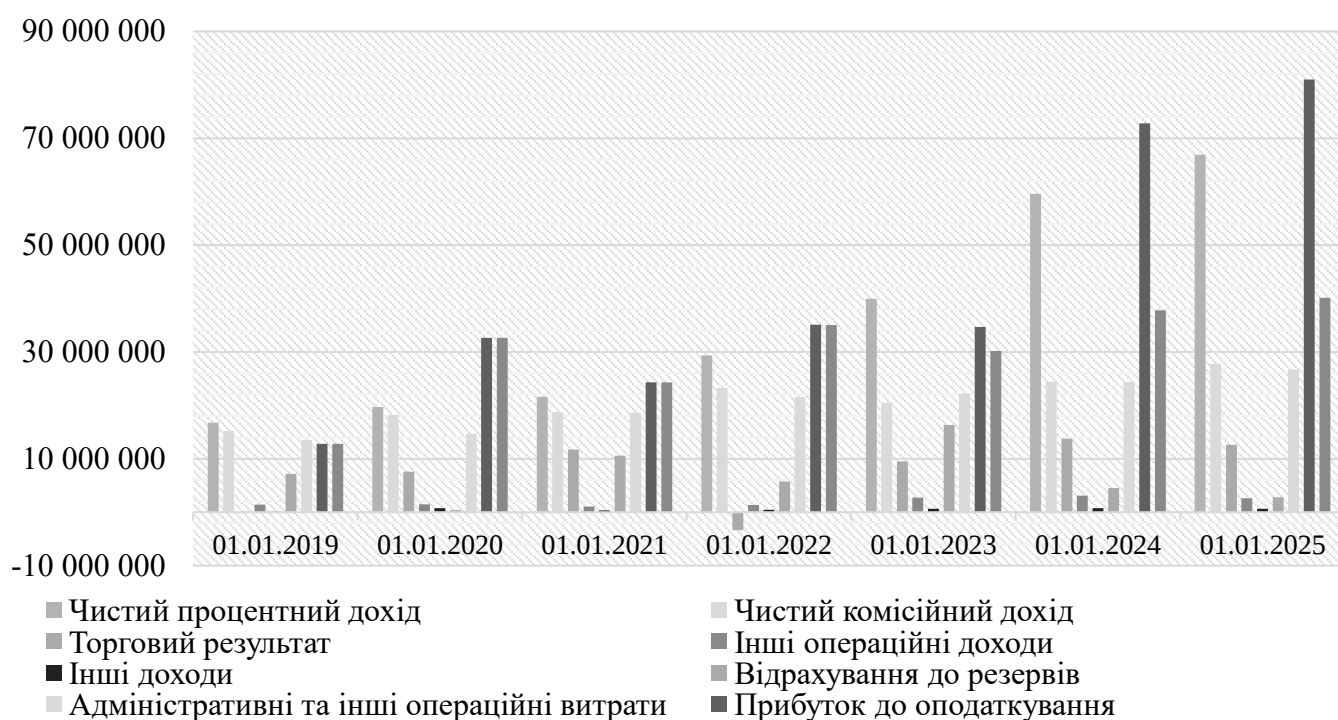

Рис. 2.4. Динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2019 по 01.01.2025, тис. грн

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Упродовж періоду з 01.01.2019 по 01.01.2025 фінансові результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк» характеризуються позитивною динамікою за всіма ключовими показниками. Чистий процентний дохід зріс з 16,77 млрд грн до 66,89 млрд грн, що становить приріст на 298,9 %. За прогнозами банку «чиста процентна маржа прогнозується на стабільному рівні, попри загальну тенденцію до зниження

процентних ставок на ринку, головним чином через вищі процентні ставки за середньо- та довгостроковими державними облігаціями, придбаними в портфель протягом 2024 року [76]. Чистий комісійний дохід за період аналізу збільшився з 15,19 млрд грн до 27,77 млрд грн, що відповідає зростанню на 82,8 %. Це свідчить про послідовне нарощування обсягів основних банківських операцій. За прогнозами банку «чистий комісійний дохід залишається стабільним» [76]. Стабільність цих складників прибутку підтверджує ефективність бізнес-моделі банку.

Торговий результат, який формуються під впливом валютних коливань та змін вартості цінних паперів, є нестабільним джерелом прибутку порівняно з іншими складниками. Попри його негативне значення у 2021 році (-3,39 млрд грн), він досяг 13,76 млрд грн у 2023 році та 12,61 млрд грн у 2024 році. У порівнянні з 2018 роком (65,9 млн грн), зростання склало 12,54 млрд грн, або майже у 191 рази.

Інші операційні доходи зросли з 1,38 млрд грн до 2,61 млрд грн, що становить приріст на 88,5 % (у 1,88 раза). Інші доходи збільшилися з 85 млн грн до 636 млн грн, що відповідає приросту на 648 %, або у 7,49 раза. Така динаміка вказує на розширення джерел доходу банку та ефективніше використання наявних можливостей.

Обсяг відрахувань до резервів за аналізований період зазнав суттєвих коливань: від 7,16 млрд грн у 2018 році до 364 млн грн у 2019 році, з наступним різким зростанням до 16,33 млрд грн у 2022 році, що було зумовлено впливом зовнішніх факторів – зокрема, початком повномасштабної військової агресії росії проти України, різким погіршенням макроекономічного середовища, підвищенням рівня дефолтів. У 2024 році відрахування зменшилися до 2,82 млрд грн, що свідчить про поступову стабілізацію ситуації, адаптацію банку до нових умов функціонування та ефективне управління кредитним ризиком. Загальне скорочення обсягу резервів становило 60,7 % порівняно з 2018 роком, що свідчить про раціональну політику управління КРБ та контрольовані витрати, пов'язані з покриттям очікуваних кредитних збитків.

Адміністративні та інші операційні витрати збільшилися з 13,54 млрд грн до 26,69 млрд грн (на 97,1 %, або у 1,97 раза). Тренд зростання цього елемента витрат є результатом інвестицій в людський капітал та активної трансформації внутрішньої

організаційної інфраструктури банку, спрямованої на підвищення ефективності, цифрову модернізацію та забезпечення операційної стійкості в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища.

У результаті цих динамічних змін прибуток до оподаткування зріс зі 12,79 млрд грн до 81 млрд грн, що становить зростання у 6,33 раза. Чистий прибуток після оподаткування збільшився з 12,8 млрд грн до 40,14 млрд грн або у 3,14 раза.

Загалом результати фінансової діяльності банку за вказаний період свідчать про стале зростання доходів, ефективне управління витратами, зменшення тиску резервних відрахувань та збереження високого рівня прибутковості, що формує надійну основу для подальшої фінансової стабільності банку.

Протягом періоду аналізу банк мав стійкий фінансовий стан, що підтверджують дані таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка показників фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк»

з 01.01.2019 по 01.01.2025, %

Показник	Значення, станом на 01.01						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Показники достатності капіталу							
Показник надійності, %	12,56	21,01	16,52	26,68	11,78	14,10	8,60
Показник участі капіталу у формуванні активів, %	11,16	17,36	14,18	11,43	7,86	12,36	7,92
Фінансовий важіль, од.	7,96	4,76	6,05	3,75	8,49	7,09	11,63
Мультиплікатор капіталу, од.	8,96	5,76	7,05	8,75	12,73	8,09	9,72
Показники ліквідності							
LCR _{вв} (не <100 %),%	263,61	268,26	278,23	258,85	472,33	462,83	249,11
LCR _{ів} (не <100 %),%	102,03	307,71	218,18	200,36	262,10	266,09	377,91
NSFR (не <100 %),%	X	X	X	156,57	174,72	185,21	166,88
Показники ефективності							
Рентабельність капіталу, %	45,50	75,84	44,37	57,63	48,49	52,90	48,04
Рентабельність активів, %	2,52	6,05	4,35	6,10	4,57	4,67	4,37
Чиста процентна маржа, %	3,19	3,56	3,82	5,03	5,41	6,78	6,99

Джерело: розраховано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Показники достатності капіталу демонструють нестабільну динаміку. Показник надійності коливався в межах від 8,6 % (2024 рік) до 26,68 % (2021 рік), що вказує на зниження запасу міцності у частині власного капіталу. Особливо помітне зниження у

2023–2025 роках є наслідком активного зростання активів на фоні недостатнього нарощування капіталу. Аналогічну тенденцію демонструє показник участі капіталу у формуванні активів: зниження з 17,36 % (2019 рік) до 7,92 % (2024 рік) свідчить про підвищення залежності банку від залучених ресурсів. Зростання значення фінансового важеля (з 3,75 у 2021 році до 11,63 у 2025 році) підтверджує збільшення кредитного навантаження на капітал банку, що посилює його фінансову вразливість у разі зовнішніх шоків.

Показники ліквідності значно перевищують нормативні вимоги, що свідчить про наявність у банку значного буфера ліквідних активів. Зокрема, коефіцієнт LCR для всіх валют (LCR_{ВВ}) зберігається на високому рівні, досягаючи піка у 2022 році (472,33 %) і знижуючись до 249,11 % у 2024 році, що суттєво вище регуляторного мінімуму. LCR у національній валюті (LCR_{ів}) демонструє зростання з 102,03 % у 2018 році до 377,91 % у 2024 році, що підтверджує достатню ліквідність гривневих активів. Введений з 2021 року індикатор структурної ліквідності (NSFR) також перевищує норматив (не менше 100 %), коливаючись у межах 156,57–185,21 %, що свідчить про стійкість банку до середньострокових ризиків фондування.

Показники ефективності перебувають на високому рівні. Рентабельність капіталу досягла максимального значення у 2019 році (75,84 %) та знизилась до 48,04 % у 2024 році, залишаючись значно вище середньогалузевого рівня. Рентабельність активів варіювалася в межах 2,52–6,10 %, що свідчить про стабільну здатність банку генерувати прибуток з урахуванням розміру активів. Показник чистої процентної маржі зростав протягом усього періоду – з 3,19 % у 2018 році до 6,99 % у 2024 році, що є позитивним індикатором якості активів та ефективності управління процентною політикою.

Отже, динаміка фінансових показників АТ КБ «ПриватБанк» у 2018-2024 роках свідчить про зміцнення ліквідності та зростання операційної ефективності банку, однак водночас – про зниження показників капіталізації у 2022–2024 роках, що вимагає посиленої уваги до управління капіталом для підтримання фінансової стійкості в умовах підвищених зовнішніх ризиків.

2.2. Аналіз кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк»

Оцінка КРБ є важливим компонентом системи банківського ризик-менеджменту, особливо в умовах зростання макро- та геополітичної нестабільності. З огляду на це, аналіз кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк» набуває особливої актуальності, оскільки якість портфеля активів, частка недіючих активів та ефективність системи управління КРБ безпосередньо впливають на фінансову стійкість банку.

Основними джерелами КРБ виступають кредитний портфель та портфель цінних паперів.

Динаміку валового кредитного портфеля банку наведено на рисунку 2.5.

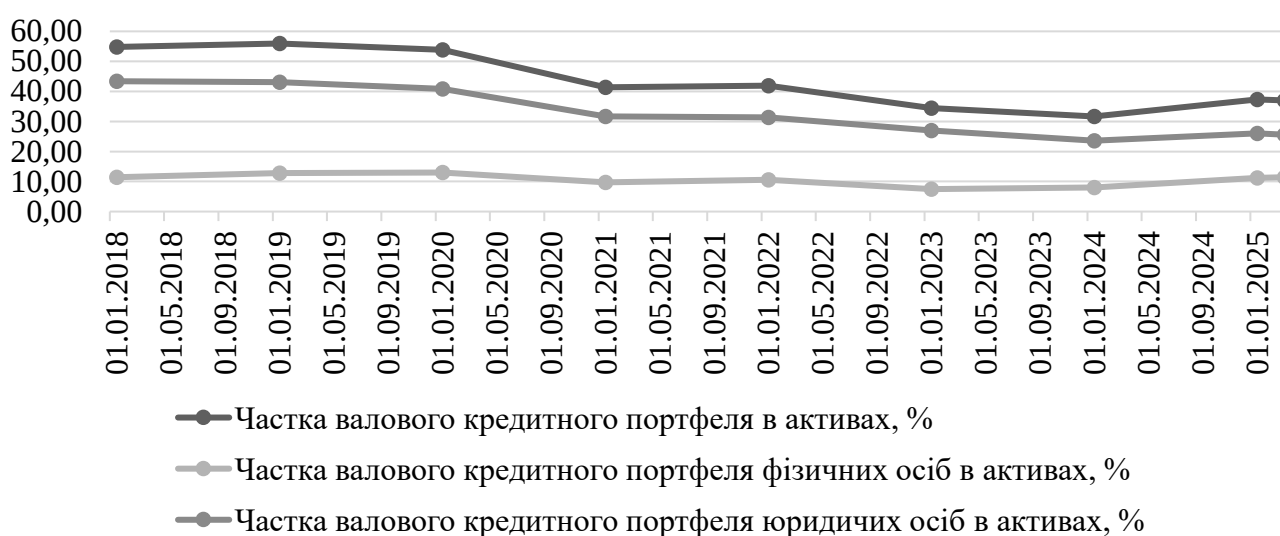

Рис. 2.5. Динаміка кредитної активності АТ КБ «ПриватБанк» (у розрізі позичальників) з 01.01.2018 по 01.03.2025, %

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Протягом періоду з аналізу спостерігається чіткий тренд до скорочення частки валового кредитного портфеля в активах. Якщо на початку 2018 року цей показник становив 54,8 %, то станом на 01.03.2025 він знизився до 37,01 %, що підтверджує зміну пріоритетів у формуванні активів банку зі скороченням обсягів кредитування.

Частка валового кредитного портфеля фізичних осіб коливалася у межах від 7,48 % до 13 %. Максимального значення показник досяг у 2020 році (13 %), після чого відбулося зниження до 7,48 % у 2023 році. У 2024–2025 рр. спостерігається зростання – до 11,41 % станом на 01.03.2025. Це свідчить про активізацію роздрібного кредитування відповідно до стратегічних пріоритетів кредитної політики банку.

Частка валового кредитного портфеля юридичних осіб в активах знизилася з 43,39 % у 2018 році до 25,61 % у березні 2025 року. Основне скорочення відбулося у 2020–2023 рр., що насамперед пов'язано зі зміною цілей кредитної політики. Незначне зростання цього показника у 2024 році до 26,08 % може свідчити про поступове відновлення корпоративного кредитування.

Згідно з положеннями кредитної політики [66], кредитний портфель за видами кредитних продуктів має склад, наведений на рисунку 2.6 та в додатку Ж.

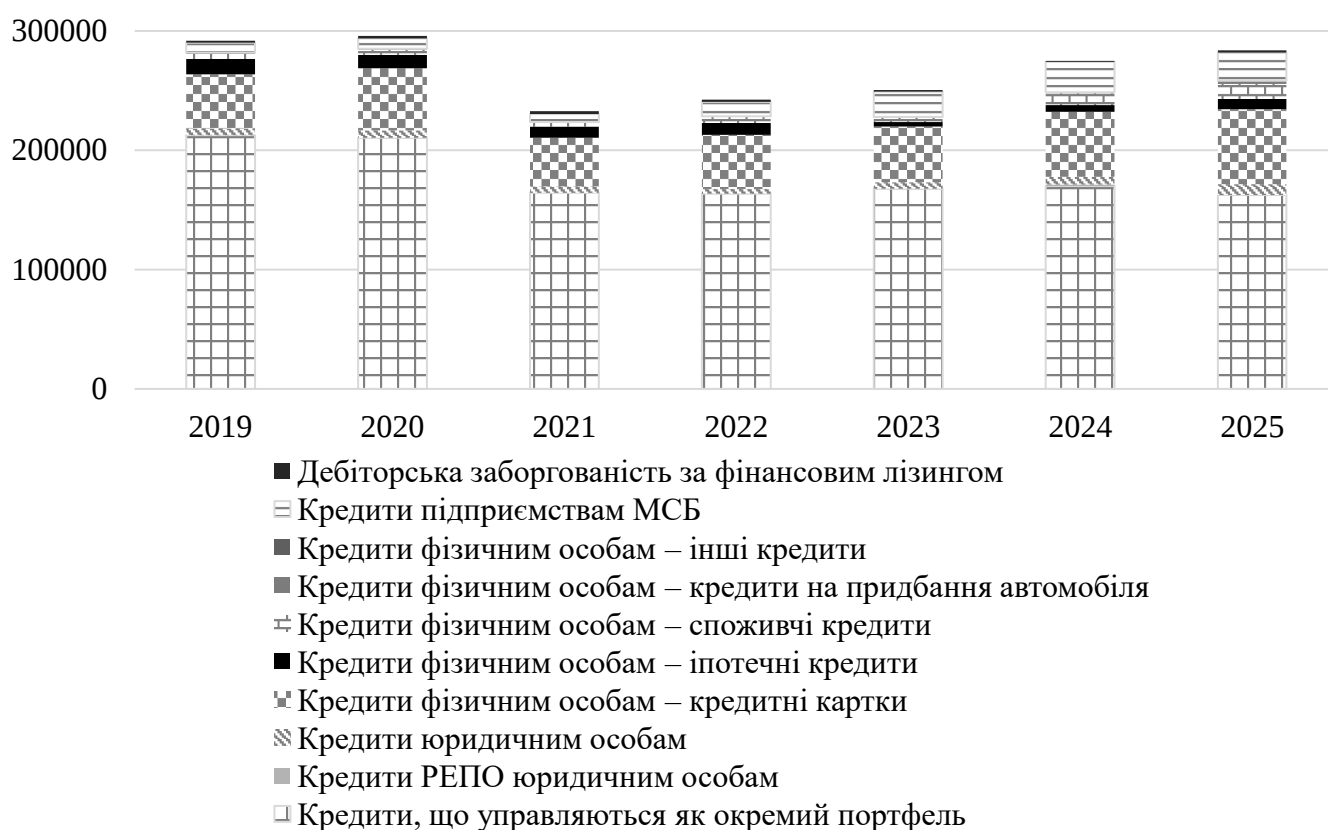

Рис. 2.6. Склад та динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за видами кредитних продуктів у розрізі позичальників за 2019–2025 роки (станом на початок року), млн грн

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

За результатами аналізу кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» простежується суттєве зниження обсягу недіючих кредитів, які класифіковані як портфель, що управляється окремо: з 212795 млн грн у 2019 році до 162410 млн грн у 2025 році (зниження на 23,68 %). Частка цього сегмента у загальному обсязі кредитів зменшилася з 72,89 % до 57,23 %, що вказує на поступове скорочення обсягу токсичних активів на балансі банку.

Станом на 1 січня 2025 та 2024 років ця категорія охоплює недіючі кредити, видані до 19 грудня 2016 року. На думку менеджменту, ці кредити мають спільні характеристики КРБ, незалежно від галузевої належності позичальників чи напрямів їхньої комерційної діяльності на момент видачі [76]. Станом на 01.01.2025 банк визнав резерв під очікувані кредитні збитки за ними в обсязі 162386 млн грн.

Упродовж 2024 року зі сформованих резервів було списано 9524 млн грн за заборгованістю за договорами фінансового лізингу (у 2023 році – 133 млн грн). Крім того, АТ КБ «ПриватБанк» планує реалізувати активи, зараховані до статті «Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для розподілу між власниками», на загальну суму 690 млн грн [76].

За період аналізу спостерігається зростання обсягів роздрібного кредитування. Найбільшу динаміку демонструють кредити за кредитними картками – з 45314 млн грн у 2019 році до 62703 млн грн у 2025 році, що супроводжується зростанням їх частки з 15,52 % до 22,09 %. Високі темпи приросту також характерні для споживчих кредитів (з 4193 млн грн до 12738 млн грн; 203,79 %) та кредитів на придбання автомобілів (з 332 млн грн до 2675 млн грн; 705,72 %). Іпотечні кредити скоротилися з 12923 млн грн до 8559 млн грн (зниження частки з 4,43 % до 3,02 %).

Позитивну динаміку також демонструє кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу: обсяги зросли з 8251 млн грн до 23606 млн грн, а їх частка в загальному портфелі зросла з 2,83 % до 8,32 % відповідно.

Це свідчить про зростання ролі МСБ у кредитній політиці банку як одного з драйверів економічного відновлення. Проте з урахуванням високої вразливості цього сегмента до зовнішніх шоків, зростання його питомої ваги потребує жорсткого ризик-менеджменту.

Рівень диверсифікації кредитного портфеля у 2025 році суттєво зріс порівняно з 2019 роком. Якщо на початку періоду понад 70 % портфеля припадало на окремо класифіковані (недіючі) кредити, то у 2025 році ця частка зменшилася до 57,23 %, що супроводжується збільшенням частки роздрібних та МСБ-кредитів. Це свідчить про перехід до збалансованої структури портфеля, що позитивно впливає на загальний рівень стійкості до КРБ за умов належного контролю якості нових активів.

Отже, трансформація кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» у напрямі зменшення частки недіючих кредитів, розширення роздрібно-МСБ сегмента та зростання обсягів кредитування МСБ свідчить про адаптацію банку до нових умов функціонування. Разом з тим, в поточних умовах така стратегія потребує посилення системи управління КРБ.

Для рівня портфельного КРБ важливе значення має достатня диверсифікація кредитного портфеля за галузями економіки, представлена на рисунку 2.7.

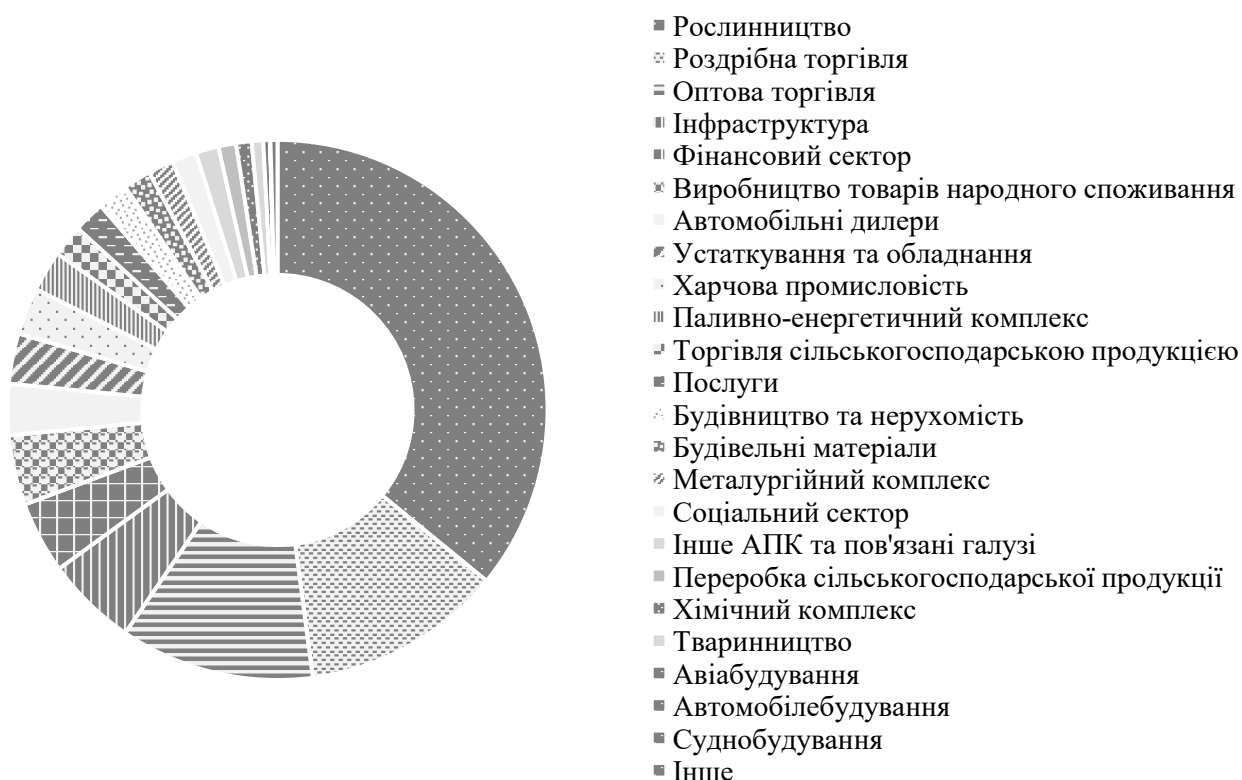

Рис. 2.7. Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» (у розрізі галузей економіки) станом на 01.01.2025 р.

Джерело: складено авторкою на основі [76]

Згідно з наведеними на рисунку 2.7 даними, кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» характеризується достатнім рівнем диверсифікації за галузевою ознакою, що відповідає засадам кредитної політики. Найбільша частка якісного кредитного портфеля зосереджена в секторі рослинництва – 35,91 %, що свідчить про стратегічну орієнтацію банку на підтримку агропромислового комплексу. Значні обсяги кредитних ресурсів також спрямовано до роздрібною (12 %) та оптової торгівлі (11,63 %), галузі інфраструктури (5,41 %), що засвідчує орієнтацію на кредитування галузей з відносно високим оборотом капіталу та рентабельністю.

У цілому вважаємо, що кредитний портфель банку за галузевою ознакою є достатньо диверсифікованим.

Одним з ключових інструментів мінімізації КРБ є забезпечення заборгованості, яке відіграє визначальну роль у зниженні потенційних збитків у разі дефолту позичальника. У цьому контексті доцільно проаналізувати структуру та обсяги забезпечення кредитів в АТ КБ «ПриватБанк».

Іпотечні кредити підкріплені заставою у вигляді житлової нерухомості, кредити на придбання автомобілів – відповідними транспортними засобами, а кредити, надані суб'єктам малого та середнього бізнесу, забезпечені комерційною нерухомістю, обладнанням і автомобілями, що використовуються в господарській діяльності. Дебіторська заборгованість за договорами фінансового лізингу, що виникла як у фізичних, так і у юридичних осіб, забезпечена транспортними засобами та об'єктами нерухомого майна. Кредити, надані юридичним особам за операціями РЕПО, мають забезпечення у формі інвестиційних цінних паперів, що узгоджується з вимогами щодо ліквідності активів, які використовуються як застава [76].

Водночас окремі види кредитів, зокрема за кредитними картками, споживчі позики, а також частина кредитів, наданих підприємствам МСБ, на загальну суму 204 млн грн станом на 01.01.2025 [76], не мають заставного забезпечення, що потребує посиленої уваги з боку системи оцінки та управління КРБ.

Отже, структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» свідчить про прагнення до зменшення концентрації ризику шляхом галузевої диверсифікації,

поєднаної з використанням різних форм забезпечення, що має позитивний вплив на зниження загального рівня КРБ.

У системі управління кредитним ризиком банку показник Net Loan Portfolio Ratio (NLPR) є важливим індикатором якості кредитного портфеля. Він відображає частку чистих (незнецінених) кредитів у валовому портфелі та дозволяє оцінити ефективність покриття ризиків. Для більш детального аналізу доцільно розглядати значення NLPR у розрізі основних сегментів позичальників: NLPR_{фo} – для фізичних осіб, та NLPR_{юo} – для юридичних осіб (рис. 2.8).

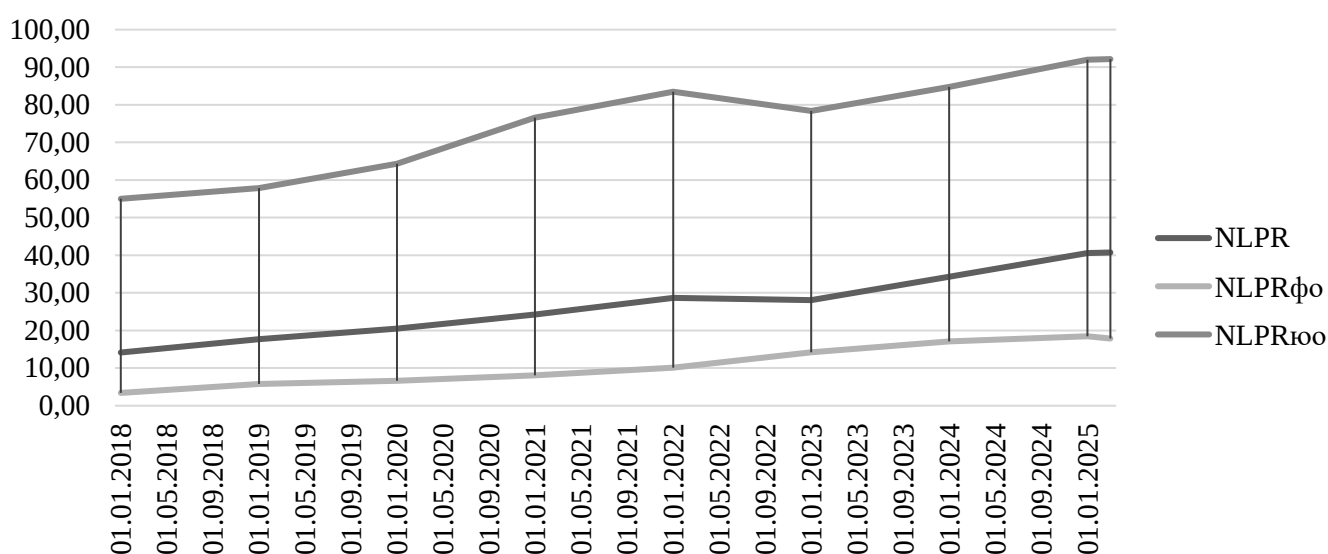

Рис. 2.8. Динаміка показників якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» (у розрізі позичальників) з 01.01.2018 по 01.03.2025, %

Джерело: розраховано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

У період з 01.01.2018 по 01.03.2025 рр. спостерігається стале зростання загального показника NLPR з 14,15 % до 40,73 %, що свідчить про суттєве покращення якості кредитного портфеля банку. Найбільш виражене зростання відбулося у 2023–2024 роках, коли значення показника підвищилося майже на 13 пп. У розрізі фізичних осіб (NLPR_{фo}) приріст також є значним – з 3,4 % у 2018 році до 17,82 % станом на березень 2025 року. У корпоративному сегменті (NLPR_{юo}) зафіксовано особливо високий рівень зростання: з 55,02 % у 2018 році до 92,16 % у 2025 році, що демонструє очищення портфеля від недіючих кредитів.

Попри зазначені вище позитивні тренди, якість кредитного портфеля банку є низькою, що насамперед спричинено знеціненням кредитного портфеля юридичних осіб (табл. И.1) [77]. Станом на 01.01.2019 96,35 % загальної суми кредитної заборгованості зосереджено у найризикованішому 10 класі, що свідчить про критичну концентрацію дефолтних активів. Частка кредитів, віднесених до класів 1–9, становила лише 3,65 %, з яких на позичальників з найнижчим ризиком (1 клас) припадало 1,44 %. Починаючи з 2020 року, спостерігається поступове покращення структури портфеля. Так, вже у 2020 році частка 10 класу зменшилася до 95,52 %, а у 2021 році – до 94,35 %. Одночасно зростає частка заборгованості у класах 1–3, що свідчить про активізацію кредитування позичальників з вищою платоспроможністю. У 2022 році тенденція до покращення структури портфеля продовжується: частка 10 класу знижується до 93,06 %, а сукупна питома вага класів 1–9 досягає 6,94 %, з яких майже 4 % становлять класи з низькою ймовірністю дефолту.

Найбільш виразне покращення спостерігається у 2023–2024 роках. Станом на 01.01.2024 року частка 10 класу скоротилася до 85,51 %, а питома вага класів 1–9 зросла до 14,49 %. При цьому помітно зросли обсяги кредитування першого класу – з 6,76 млрд грн у 2023 році до 20,01 млрд грн у 2024 році. У 2025 році структура портфеля зазнала подальшого покращення: частка 10 класу зменшилася до 84,34 % станом на 01.01.2025, що пов'язано зі списанням безнадійної заборгованості.

Одночасно, станом на 01.03.2025 частка заборгованості в класах 1–9 сягнула 99,08 %, зокрема клас 1 становить 8,56 %, клас 2 – 3,47 %, клас 4 – 5,66 %, а клас 5 – 1,16 %. Така структура свідчить про суттєве зниження концентрації ризику в межах портфеля, та свідчить про результативність реалізованої банком політики щодо покращення якості активів.

Розподіл КРБ відповідає зазначеним змінам. У 2019–2021 роках майже весь обсяг ризику формувався позичальниками 10 класу (понад 99 %), однак вже у 2022–2023 роках спостерігається зменшення цієї частки, а у 2024–2025 роках ризику все більше розподіляються між менш ризикованими класами.

Якість кредитного портфеля фізичних осіб є високою (табл. И.2) [77] та покращилась за період аналізу. На початку періоду частка заборгованості 1 класу

становила 57,25 %, тоді як заборгованість найризикованішого 5 класу складала 41,57 %. Протягом наступних років частка позичальників 1 класу систематично зростала та досягла 90,19 % станом на 01.03.2025. Водночас відбулося суттєве скорочення частки заборгованості з найвищою ймовірністю дефолту – з 41,57% у 2019 році до 6,57 % у березні 2025 року. Така позитивна динаміка свідчить про істотне покращення якості кредитного портфеля внаслідок зміщення його структури в бік менш ризикованих позичальників.

Аналогічна тенденція спостерігається і в розподілі КРБ. Якщо у 2019 році 95,6 % його загального обсягу припадало на 5 клас, то у 2024 році цей показник знизився до 82,43 %, а у березні 2025 року – до 71,04%. Натомість зростає частка ризику за 1 класом: з 3,2 % у 2019 році до 14,54 % у 2024 році та до 23,43 % на 01.03.2025. Зростання питомої ваги ризику за класами 2–4 є помірним і не перевищує 6,5 % сукупно, що свідчить про контрольоване розширення кредитування в категоріях з середнім рівнем ризику.

Приріст обсягу заборгованості переважно сконцентрований у класах з низькою ймовірністю дефолту, що вказує на збалансований підхід банку до нарощування кредитного портфеля в межах помірного ризику.

Динаміка недіючих кредитів за період аналізу наведена на рисунку 2.9.

Представлені дані свідчать, що обсяг недіючих кредитів демонстрував коливання протягом періоду аналізу. Початково спостерігається зростання їх обсягів до середини 2020 року, після чого відмічається тенденція до зниження. В цілому за період дослідження їх обсяг скоротився на майже 55,3 млрд грн або на 23,4 %. Частка недіючих кредитів також зменшувалась з часом. На початку періоду вона становила близько 87,6 %, а до середини 2024 року знизилася до 57,5 %. Водночас, як свідчать результати прогнозу, кардинально скоротити обсяги недіючих кредитів при збереженні поточних трендів неможливо. Це спричинено тим, що «недіючі кредити є результатом ризикової кредитної політики попередніх власників банку, причини їх виникнення є неринковими, тому врегулювати їх з використанням економічного інструментарію є неможливим. Необхідним є використання юридичного інструментарію через судове врегулювання, що наразі є ускладненим» [76].

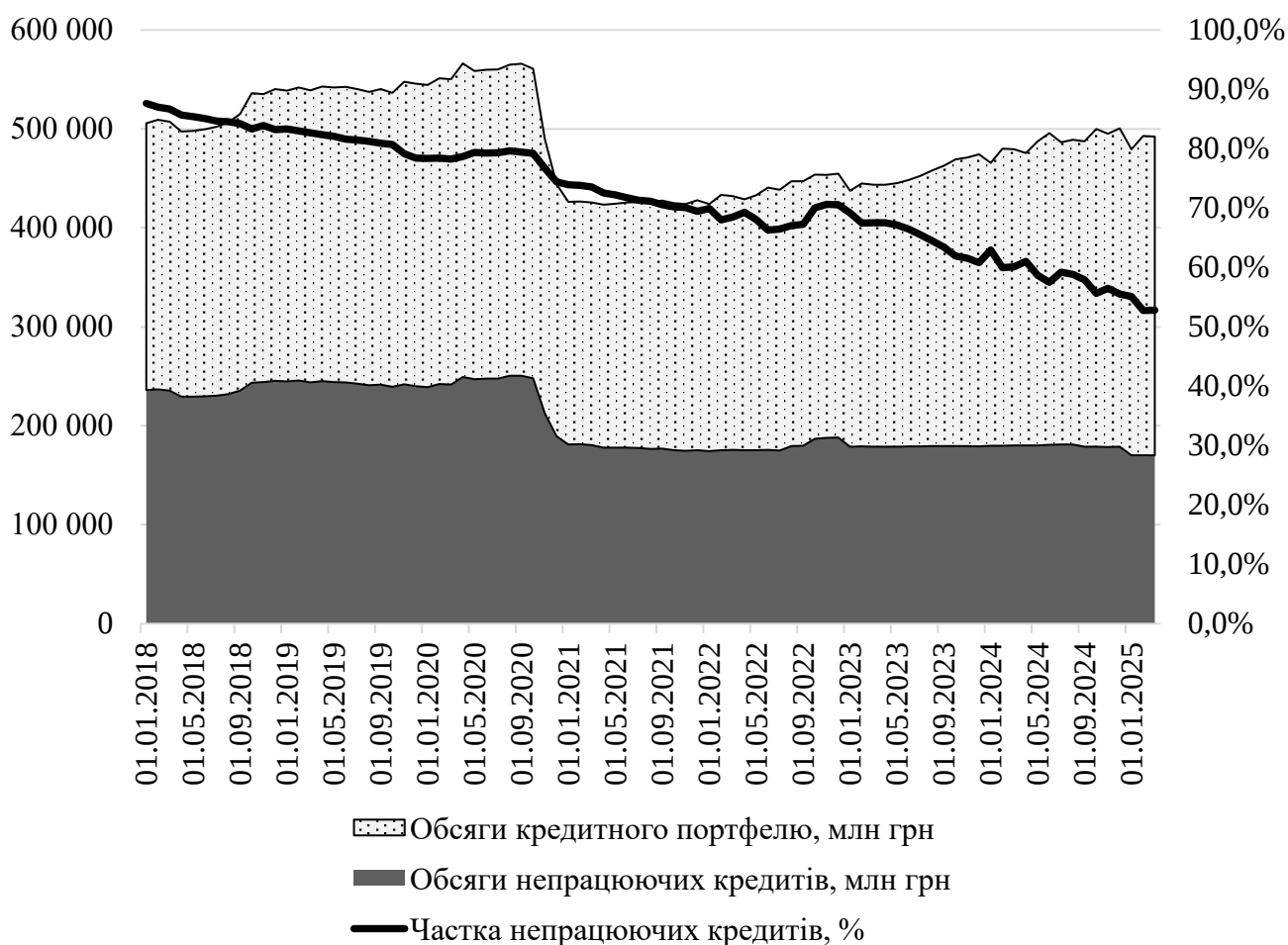

Рис. 2.9. Динаміка недіючих кредитів в АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2018 по 01.03.2025 рр.

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [46]

У 2024 році в межах управління КРБ було забезпечено відшкодування раніше списаних з резервів кредитів та авансів клієнтам на загальну суму 709 млн грн (у 2023 році – 725 млн грн). Найбільший обсяг відшкодувань припав на кредити за кредитними картками – 459 млн грн (у 2023 році – 345 млн грн), що свідчить про активне стягнення заборгованості в роздрібному сегменті. Відшкодування за іпотечними кредитами становили 121 млн грн (у 2023 році – 47 млн грн), а за кредитами підприємствам мікро- та малого бізнесу – 73 млн грн (у 2023 році – 3 млн грн), що відображає покращення процесів роботи з проблемною заборгованістю в зазначених секторах. Крім того, було повернуто 33 млн грн за кредитами на придбання автомобілів (у 2023 році відшкодувань не було) та 23 млн грн за кредитами юридичних осіб і підприємств середнього бізнесу (у

2023 році – 329 млн грн). У сегменті споживчого кредитування у 2024 році відшкодувань не зафіксовано (у 2023 році – 1 млн грн) [76]. Отримані відшкодування підтверджують ефективність реалізованих заходів з управління недіючими активами та посилення процесів роботи з поверненням заборгованості.

Наведені в таблиці 2.2 дані свідчать, що протягом періоду дослідження банком виконували всі обов’язкові нормативи кредитного ризику НБУ.

Таблиця 2.2

Динаміка нормативів кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк»
з 01.01.2018 по 01.04.2025, %

Дата	Н7 (для спеціалізованих ощадних банків - $\leq 20\%$)	Н8 (≤ 8 -кратного розміру регулятивного капіталу)	Н9 (для спеціалізованих ощадних банків - $\leq 20\%$)
01.01.2018	7,16	0,00	0,11
01.01.2019	6,26	0,00	0,19
01.01.2020	16,64	32,04	0,43
01.01.2021	9,62	0,00	0,16
01.01.2022	8,01	0,00	0,08
01.01.2023	6,37	0,00	0,00
01.01.2024	5,47	0,00	0,00
01.01.2025	6,69	0,00	0,02
01.04.2025	16,32	16,32	0,06

Джерело: складено авторкою за матеріалами [51]

Враховуючи значну частку недіючих кредитів та той факт, що в умовах повномасштабної військової агресії росії ймовірно зменшиться кредитоспроможність позичальників, АТ КБ «ПриватБанк» має проводити об’єктивну оцінку рівня кредитного ризику, належним чином формувати резерви та розробляти ефективну стратегію реструктуризації кредитного портфеля.

Отже, структура та динаміка кредитного портфеля банку свідчать про ефективність заходів з адаптації кредитної політики до сучасних економічних умов, спрямованих на підтримку фінансової стійкості та зростання прибутковості.

Джерелом КРБ також є портфель цінних паперів, динаміка якого за період дослідження наведена на рисунку 2.10.

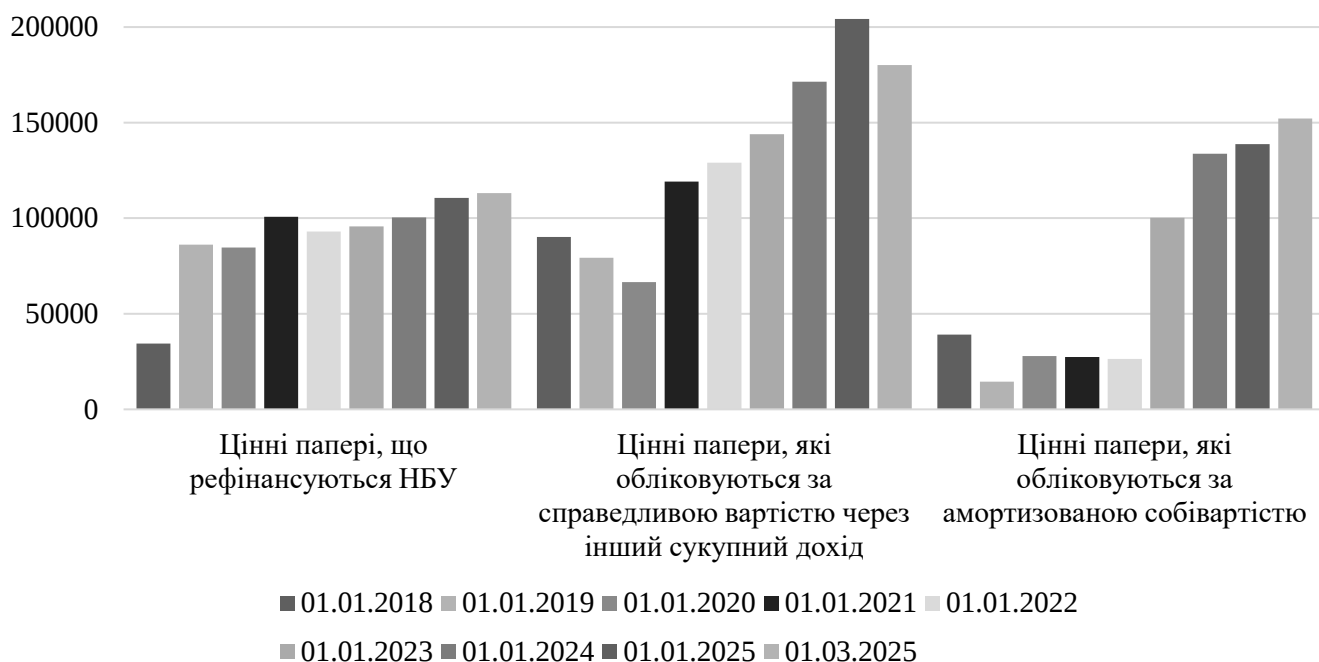

Рис. 2.10. Динаміка портфеля цінних паперів АТ КБ «ПриватБанк» (у розрізі складників) з 01.01.2018 по 01.03.2025, млн грн.

Джерело: побудовано авторкою за матеріалами [72-76, 80]

Наведені дані свідчать про активне використання інструментів фондового ринку в межах управління активами та ліквідністю. Найбільший абсолютний приріст за цей період спостерігається за статтею «Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю» – 113,1 млрд грн (288,61 %). Частка цього інструменту в загальній структурі активів зросла з 15,12 % у 2018 році до 19,52 % у березні 2025 року, що свідчить про посилення орієнтації банку на інвестиції з передбачуваним рівнем прибутковості та тривалим горизонтом утримання.

Вкладення у цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, хоча і зросли в абсолютному вираженні на 89,9 млрд грн, продемонстрували скорочення частки з 34,83 % у 2018 році до 23,11 % у 2025 році.

Найбільший темп приросту (228,58 %) зафіксовано за цінними паперами, що рефінансуються НБУ. Їхній обсяг зріс з 34,4 млрд грн до 113,1 млрд грн, однак питома вага залишилася відносно стабільною (13,29 % у 2018 р. проти 14,51 % у 2025 р.), що вказує на стабільне використання цього інструменту переважно як частини політики забезпечення ліквідності.

Портфелі цінних паперів АТ КБ «ПриватБанк» сформовані переважно з державних боргових зобов'язань різної строковості та дохідності. З позицій управління КРБ та з урахуванням наслідків повномасштабної війни, спостерігається погіршення якості цих фінансових інструментів, що, своєю чергою, зумовило зростання ймовірності втрат для банку. Рівень КРБ за цим сегментом активів класифікується як високий, що підтверджується даними міжнародного рейтингового агентства Fitch щодо історичних суверенних дефолтів [75, 76].

Станом на 01.01.2024 ймовірність дефолту за державними борговими цінними паперами в національній та іноземній валюті становила від 4,144 % до 14,563 %, при фіксованому рівні втрат у разі дефолту на рівні 50 %. Відповідно, очікувані кредитні збитки коливалися в межах від 2,072 % до 7,2815 %, що свідчить про істотну концентрацію ризику в портфелі боргових інструментів держави [75].

На 01.01.2025 банк використовував суверенний кредитний рейтинг України в іноземній валюті на рівні «С», з урахуванням відсутності в портфелі реструктуризованих облігацій, за якими офіційно зафіксовано обмежений дефолт. За результатами оцінки КРБ, показники PD для державних боргових цінних паперів у національній валюті становили від 0,733 % до 13,940 %, а в іноземній – від 2,54 % до 26,563 %, за незмінного рівня LGD у 50 %. [76].

Експозиція банку під ризиком перебуває під постійним моніторингом, з можливістю її перегляду та перекласифікації за рівнями КРБ залежно від стану операційного середовища та динаміки суверенних рейтингів [76]. Сукупність вищезазначених факторів вказує на необхідність посиленої уваги до управління КРБ у структурі портфеля цінних паперів банку в умовах зростання невизначеності.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що банк здійснює поступову та системну адаптацію системи управління КРБ до сучасних загроз, з орієнтацією на очищення активів, підвищення якості кредитного портфеля, диверсифікацію напрямів кредитування відповідно до цілей кредитної політики та оптимізацію ризикового профілю. Разом з тим, збереження високого рівня системного ризику в економіці потребує подальшого вдосконалення механізмів андеррайтингу, моніторингу та реструктуризації з урахуванням актуального стану ринку.

2.3. Комплексна система оцінки кредитного ризику в АТ КБ «ПриватБанк»

АТ КБ «ПриватБанк» наражається на КРБ, який у внутрішніх нормативних документах визначається як «ймовірність виникнення збитків або додаткових витрат, або недоотримання запланованих доходів внаслідок невиконання боржником/контрагентом зобов'язань відповідно до умов договору» [76]. Це визначення відповідає регуляторному підходу НБУ. КРБ виникає щодо всіх активних операцій, за винятком боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів, що обліковуються у торговій книзі.

Політика управління КРБ в АТ КБ «ПриватБанк» реалізується на основі системного підходу до його класифікації, що враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори. Типологія КРБ включає класичні компоненти (ризик неплатоспроможності, ринковий ризик, ризик третьої сторони), а також специфічні елементи, пов'язані з бізнес-моделлю клієнта, його репутацією та галузевими характеристиками (табл. 2.3).

Оцінка зовнішніх КРБ, ідентифікованих АТ КБ «ПриватБанк», свідчить про його прагнення враховувати багатовимірний вплив зовнішнього середовища на здатність позичальника / контрагента виконувати зобов'язання. До основних зовнішніх ризиків, які можуть істотно трансформувати рівень КРБ, належать процентний, валютний, регуляторний та екологічний ризики.

Процентний ризик розглядається АТ КБ «ПриватБанк» як загроза ускладнення або унеможливлення обслуговування боргових зобов'язань унаслідок несприятливих змін процентної ставки. Коливання ринкової ставки зумовлює збільшення витрат на сплату процентів, що знижує платоспроможність боржника [66].

Валютний ризик виникає у зв'язку з коливаннями валютного курсу, що впливають на вартість обслуговування боргу в іноземній валюті. За умов девальвації національної валюти позичальник може втратити здатність належно виконувати свої зобов'язання, що прямо підвищує рівень КРБ [66].

Таблиця 2.3

Характеристика факторів КРБ позичальника / контрагента АТ КБ «ПриватБанк»

Категорія	Тип фактора	Характеристика (сутність ризику)
Юридична особа	Фінансовий (ризик неплатоспроможності)	ризик, пов'язаний з недостатністю грошових активів клієнта (грошових коштів і їх еквівалентів) та призводить до ризику втрати фінансової стійкості. Основними факторами є можливість компанії генерувати грошовий потік або, за необхідності, залучати позичкові кошти
	Бізнес-модельний (ризик клієнта)	ризик, пов'язаний з недостатнім досвідом власників та/або керівництва у бізнесі, відсутністю стратегії, проведенням клієнтом ризикової інвестиційної або ринкової політики, недостатністю кваліфікованого персоналу тощо
	Галузевий (бізнес-ризик)	пов'язаний з ситуацією в галузі, наприклад, висока конкуренція, наявність монополії, падіння обсягів збуту, зниження рентабельності галузі, швидкі технологічні зміни, що вимагають значних інвестицій
	Виробничий ризик	недостатність виробничих потужностей, висока доля застарілих виробничих фондів, унікальне обладнання, непередбачуване зростання виробничих витрат тощо
	Ризик реалізації (ринковий ризик)	ризик, пов'язаний із неспроможністю реалізувати товари або послуги через зміни ринкових факторів, що призвели до зниження (відсутності) попиту
	Ризик третьої сторони	ризик виникнення втрат через невиконання третьою стороною своїх зобов'язань перед позичальником
	Репутаційний	ризик, пов'язаний з неналежною діловою репутацією, судовими спорами, фактами порушення зобов'язань у минулому, небажанням нести юридичну відповідальність.
Фізична особа	Фінансовий	ризик втрати платоспроможності внаслідок втрати джерел доходу (втрата роботи, непрацездатність, зниження інших доходів), що перешкоджає належному виконанню боргових зобов'язань.
	Поведінковий	ризик, обумовлений фінансовою недисциплінованістю, низьким рівнем відповідальності, ухиленням від виконання зобов'язань, недобросовісною кредитною поведінкою.
Забезпечення кредиту	Ризик можливості звернення стягнення	ризик виникнення втрат через неможливість звернення стягнення на забезпечення за кредитною операцією

Джерело: складено авторкою за матеріалами [66]

Регуляторний ризик відображає чутливість позичальників / контрагентів до змін нормативно-правового поля. Зміни у податковому, фінансовому або галузевому законодавстві можуть ускладнити операційну діяльність клієнта, погіршити його фінансову звітність або обмежити доступ до певних сегментів ринку. Це знижує передбачуваність грошових потоків та підвищує ймовірність дефолту [66].

Екологічний ризик, який також враховується банком згідно з положеннями

внутрішньої кредитної політики, пов'язаний з можливістю виникнення втрат у разі реалізації екологічних загроз. Ці події можуть вплинути як на активи позичальника, так і на об'єкти забезпечення, зумовлюючи підвищення сукупного рівня КРБ [66].

Отже, зовнішні КРБ, інтегровані у систему оцінювання АТ КБ «ПриватБанк», характеризуються високим ступенем взаємозв'язку з макроекономічною, валютною, правовою та екологічною динамікою. Їх урахування у кредитному аналізі є необхідною умовою для формування комплексної оцінки КРБ клієнта та забезпечення ефективного ризик-менеджменту.

У межах суб'єктної підсистеми оцінки кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк» доцільно виокремити дві ключові категорії учасників: виконавчі та управлінські суб'єкти. Їх взаємодія формує інституційний контур управління КРБ, який забезпечує ефективну реалізацію процесів ідентифікації, оцінки, моніторингу та контролю.

Виконавчі суб'єкти безпосередньо здійснюють аналітичну обробку даних, готують обґрунтовані висновки щодо КРБ та супроводжують прийняття кредитних рішень. До них належать:

- підрозділ ризик-менеджменту, який виконує ключову функцію оцінки КРБ. Основними його завданнями є аналіз КРБ (кількісний і якісний), перевірка кредитоспроможності позичальників, розробка скорингових моделей, контроль за адекватністю резервів, моніторинг кредитного портфеля та участь у прийнятті рішень шляхом формування рекомендацій та висновків для Кредитного комітету [66, 76];
- напрямок правової підтримки, який забезпечує правову експертизу угод. Цей підрозділ аналізує реєстраційні та установчі документи, перевіряє обсяг повноважень посадових осіб боржника та досліджує правовий статус заставного майна з урахуванням інформації з публічних реєстрів [66, 76];
- служба безпеки, відповідальна за перевірку ділової репутації клієнтів та пов'язаних осіб. У її компетенції – аналіз наявності судових позовів, кримінальних справ, заборгованості, обмежень у фінансових операціях, а також загроз, пов'язаних з недоброчесністю або непрозорістю діяльності позичальника / контрагента [66, 76];
- служба колекшн, яка виконує функції контролю та супроводу роботи з проблемною заборгованістю. До її завдань належить моніторинг кредитів, організація

взаємодії з боржниками, супровід реалізації арештованого майна та інші заходи, спрямовані на погашення прострочень [66, 76];

- напрямок комплаєнс, який забезпечує дотримання вимог законодавства та внутрішніх політик банку при здійсненні активних операцій. Зокрема, цей підрозділ аналізує прозорість структури власності позичальника, взаємовідносини з пов'язаними особами, а також здійснює оцінку репутаційного ризику [66, 76].

Управлінські суб'єкти застосовують результати аналітичної роботи виконавчих структур для ухвалення стратегічних і тактичних рішень у сфері управління КРБ. Основними з них є:

- Кредитний комітет, який затверджує класифікацію активів за групами ризику, оцінку очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог МСФЗ, а також приймає остаточні рішення щодо надання або відмови у фінансуванні. Комітет розглядає висновки підрозділів ризик-менеджменту, юридичної служби та служби безпеки і приймає рішення більшістю голосів [66, 76];

- правління банку, яке відповідає за впровадження та реалізацію кредитної політики, координацію діяльності всіх задіяних підрозділів, забезпечення ресурсного, кадрового та технологічного супроводу процесу оцінки КРБ. Правління також делегує повноваження на прийняття кредитних рішень у межах встановленої системи (індивідуальні, дуальні, колективні), погодженої з Кредитним комітетом [66, 76];

- наглядова рада, яка виконує функцію стратегічного нагляду. Вона затверджує кредитну політику, встановлює параметри ризик-апетиту, розглядає великі активні операції, що перевищують ліміти правління, та може накладати вето на рішення, що суперечать вимогам законодавства, внутрішніх регламентів або принципам етики [66, 76].

Узгоджена діяльність виконавчих та управлінських суб'єктів забезпечує реалізацію принципів трьох ліній захисту, посилює контроль ризиків і дозволяє оперативно реагувати на зміни як у внутрішньому середовищі банку, так і в зовнішньому ринковому контексті.

Оцінка КРБ фінансових інструментів здійснюється залежно від їх суттєвості – на індивідуальній або портфельній основі – з урахуванням принципів МСФЗ,

рекомендацій Basel II/III та вимог НБУ.

Її методологічною основою виступає концепція очікуваних кредитних збитків, яка визначається як «різниця між усіма контрактними грошовими потоками, що підлягають сплаті на користь банку за контрактом, та всіма грошовими потоками, які очікує отримати банк (тобто з урахуванням усіх випадків недоотримання грошових коштів), дисконтованими за первісною ефективною ставкою або ефективною ставкою, скоригованою на ризик для придбаних або створених кредитно-знецінених активів» [76].

Реалізація цієї концепції передбачає застосування трьох основних параметрів: PD, LGD та EAD, як показано на рисунку 2.11.

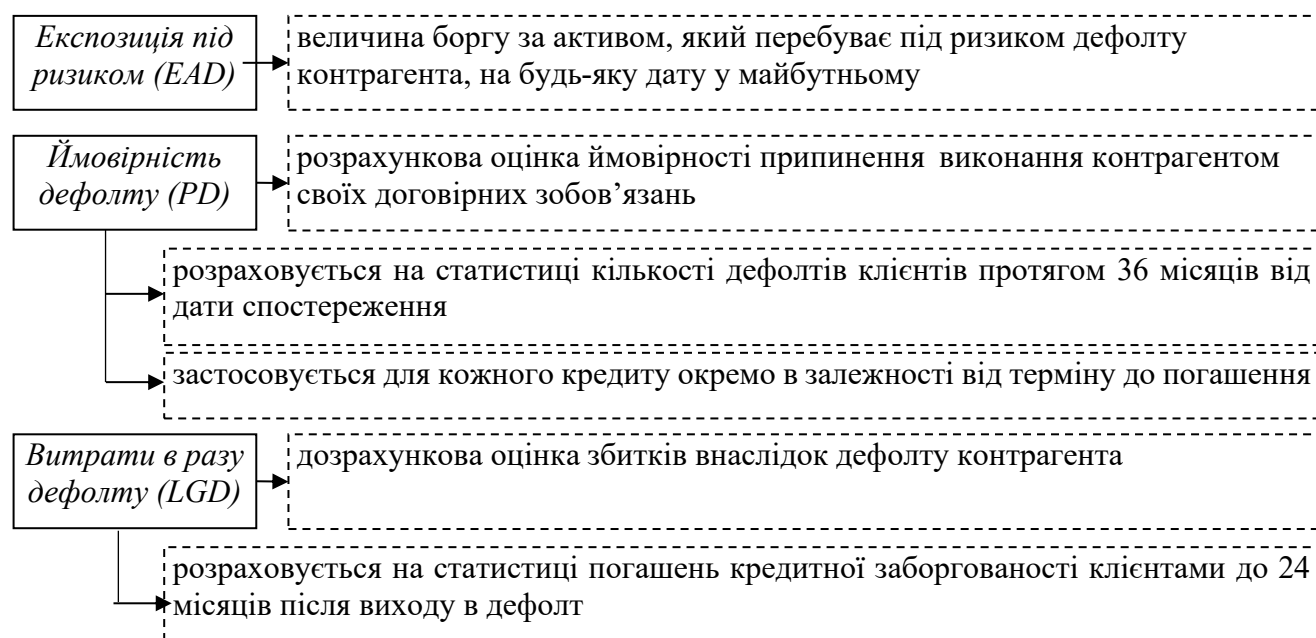

Рис. 2.11. Основні параметри моделі очікуваних кредитних збитків

Джерело: складено авторкою за матеріалами [76]

Для всіх кредитних продуктів експозиція під ризиком вважається сталою в часі та дорівнює поточній валовій балансовій вартості позики. У випадку кредитних зобов'язань вона визначається з урахуванням коефіцієнта кредитної конверсії, розрахованого на підставі історії використання відповідних лімітів.

Для індивідуально оцінених кредитів банк додатково враховує грошові потоки від реалізації забезпечення або інших інструментів покращення кредитної якості, що

є частиною умов договору.

АТ КБ «ПриватБанк» на постійній основі проводить оцінку якості кредитного портфеля та визначає величину очікуваних кредитних збитків. Їх розмір встановлюється як 12-місячні очікувані збитки або як збитки в межах строку дії фінансового інструменту – залежно від змін у рівні КРБ [76].

На етапі первісного визнання, а також до моменту істотного зростання ризику, банк визнає 12-місячні очікувані кредитні збитки або збитки до дати погашення, якщо вона коротша за 12 місяців. Ці збитки охоплюють ймовірність дефолту протягом 12 місяців від звітної дати [76]

Очікувані збитки в межах строку дії фінансового інструменту – це загальний обсяг можливих втрат, які можуть виникнути внаслідок будь-якого дефолту впродовж прогнозованого строку дії зобов'язання. Такі збитки визнаються, якщо ризик значно зріс порівняно з початковим рівнем [76].

Банк також застосовує індикатори раннього попередження, що дозволяють виявляти нетипову поведінку або дії позичальників/контрагентів, які можуть свідчити про погіршення їхнього ризикового профілю (рис. 2.12).

Під час оцінювання суми очікуваних кредитних збитків банк дотримується принципів: (а) об'єктивності та зваженості на імовірність; (б) урахування вартості грошей у часі; (в) використання обґрунтованої та доступної інформації щодо минулих подій, поточних умов і майбутніх економічних очікувань на дату оцінки [76].

Крім власних прогнозів, банк враховує й зовнішню ринкову інформацію щодо аналогічних фінансових інструментів. Усі зміни в очікуваних кредитних збитках визнаються в прибутках або збитках як «зменшення корисності» — з позитивним або негативним ефектом відповідно [76]

Для кредитів юридичним та фізичним особам	
1	наявність простроченої заборгованості від 30 до 90 днів станом на звітну дату
2	відсутність фінансової звітності за останні 12 місяців
3	зростання показника "Співвідношення боргових зобов'язань до EBITDA" з досягненням значення >5 або від'ємне значення
4	негативне значення капіталу, якщо на дату початку договору він був позитивним
5	внутрішній статус Клієнта «Потенційно непрацюючий»
6	реструктуризація боргу без індикаторів дефолту
7	прострочення платежу від 30 днів більше двох разів протягом останніх дванадцяти місяців
8	кредити клієнтів з небезпечних регіонів (окупованих територій та зон ведення бойових дій) та інші.
Для кредитів банкам	
1	наявність простроченої заборгованості від 7 до 30 днів станом на звітну дату
2	зниження міжнародного рейтингу на 3 та більш ступенів, нижче ніж BBB та інше
Для інвестиційних цінних паперів	
1	наявність простроченої заборгованості від 7 до 30 днів станом на звітну дату
2	зниження міжнародного рейтингу на 2 і більше ступенів

Рис. 2.12. Індикатори раннього реагування зростання КРБ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [66, 76]

Для кожного типу інструменту та позичальника визначаються істотні індикатори знецінення, наведені на рисунку 2.13.

При індивідуальній оцінці очікуваних збитків банк застосовує сценарний аналіз на основі ймовірно зважених дисконтованих грошових потоків. Якщо відсутні обґрунтовані очікування щодо часткового або повного відновлення активу, банк безпосередньо списує його балансову вартість, що вважається подією припинення визнання.

Для кредитів юридичним та фізичним особам	
1	наявність простроченої заборгованості понад 90 днів станом на звітну дату
2	початок процедури або визнання банкрутства, початок ліквідації юридичної особи
3	модифікація/реструктуризація, із індикаторами дефолту, включаючи кредити комплексної реструктуризації
4	наявність у клієнта списаного кредиту
5	клієнт помер
6	внутрішній статус Клієнта «Непрацюючий (Проблемний)»
7	виявлення та/або підтвердження ознак шахрайства щодо фінансової операції та інше
Для кредитів банкам	
1	наявність простроченої заборгованості понад 30 днів станом на звітну дату
2	зовнішній рейтинг D
3	банк знаходиться під управлінням тимчасової адміністрації, у стані ліквідації, або у банка відкликана ліцензія
Для інвестиційних цінних паперів	
1	наявність простроченої заборгованості понад 30 днів станом на звітну дату
2	зовнішній рейтинг D (суверенний для інвестиційних цінних паперів)

Рис. 2.13. Індикатори знецінення ризикової позиції (критичний рівень КРБ)
КРБ

Джерело: складено авторкою за матеріалами [66, 76]

Отже, наявна в банку система оцінки КРБ відповідає всім нормативним вимогам, кращим практикам та масштабу й специфіці активних операцій банку.

Висновки до розділу 2

За результатами практичного дослідження оцінки КРБ на основі даних АТ КБ «ПриватБанк» зроблено наступні висновки.

АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2018–2024 років зберігав провідну позицію на банківському ринку України, виступаючи як системно важливий державний банк з високим рівнем соціальної орієнтації, універсальністю продуктів та цифровізацією сервісів. Аналіз фінансових результатів, структури активів і зобов'язань банку підтверджує позитивну динаміку зростання масштабів діяльності, зміцнення ліквідності, прибутковості та диверсифікації активів.

Капітал банку зріс більш ніж у 4 рази, однак показники достатності капіталу демонструють зниження у 2022-2024 роках, що зумовлено швидким зростанням активів та обмеженим приростом власного капіталу. Це потребує посилення заходів з управління ним для забезпечення стійкості в умовах підвищених зовнішніх ризиків.

Зобов'язання банку на понад 90 % сформовані за рахунок коштів клієнтів, зокрема фізичних осіб, що свідчить про високу довіру до установи. Поступове виведення з обігу зобов'язань перед НБУ та банками свідчить про покращення ліквідної позиції. Проте переважання коштів на вимогу створює потенційні ризики у сфері фондування, що вимагає підтримки високих запасів ліквідності.

Обсяг активів за період аналізу зріс на 96 %, а чистих активів – у 3 рази. Структура активів вказує на виважену політику ліквідності та контрольованого КРБ.

Найбільший рівень КРБ АТ КБ «ПриватБанк» сконцентровано в кредитному портфелі. Позитивним є поступове очищення балансу від токсичних активів, що позитивно впливає на рівень портфельного КРБ, і підтверджується зниженням частки «окремо класифікованого портфеля» з 72,89 % до 57,23 %. Зростання показника NLPR з 14,15 % до 40,73 % у цілому, а також відповідне зростання у сегментах фізичних (до 17,82 %) та юридичних осіб (до 92,16 %) підтверджує підвищення якості кредитного портфеля. Поглиблений аналіз КРБ за класами боржників засвідчив різноспрямовану динаміку: якщо на початку періоду 96,35 % кредитів юридичних

осіб було зосереджено в 10 класі, то станом на 01.03.2025 переважна частка заборгованості – 99,08 % – належать до класів 1–9, що свідчить про ефективність реалізованих заходів з управління КРБ. Аналогічна позитивна тенденція виявлена і для фізичних осіб: частка позичальників 1 класу зросла до 90,19 %, тоді як заборгованість з найвищою ймовірністю дефолту скоротилася до 6,57 %.

У межах стратегії управління недіючими активами АТ КБ «ПриватБанк» забезпечив часткове відшкодування списаних кредитів, зокрема шляхом активної роботи в сегменті роздрібного кредитування. Проте значний обсяг недіючої заборгованості, сформованої до 2016 року, є джерелом високого КРБ, врегулювання якого ускладнене через обмеження правового характеру.

Джерелом додаткового КРБ залишається портфель цінних паперів, значна частка якого представлена державними борговими зобов'язаннями. У зв'язку з погіршенням суверенних рейтингів України, рівень ризику за цим компонентом активів оцінюється як високий, що свідчить про потребу у посиленому моніторингу та зваженій стратегії управління відповідними інструментами.

Комплексна система оцінки КРБ базується на багаторівневому підході, який охоплює як внутрішні, так і зовнішні фактори, а також інституційні механізми управління. Банк ідентифікує широкий спектр КРБ, що класифікуються за типами позичальників з деталізованою оцінкою фінансових, бізнесових, виробничих, галузевих, ринкових, репутаційних та правових характеристик. Зовнішні ризики (процентний, валютний, регуляторний і екологічний), аналізуються у контексті їх впливу на здатність позичальника / контрагента виконувати зобов'язання, що дозволяє банку формувати динамічний профіль КРБ з урахуванням поточних і прогнозованих змін у макросередовищі. Оцінка КРБ здійснюється на основі концепції очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог НБУ. Вона враховує три ключові параметри – PD, LGD і EAD – і адаптується до рівня ризику позичальника шляхом застосування індивідуального або портфельного підходу.

Інституційна модель передбачає чіткий розподіл функцій між виконавчими та управлінськими суб'єктами, що дозволяє реалізувати принцип трьох ліній захисту та забезпечити прозорість, надійність і ефективність усіх етапів управління КРБ.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ

3.1. Адаптивні підходи до моделювання кредитного ризику банків в умовах невизначеного операційного середовища

У сучасних умовах підвищеної турбулентності операційного середовища, зумовленої як глобальними, так і регіональними дестабілізаційними факторами – зокрема пандеміями, збройними конфліктами, кліматичними ризиками та структурною трансформацією ринкових систем – одним із ключових методологічних викликів для системи управління КРБ постає необхідність використання моделей, здатних до швидкої адаптації. Традиційні підходи, засновані переважно на ретроспективному аналізі стабільних історичних даних, не забезпечують належного рівня чутливості до нових або асиметричних змін, що призводить до недооцінки КРБ, несвоєчасного формування резервів та зниження ефективності кредитної політики.

Адаптивність моделей оцінки КРБ передбачає їх здатність до оперативного врахування екзогенних шоків, змін у структурних параметрах економіки, трансформації поведінки позичальників, зрушень на фінансових ринках та у регуляторному середовищі. До ключових факторів, що обумовлюють необхідність використання адаптивних моделей, належать:

- порушення логістичних ланцюгів постачання, що негативно впливають на ліквідність та оборотність капіталу суб'єктів кредитування;
- зміна бізнес-моделей клієнтів під впливом цифровізації, екологічних вимог (ESG-факторів), обмежень ринку капіталу чи ресурсного доступу;
- масштабні переміщення населення (внутрішньо переміщені особи, міжнародна міграція), що змінюють соціально-економічну структуру платоспроможного попиту;
- зростання залежності економічних агентів від зовнішньої кон'юнктури, включаючи санкції та зміни глобального попиту.

У цьому контексті особливого значення набуває впровадження прогнозно-орієнтованих підходів (*forward-looking approaches*), які формують якісно новий вимір оцінки КРБ. На відміну від традиційної моделі понесених втрат (*incurred loss model*), прогнозно-орієнтована концепція, закладена у стандарті МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [59], ґрунтується на очікуваних кредитних збитках, що включають не лише ретроспективні фактори, а й прогнозні макроекономічні сценарії, динаміку поведінкових індикаторів позичальників і можливі стресові події, які ще не настали, але мають високу ймовірність реалізації.

Запровадження МСФЗ 9 у 2018 році радикально трансформувало підхід до визнання збитків, передбачивши обов'язкове формування резервів на випередження – з урахуванням прогнозів на весь життєвий цикл фінансового інструменту. Це означає, що банк повинен здійснювати кількісну оцінку ймовірності дефолту, потенційного розміру збитків та строків їх реалізації, використовуючи актуальні прогнозні дані, зокрема макроекономічні індикатори. Такий підхід дозволяє ідентифікувати КРБ на ранніх стадіях, своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, а також забезпечити прозорість і обґрунтованість процесу резервування.

Разом з тим, прогнозно-орієнтовані моделі потребують наявності достовірних і регулярних прогнозів, чутливої до змін методології, а також ефективної системи управління невизначеністю. Це зумовлює необхідність інтеграції інструментів, здатних поєднувати короткострокову чутливість до шоків із довгостроковими структурними трендами.

До адаптивних моделей, які доцільно використовувати до оцінки КРБ в умовах невизначеності, належать: методи Баєсівського виведення [9, 14, 20, 30]; ARDL-моделі (*Autoregressive Distributed Lag Models*) [12, 23, 27, 33]; регуляризовані моделі [19, 22, 29]; структурні моделі зі змінними параметрами (*Time-Varying Parameter Models, TVM*) [4].

Баєсівські моделі становлять потужний інструмент адаптивного статистичного аналізу, який базується на оновленні ймовірнісних оцінок параметрів у процесі накопичення нової інформації. Їх ключова особливість полягає у використанні апріорної інформації про ймовірний розподіл ризикових характеристик –

сформованої на основі історичних даних, експертних припущень або гіпотез, – яка коригується в режимі реального часу під впливом емпіричних спостережень. У сфері оцінки КРБ це забезпечує можливість поєднувати наявні уявлення про ризиковий профіль позичальника з адаптивною реакцією на зміну макроекономічного середовища або поведінкових характеристик боржника [9, 14, 20, 30].

Методи Баєсівського виведення дозволяють не лише враховувати апіорну невизначеність, але й системно оновлювати параметри моделі відповідно до змін у структурі даних. Це є критично важливим у випадках, коли ринки перебувають у фазі нестабільності, а ризикові фактори не мають сталої динаміки. В умовах обмеженої доступності інформації або на етапах виникнення нових загроз такі моделі демонструють високу адаптивність і прогностичну ефективність [9, 14, 20, 30].

Застосування баєсівських моделей у практиці управління КРБ дозволяє:

- моделювати взаємозалежності між макроекономічними змінними (ВВП, безробіття, інфляція, облікова ставка) та параметрами ризику PD, LGD;
- враховувати нелінійні, асиметричні та рідкісні шоки, характерні для криз;
- формувати прогнози у середовищі з високою невизначеністю, зокрема за наявності неповних, структурно зламаних або нестационарних даних;
- адаптуватися до змін у ризиковому профілі позичальників без необхідності повного перенавчання моделі.

Характеристика цих моделей для оцінки КРБ наведена в таблиці 3.1.

Практична ефективність баєсівських моделей оцінки КРБ підтверджується результатами численних емпіричних досліджень, які засвідчують їхню вищу прогностичну точність порівняно з традиційними статистичними підходами.

Зокрема, Каземі Р., Мослех А. [14] запропонували баєсівську структуру, що враховує історичну надійність рейтингових агентств, завдяки чому вдалося отримати оцінки ймовірності дефолту з кращою узгодженістю, ніж у випадку ізольованих моделей. Дослідження Ло Х. [20] та співавторів показує, що застосування баєсівської оцінки значно підвищує прогностичну силу моделей дефолту, зокрема за рахунок вищих значень показника AUC (Area Under Curve) порівняно зі стандартними моделями.

Таблиця 3.1

Комплексна характеристика Баєсівських моделей у системі оцінки КРБ

Критерій	Характеристика
Теоретична база	Ґрунтуються на формалізованому застосуванні теореми Басса, яка забезпечує оновлення апіорних імовірнісних уявлень на основі нових емпіричних спостережень.
Тип моделі	Імовірнісна, адаптивна, з динамічним оновленням параметрів у відповідь на зміну середовища.
Цільове призначення	Забезпечення гнучкої, стійкої та прогностично релевантної оцінки параметрів кредитного ризику за умов високої невизначеності.
Аналітичні інструменти	Bayesian VAR, Bayesian Regression, Bayesian Networks, Markov Chain Monte Carlo (MCMC), Gibbs Sampling, Hierarchical Models.
Форма результатів оцінки	Апостеріорні розподіли параметрів, що дають змогу кількісно оцінити ймовірність різних сценаріїв ризику.
Застосування	Прогнозування ймовірності дефолту; уточнення очікуваних кредитних збитків; стрес-тестування макрорівнів на ризик-профіль.
Стійкість	Висока – моделі здатні адаптуватися до змін у поведінкових і макроекономічних залежностях без втрати прогностичної стабільності.
Здатність до моделювання невизначеності	Вбудована – апіорна й апостеріорна імовірність дозволяють кількісно враховувати ризики, пов'язані з нестабільністю середовища.
Придатність до роботи з неповними або нестабільними даними	Висока – наявність апіорної інформації компенсує нестачу історичних даних або змінну структуру рядів.
Інтеграції з прогнозно-орієнтованими підходами	Повна – моделі можуть використовуватись у рамках МСФЗ 9, ІСААР, кліматичним стрес-тестуванням з урахуванням макросценаріїв та прогнозних припущень.
Оцінка регуляторної прийнятності	Частково прийнятні – застосування вимагає забезпечення прозорості, документованих апіорів та валідації за допомогою традиційних підходів.
Основні обмеження	Складність математичної реалізації та обчислювальна інтенсивність; високі вимоги до калібрування апіорів; потреба в статистичній експертизі.

Джерело: розроблено автором на основі [9, 14, 20, 30]

Ванг З. та ін. [30] запропонували метод баєсівської попередньої специфікації з використанням прогнозів ARIMA, який забезпечив вищу точність прогнозування ймовірності дефолту іпотечних кредитів порівняно як з частотними підходами, так і з іншими баєсівськими моделями з менш релевантними апіорними уявленнями.

Таким чином, сучасні дослідження послідовно підтверджують, що баєсівські підходи сприяють підвищенню точності, стабільності та адаптивності оцінок КРБ у різних контекстах, включаючи багаторівневі структури, макроекономічне прогнозування та системи внутрішнього рейтингового оцінювання в банках.

ARDL-підходи є ефективним інструментом моделювання динамічних

взаємозв'язків між змінними, зокрема у випадках, коли залежна змінна (наприклад, рівень прострочених кредитів або ймовірність дефолту) реагує на вплив кількох незалежних змінних з часовими лагами. Особливо вагомим є те, що ці моделі дозволяють оцінювати як короткострокові ефекти економічних шоків, так і довгострокові рівноважні залежності, навіть якщо змінні мають різну ступінь інтеграції (тобто поєднання стаціонарних $I(0)$ і нестаціонарних $I(1)$ рядів). У контексті оцінки КРБ це означає, що вони здатні враховувати як негайні наслідки кризових подій (наприклад, різке зростання PD через макрошоки), так і відкладені ефекти (наприклад, поступове накопичення проблемної заборгованості внаслідок зниження реальних доходів населення) [23, 27, 33]. ARDL-підходи є особливо корисними:

- у випадках структурних зрушень в економіці, коли дані нестаціонарні та не потребують попередньої трансформації до одного рівня інтеграції;
- для тестування взаємозалежностей між зовнішніми (макроекономічними, глобальними) та внутрішніми (інституційними, специфічними банківськими) факторами КРБ;
- при оцінці асиметричних впливів на портфель активів банку за регіонами, секторами або групами клієнтів;
- для побудови випереджальних сценаріїв, що дозволяють прогнозувати очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ 9.

Характеристика ARDL-підходів для оцінки КРБ наведена в таблиці 3.2.

Емпіричні дослідження демонструють практичну ефективність ARDL-моделей у різних країнах. У дослідженнях Ніколаєду Е. та Вогіазаса С. [23] та Голіціса П. та співавторів [12] ARDL-моделі застосовано для оцінки детермінант КРБ в банківських системах Румунії та Болгарії. Обидва дослідження виявили статистично значущий вплив макроекономічних (інфляція, ВВП, безробіття) та інституційних факторів на ризик неповернення кредитів. У дослідженні Синай Л. та Кембо Е. [27] ARDL-модель була застосована для аналізу впливу макроекономічних показників на рівень проблемної заборгованості в комерційних банках Індонезії під час пандемії COVID-19. Було встановлено, що модель пояснює 66,61 % дисперсії ризику.

Таблиця 3.2

Комплексна характеристика ARDL-моделей у системі оцінки КРБ

Критерій	Характеристика
Теоретична база	Ґрунтується на економетричному підході до моделювання часових рядів, що передбачає використання лагів залежної та незалежних змінних для оцінки динамічних зв'язків.
Тип моделі	Регресійна, детерміністична, з одночасним врахуванням коротко- та довгострокових залежностей між змінними.
Цільове призначення	Побудова аналітичних залежностей між макрофакторами і параметрами кредитного ризику з урахуванням часових лагів та структурної нестационарності.
Аналітичні інструменти	ARDL-рівняння, ЕСМ-перетворення (Error Correction Model), тест Песарана, лаговий аналіз, коефіцієнт довгострокової рівноваги.
Форма результатів оцінки	Оцінка параметрів короткострокового впливу (шоки) та довгострокової рівноваги між змінними, включаючи коефіцієнт швидкості корекції дисбалансів.
Застосування	Оцінка впливу макропоказників (інфляція, облікова ставка, валютний курс) на PD/проблемну заборгованість; побудова моделей резервування (в рамках ECL); аналіз лагових ефектів шоків.
Стійкість	Середня – модель стабільна в умовах помірних змін, але потребує оновлення специфікації при зміні режимів або структурних властивостей даних.
Здатність до моделювання невизначеності	Обмежена – модель фіксує детерміновані зв'язки, однак дозволяє оцінити часову затримку реалізації ризиків, що важливо у прогнозно-орієнтованому контексті.
Придатність до роботи з неповними або нестабільними даними	Висока – модель може працювати з часовими рядами різного порядку інтеграції ($I(0)$, $I(1)$), без потреби в попередньому приведенні до стаціонарності
Інтеграція з прогнозно-орієнтованими підходами	Повна – може застосовуватись для прогнозування параметрів ризику в межах МСФЗ 9, сценарного аналізу для стрес-тестування, ICAAP, макрофінансового планування
Оцінка регуляторної прийнятності	Повністю прийнятна – застосовується в межах ICAAP, IRRBB, ECL та ризик-менеджменту за підтримки документованої методології.
Основні обмеження	Чутливість до неправильної специфікації лагів; складність інтерпретації при високій багатовимірності; уразливість до структурних розривів

Джерело: розроблено автором на основі [12, 23, 27, 33]

Дослідження Закарії С. [33] також підтвердило релевантність ARDL-підходу. У короткостроковому періоді було виявлено негативний вплив ВВП, інфляції та валютного курсу на рівень проблемної заборгованості, тоді як у довгостроковому горизонті безробіття виявилось найсильнішим детермінантом зростання КРБ.

Отже, емпіричні дослідження підтверджують, що ARDL-моделі забезпечують високий ступінь чутливості до змін операційного середовища, дозволяючи одночасно

моделювати вплив короткострокових шоків і довготривалих тенденцій. Їх використання в рамках внутрішніх моделей оцінки КРБ або сценарного аналізу (ICAAP, ECL) підвищує точність оцінки, покращує прогнозування ризикових подій і підсилює стратегічне планування кредитного ризик-менеджменту.

Методи регуляризації (LASSO, Ridge, Elastic Net) є ефективним інструментом побудови стабільних прогностичних моделей у випадках, коли існує високий рівень мультиколінеарності між предикторами або велика кількість незалежних змінних. Ці підходи базуються на модифікації функції втрат шляхом додавання штрафного (регуляризаційного) члена, який контролює складність моделі та забезпечує оптимальний баланс між точністю та узагальненістю [19, 22, 29].

У контексті оцінки КРБ ці моделі дозволяють виділити найбільш релевантні фактори ризику, мінімізуючи ризик перенавчання, що особливо важливо в умовах структурної нестабільності, зміни поведінкових шаблонів позичальників та динаміки макроекономічних умов. Важливою перевагою є те, що методи LASSO, Ridge та Elastic Net забезпечують адаптивне оновлення ваг змінних, дозволяючи моделі підлаштовуватися до нових патернів у даних без потреби повного перенавчання. Це робить їх придатними до використання в системах оцінки КРБ, де необхідна швидка реакція на зміни [19, 22, 29]. У сфері оцінки КРБ методи регуляризації є ефективними:

- у випадках високовимірному середовищі, де кількість потенційно важливих предикторів (макро-, мікро-, поведінкових, фінансових) перевищує обсяг спостережень;
- для виявлення ключових змінних, що найбільше впливають на ймовірність дефолту, втрати при дефолті або частку проблемної заборгованості;
- для побудови скорингових моделей ризику з покращеною інтерпретованістю та стійкістю до інформаційного шуму;
- у процесах прогнозно-орієнтованого моделювання ECL відповідно до вимог МСФЗ 9, коли необхідна стійкість до нестабільних прогнозів макрозмінних;
- для використання у системах раннього попередження, які вимагають адаптації до змін у поведінці позичальників у реальному часі.

Характеристика методів регуляризації в оцінці КРБ наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Комплексна характеристика методів регуляризації у системі оцінки КРБ

Критерій	Характеристика
Теоретична база	Ґрунтуються на модифікації класичних регресійних моделей шляхом введення штрафних (регуляризаційних) членів для уникнення переобладнання (overfitting) та мультиколінеарності.
Тип моделі	Статистична, лінійна або узагальнена, з регульованою складністю; може бути детерміністичною, компонентом моделей машинного навчання.
Цільове призначення	Побудова стабільних, узагальнюючих моделей ризику у багатовимірному середовищі з великою кількістю змінних і кореляцій між ними.
Аналітичні інструменти	LASSO (Least Absolute Shrinkage and Selection Operator); Ridge Regression; Elastic Net (поєднання L1 і L2 регуляризації)
Форма результатів оцінки	Оптимізовані оцінки коефіцієнтів з обмеженою варіаційністю; деякі коефіцієнти можуть дорівнювати нулю (LASSO), що сприяє відбору змінних
Застосування	Побудова скорингових моделей кредитоспроможності; селекція релевантних макро- та поведінкових предикторів для моделей PD та ECL; автоматизація відбору змінних.
Стійкість	Середня – моделі добре працюють при м'яких змінах у даних, однак не враховують нелінійності та потребують повторного налаштування у разі різких змін
Здатність до моделювання невизначеності	Обмежена – моделі не формують імовірнісних розподілів, проте забезпечують стійкість до статистичного шуму та нестабільності вибірки
Придатність до роботи з неповними або нестабільними даними	Висока – дозволяють працювати з великою кількістю предикторів навіть за наявності мультиколінеарності та неповного розкриття впливів
Інтеграція з прогнозно-орієнтованими підходами	Повна – використовуються як базові алгоритми для побудови адаптивних моделей у рамках ECL, раннього виявлення ризику, сценарного моделювання тощо.
Оцінка регуляторної прийнятності	Частково прийнятна – застосування можливе у внутрішніх моделях банку за умови забезпечення прозорості, валідації та відповідності принципам пояснювальної здатності
Основні обмеження	Не враховують складні нелінійні взаємозв'язки; вимагають калібрування параметра регуляризації (λ); чутливі до масштабування змінних.

Джерело: розроблено автором на основі [19, 22, 28, 29]

Багатоаспектні емпіричні дослідження свідчать про перевагу LASSO-регресії для моделювання КРБ, особливо у завданнях прогнозування ймовірності дефолту. Так, результати Соси С. та співавторів [28], Геральдо-Кампоса Л. А. та співавторів [11], і Мушунже Л. [22] підтверджують, що LASSO забезпечує вищу точність прогнозування рівня КРБ. Висока ефективність LASSO зумовлена його здатністю виконувати селекцію змінних, що є особливо цінним у середовищі з великою

кількістю потенційно корельованих предикторів. Ridge- та LASSO-регресія довели ефективність для виявлення потенційних неплатників, перевершуючи традиційну логістичну регресію за точністю (Мушунже Л. [22]). Окрім цього, Ridge-регресія довела здатність визначати ієрархію факторів у процесі прийняття рішень, що може використовуватися в розробці ризик-чутливих стратегій управління КРБ [11]. Elastic Net, який поєднує переваги LASSO та Ridge, виявив універсальність та стійкість у широкому спектрі задач оцінки КРБ. Так за результатами дослідження Лі Дж. та співавторів [19] у персональному кредитному скорингу цей метод продемонстрував покращену точність класифікації для «проблемних» клієнтів порівняно з іншими підходами. Ефективність Elastic Net була додатково підтверджена у роботі Вівеса-і-Бастіди Дж. [29] результатами асимптотичного ризику, показавши оптимальну продуктивність у сценаріях з помірно розрідженими даними.

Таким чином, результати сучасних досліджень підтверджують, що LASSO є найбільш ефективним у задачах прогнозування КРБ та скорингу через автоматичну селекцію змінних; Ridge-регресія забезпечує стабільність у моделях з високим рівнем мультиколінеарності; Elastic Net демонструє гнучкість у гібридних та складних даних, поєднуючи переваги двох попередніх методів.

Отже, застосування методів регуляризації в оцінці КРБ сприяє підвищенню точності, стійкості та адаптивності моделей, особливо в умовах нестабільності, інформаційного шуму та необхідності інтеграції високовимірних характеристик.

Структурні моделі зі змінними параметрами є ефективним інструментом динамічного моделювання, який дає змогу відображати зміну взаємозв'язків між змінними у часі. На відміну від класичних моделей з фіксованими коефіцієнтами, TVP-моделі дозволяють параметрам еволюціонувати у відповідь на зміну зовнішніх умов або поведінкових характеристик позичальників. Такий підхід ґрунтується на ідеї, що структури ризику не є сталими, особливо у періоди економічної нестабільності або під час структурних трансформацій ринку [4].

У контексті оцінки КРБ ці моделі забезпечують гнучке виявлення змін у впливі факторів різного походження на ключові показники ризику – ймовірність дефолту, частку проблемної заборгованості, очікувані кредитні збитки. Вони особливо

ефективні в умовах довготривалих криз, переходів між економічними режимами, пандемічних шоків або воєнних конфліктів, коли вплив окремих змінних на поведінку позичальників змінюється не лише за величиною, а й за напрямом.

Важливою перевагою TVP-моделей є їх здатність ідентифікувати точку зламу або період структурного зсуву в реальному часі, без потреби попереднього припущення про часову стабільність параметрів. Це забезпечує високу адаптивність і точність у прогнозуванні КРБ, що критично важливо для оперативного управління кредитними портфелями в умовах нестабільності.

Характеристика цих методів в оцінці КРБ наведена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Комплексна характеристика TVP-моделей у системі оцінки КРБ

Критерій	Характеристика
Теоретична база	Ґрунтуються на динамічному підході до оцінки параметрів моделей, де значення коефіцієнтів змінюються у часі залежно від поведінки даних або зовнішнього середовища
Тип моделі	Стохастична або адаптивна, з часозалежною структурою; моделює еволюцію економічних залежностей у динаміці
Цільове призначення	Відображення змін у силі, напрямі та значущості впливу факторів ризику на кредитну поведінку позичальників у різні періоди та кризові фази
Аналітичні інструменти	TVP-VAR, TVP-Regression, Kalman filter, Bayesian Time-Varying Models, Local-level та State-space моделі.
Форма результатів оцінки	Часові траєкторії коефіцієнтів моделі; побудова динамічних графіків еволюції параметрів ризику, що дозволяє ідентифікувати структурні злами.
Застосування	Виявлення зміни впливу макрофакторів на PD/ECL у різних фазах циклу; посткризовий аналіз; адаптивне резервування у періоди підвищеної волатильності.
Стійкість	Висока – фіксує структурні розриви та адаптує параметри до нових умов функціонування без потреби повторного навчання
Здатність до моделювання невизначеності	Висока – можливе моделювання параметричної нестабільності, стохастичної волатильності, режимних зсувів
Придатність до роботи з неповними або нестабільними даними	Висока – моделі ефективно працюють із нерегулярними або структурно зміненими часовими рядами та дозволяють відслідковувати зміни впливу окремих факторів.
Можливості інтеграції з прогнозно-орієнтованими підходами	Повна – моделі застосовуються в системах раннього попередження, динамічному резервуванні та в адаптивному прогнозуванні в рамках ICAAP, МСФЗ 9 та стрес-тестування
Оцінка регуляторної прийнятності	Частково прийнятна – можуть використовуватись у внутрішніх моделях банку за умов забезпечення валідації, прозорості, фіксації змін параметрів та етичності моделей.
Основні обмеження	Високі обчислювальні вимоги; складність в інтерпретації змінних; необхідність технічної експертизи у сфері state-space моделювання.

Джерело: розроблено автором на основі [4]

У сфері оцінки КРБ TVP-моделі є доцільними:

- у ситуаціях зміни економічного режиму, коли моделі з фіксованими коефіцієнтами не здатні відображати нову динаміку (наприклад, під час переходу від зростання до рецесії);
- для моделювання динаміки взаємозв'язку між макрофакторами та ризиком в умовах високої волатильності;
- для оцінки інерційних та відкладених ефектів поведінкових змін позичальників, особливо у споживчому та МСБ-сегментах;
- у процесах прогнозно-орієнтованого оцінювання ECL, де важливо враховувати зміну чутливості моделей до макроекономічних сценаріїв;
- для стратегічного портфельного аналізу, коли потрібно відстежувати зміну ризик-профілю банку в динаміці (наприклад, у щоквартальних звітах або в ICAAP).

У таблиці 3.5 надано порівняльну характеристику адаптивних моделей оцінки КРБ за ключовими критеріями для банківського ризик-менеджменту.

Таблиця 3.5

Порівняльна характеристика адаптивних моделей оцінки КРБ банку залежно від цілей аналізу та специфіки даних

Критерій	Тип моделі			
	Баєсівські	ARDL	Регуляризації	TVP
Врахування лагових ефектів у даних	Так	Так	Ні	Так
Оцінка коротко- і довгострокових впливів	Так	Так	Ні	Так
Прогнозування ризику в реальному часі	Обмежене	Ні	Так	Так
Робота з великою кількістю змінних	Так	Обмежене	Так	Обмежене
Виділення найрелевантніших факторів	Так	Обмежене	Так	Ні
Моделювання в умовах структурної нестабільності	Так	Так	Так	Так
Сценарне прогнозування в межах МСФЗ 9	Так	Так	Так	Так
Моделювання зміни параметрів у часі	Так	Ні	Обмежене	Так
Висока інтерпретованість для регуляторів	Обмежене	Так	Так	Обмежене
Побудова скорингових моделей ризику	Так	Обмежене	Так	Обмежене

Джерело: розроблено автором

Таким чином, адаптивні моделі становлять основу сучасної архітектури оцінки КРБ, що відповідає вимогам гнучкості, прогностичності та стійкості.

В умовах тривалої невизначеності, асиметрії даних та обмежень на якість

прогнозування в українських банках доцільно поєднувати ARDL і регуляризаційні методи для прогнозування очікуваних кредитних втрат, TVP-моделі для моніторингу рівня портфельного КРБ та баєсівські моделі як інструмент роботи з неповною інформацією, особливо для КРБ, що швидко змінюються. Отримані аналітичні дані дозволять банкам своєчасно коригувати стратегії кредитного ризик-менеджменту, оптимізувати резервування, підтримувати ефективний контроль над КРБ в умовах невизначеного та волатильного операційного середовища.

3.2. Інтеграція ESG-ризиків у системи кількісної оцінки кредитного ризику банків

У сучасних концепціях кредитного ризик-менеджменту визначено потребу в урахуванні нефінансових факторів, об'єднаних під парадигмою ESG – екологічні (E, Environmental), соціальні (S, Social) та управлінські (G, Governance) ризики [31].

Інтеграція цих ризиків у процеси оцінки КРБ поступово набуває системного характеру як у внутрішньобанківських моделях, так і в межах регуляторної політики на наднаціональному рівні. Зокрема, у рамках реалізації Стратегії сталого фінансування Європейського Союзу та Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, наглядові органи, включаючи Європейський центральний банк (ЄЦБ), висувають вимоги щодо поступового включення ESG-ризиків до процедур внутрішньої оцінки адекватності капіталу банків та їх розкриття в публічній звітності відповідно до Регламенту ЄС про розкриття інформації щодо сталого фінансування (Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFDR) та Регламенту ЄС про таксономію сталих видів економічної діяльності (EU Taxonomy Regulation) [31].

В українській банківській системі також формуються передумови для системного впровадження ESG-підходів на рівні банків та регуляторних органів. У Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [63] НБУ визначив одним з пріоритетів підтримку сталого фінансування та стимулювання екологічно

відповідальних проєктів, визнавши необхідність урахування нефінансових ризиків у процесах нагляду та управління ризиками [63].

У 2025 році НБУ оприлюднив проєкт Білої книги з управління екологічними, соціальними та управлінськими ризиками у фінансовому секторі [62], що слугує базовим стратегічним документом для оновлення Політики з розвитку сталого фінансування. У документі окреслено перспективне бачення впровадження ESG-ризик-менеджменту в Україні з урахуванням європейських регуляторних стандартів та курсу на імплементацію норм Європейського зеленого курсу та Директиви CSRD щодо обов'язкової нефінансової звітності.

Особливу увагу в Білій книзі [62] приділено обов'язковій інтеграції ESG-складових у внутрішні процеси корпоративного управління, системи управління ризиками, внутрішнього контролю та стратегічного планування.

Отже, нормативно-методичні підходи НБУ до інтеграції ESG-ризиків у поступово стають невіддільною частиною трансформації системи ризик-менеджменту в цілому та управління кредитним ризиком, зокрема, сприяючи їх відповідності принципам сталого розвитку, регуляторній конвергенції з ЄС та забезпеченню фінансової стабільності банківської системи.

Відповідно до підходу НБУ, «ESG ризик – це ризики будь-якого негативного фінансового чи репутаційного впливу через поточний або потенційний вплив ESG факторів на фінансову установу, її контрагентів або інвестиції та кредити. Увага сконцентрована на упередженні наслідків саме негативного впливу» [62]. Слід наголосити на тому, що «ESG-ризики матеріалізуються у відомих типах ризиків» [16]. Зважаючи на це, у межах системи оцінки КРБ ці ризики враховуються не прямо, а як додаткові джерела зростання ймовірності дефолту, зниження вартості заставного майна або погіршення рівня платоспроможності позичальників.

Екологічний ризик у контексті оцінки КРБ – це різновид нефінансових ризиків, зумовлений впливом екологічних факторів на фінансовий стан, операційну стабільність або здатність до обслуговування боргових зобов'язань з боку позичальника. Він може виникати як унаслідок фізичних загроз, так і транзитивних змін, пов'язаних із переходом до низьковуглецевої економіки [16].

У цьому контексті виділяють два ключові типи екологічних ризиків:

- фізичні ризики – безпосередні загрози, пов’язані з екстремальними погодними явищами (повені, посухи, урагани), які можуть зруйнувати активи або перервати операційну діяльність;
- транзитивні (перехідні) ризики – втрати, пов’язані з адаптацією економіки до нових кліматичних норм та регуляторних вимог (вуглецеве оподаткування, заборона на технології, що забруднюють навколишнє середовище, зміна ринкових уподобань споживачів тощо) [16].

У контексті оцінки КРБ банки мають врахувати, що екологічні ризики можуть підвищити PD позичальників, що працюють у секторах з високим рівнем викидів або чутливих до регуляторного тиску (наприклад, вугледобувна, енергетична промисловість), у зв’язку з можливими фінансовими втратами або зниженням платоспроможності. LGD може зростати через зниження вартості заставного майна, яке втратило ліквідність внаслідок фізичних кліматичних загроз (наприклад, пошкодження активів внаслідок повеней або пожеж). EAD може бути скориговано шляхом дострокового відкликання кредитних ліній банком через несприятливу динаміку ESG-індикаторів. У рамках прогнозно-орієнтованих підходів до оцінки очікуваних кредитних збитків, екологічні ризики можуть бути інтегровані як макроекономічні змінні або як компоненти альтернативних сценаріїв розвитку подій, що використовуються для стрес-тестування.

Соціальні ризики в контексті оцінки КРБ – це тип нефінансових ризиків, що виникають під впливом соціальних факторів, здатних негативно впливати на кредитоспроможність позичальника, стабільність його бізнес-моделі або платіжну дисципліну [16]. До таких ризиків належать:

- порушення прав працівників, трудові конфлікти, недотримання принципів інклюзивності та недискримінації;
- негативний вплив діяльності підприємства на місцеві громади;
- нестабільність умов праці, соціальна нерівність або репутаційні втрати через соціально чутливі інциденти [16].

У системі оцінки КРБ соціальні ризики можуть негативно впливати на PD,

знижуючи дохідність або фінансову стабільність позичальників. У випадках соціальних потрясінь ризик LGD зростає внаслідок скорочення прибутковості чи репутаційних втрат, які знижують ліквідаційну вартість активів. У прогнозно-орієнтованих моделях очікуваних кредитних збитків ці ризики можуть виступати змінними ризику або базою для сценарного коригування параметрів резервування.

Управлінський ризик у контексті оцінки КРБ – це вид нефінансового ризику, пов'язаний з якістю корпоративного управління позичальника, прозорістю його організаційної структури, ефективністю внутрішнього контролю, доброчесністю керівництва та рівнем дотримання етичних, антикорупційних і комплаєнс-процедур [16]. Цей ризик може проявлятися через:

- концентрацію повноважень у керівництві без належної системи стримувань і противаг;
- порушення норм корпоративної звітності, маніпуляції з фінансовими показниками;
- конфлікти інтересів, ухилення від оподаткування, участь у судових або регуляторних спорах;
- відсутність політик щодо запобігання корупції, непрозоре прийняття рішень або відсутність аудиторського супроводу [16].

У системі оцінки КРБ управлінський ризик впливає на оцінку ймовірності дефолту, знижує прогнозну надійність фінансової інформації та підвищує ризик репутаційних або регуляторних втрат для банку. В умовах прогнозно-орієнтованого моделювання цей ризик може враховуватись у формі коригувального коефіцієнта в скоринговій моделі або як індикатор підвищеної нестабільності ризик-профілю позичальника. Зростання цього ризику також може слугувати підставою для перегляду умов кредитування, зменшення ліміту або підвищення премії за ризик у структурі ціноутворення.

Узагальнена характеристика ESG-ризиків у системі оцінки КРБ представлена на рисунку 3.1.

ESG-ризики			
	Екологічні	Соціальні	Управлінські
Джерело ризику	Фізичні події (повені, посухи), транзитивні зміни (кліматична політика, податки)	Порушення трудових прав, соціальна нестабільність, негативне суспільне сприйняття	Недостатня прозорість управління, порушення комплаєнсу, слабкий внутрішній контроль
Вплив на позичальника	Погіршення фінансових показників, втрата вартості активів, зростання витрат	Зниження платоспроможності, ризики страйків, позови, репутаційні втрати	Зниження достовірності звітності, регуляторні санкції, підвищення нестабільності
Вплив на кредитний ризик	Зростання PD та LGD, погіршення якості забезпечення, активізація несприятливих сценаріїв	Зростання PD, скорочення кредитоспроможного сегмента, нестабільна платіжна поведінка	Підвищення PD, коригування кредитного рейтингу, ризик прихованих проблем
Застосування в оцінці КРБ	Включення до ECL-моделей як коваріатів або сценаріїв, аналіз портфельної концентрації	Інтеграція в скоринг, ESG-чеклисти, фактори ризику у процедурах due diligence	Оцінка в рамках ESG-скорингу, врахування в кредитному моніторингу та умовах договору

Рис. 3.1. Характеристика ESG-ризиків у контексті оцінки КРБ

Джерело: узагальнено авторкою за матеріалами [16, 31, 62, 89]

Інституціоналізація підходів до врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів в управлінні КРБ зумовила потребу у впровадженні спеціалізованих інструментів, здатних ідентифікувати, кількісно оцінювати та інтегрувати ESG-ризики у процес прийняття кредитних рішень.

Базовими в оцінці цих типів нефінансових ризиків у контексті прийняття кредитних рішень є моделі ESG-скорингу, які є системами бальної оцінки характеристик позичальників за екологічними, соціальними та управлінськими напрямками. Вони можуть бути як розробленими на рівні банку

(внутрішньобанківські), так і ґрунтуватися на зовнішніх джерелах, зокрема рейтингах агентств MSCI ESG Ratings, Sustainalytics, Refinitiv, S&P Global ESG Scores тощо [31].

Урахування ESG-ризиків у скорингових моделях передбачає інтеграцію як кількісних, так і якісних індикаторів, що дозволяє більш комплексно оцінити ризик-профіль позичальника з урахуванням нефінансових факторів. До таких індикаторів, зокрема, належать:

- екологічні, включаючи обсяг викидів парникових газів на одиницю продукції, енергоефективність, рівень використання відновлюваних джерел енергії, наявність екологічної сертифікації, частка «зелених» активів у балансі позичальника;
- соціальні критерії, такі як дотримання прав працівників, наявність політик інклюзивності, частота трудових конфліктів, охоплення соціальними програмами, участь у місцевих громадах, а також репутаційні характеристики (рейтинги) та результати соціального аудиту;
- показники корпоративного управління, що охоплюють структуру ради директорів, наявність незалежних членів, прозорість у розкритті інформації, наявність внутрішнього аудиту, антикорупційних політик та механізмів контролю за дотриманням регуляторних вимог [16, 31].

Залежно від доступності даних, ці індикатори можуть бути представлені у вигляді балів, категоріальних оцінок або нормалізованих показників, що інтегруються у модель скорингу як окремі змінні або через складники ESG-рейтингів.

Деякі банки вже включають нефінансові індикатори сталого розвитку (SLIs – Sustainability-Linked Indicators) до кредитних угод у вигляді цільових KPI (наприклад, скорочення викидів CO₂, збільшення частки жінок у керівних органах). Невиконання таких цілей може автоматично активувати механізми перегляду умов кредитування – зокрема, підвищення процентної ставки або переоцінку рівня кредитного ризику [89].

Доповнення до скорингових моделей оцінки КРБ становлять контрольні списки ESG-оцінювання (ESG Due Diligence Checklists), що являють собою стандартизований інструмент збору релевантної нефінансової інформації про позичальника, який використовується на етапі попередньої перевірки кредитоспроможності [17]. Їх інтеграція в процедури кредитного скорингу дає змогу

систематизовано виявляти ESG-ризиків, які можуть мати істотний вплив на здатність позичальника обслуговувати борги, але які не завжди відображені у фінансовій звітності. На практиці ці списки охоплюють як якісні, так і кількісні показники, що стосуються, зокрема:

- наявності політик сталого розвитку, етичного кодексу та антикорупційних стандартів;
- відкритих судових процесів або штрафів, пов'язаних з порушенням екологічних чи трудових норм;
- інцидентів, що негативно впливають на репутацію потенційного позичальника в інформаційному просторі;
- рівня гендерної рівності, забезпечення прав працівників, охорони праці, прозорості структури управління;
- дотримання екологічного законодавства, поводження з відходами, викидів шкідливих речовин [17].

Згідно з методологією, розробленою KPMG (2023), ESG-оцінювання включає ряд обов'язкових етапів: формування переліку документів, перевірку ключових осіб на предмет наявності ESG-порушень, аналіз фінансової документації з урахуванням потенційних ESG-зобов'язань, проведення візитів для оцінки екологічної та виробничої відповідності, а також безпосередні інтерв'ю зі стейкхолдерами. На завершальному етапі здійснюється ESG-ризик-аналіз, який дозволяє дати обґрунтовану оцінку відповідності позичальника принципам сталого розвитку [17].

Теплові карти ризиків (risk heatmaps) являють собою аналітичний інструмент візуалізації концентрації ESG-ризиків у структурі кредитного портфеля банку [26]. Їх використання дозволяє виявляти секторальні, регіональні або типологічні зони підвищеної вразливості до нефінансових ризиків, зокрема в галузях, чутливих до фізичних або транзитивних наслідків змін кліматичної політики – таких як енергетика, транспорт, агропромисловий сектор.

Зважаючи на зазначене, вони набувають особливого значення як інструмент попередньої ідентифікації контрагентів та інвестицій з підвищеним рівнем екологічної, соціальної чи управлінської чутливості [26].

З методологічної точки зору, побудова та застосування теплових карт ESG-ризиків передбачає чотири послідовні етапи, представлені на рисунку 3.2.

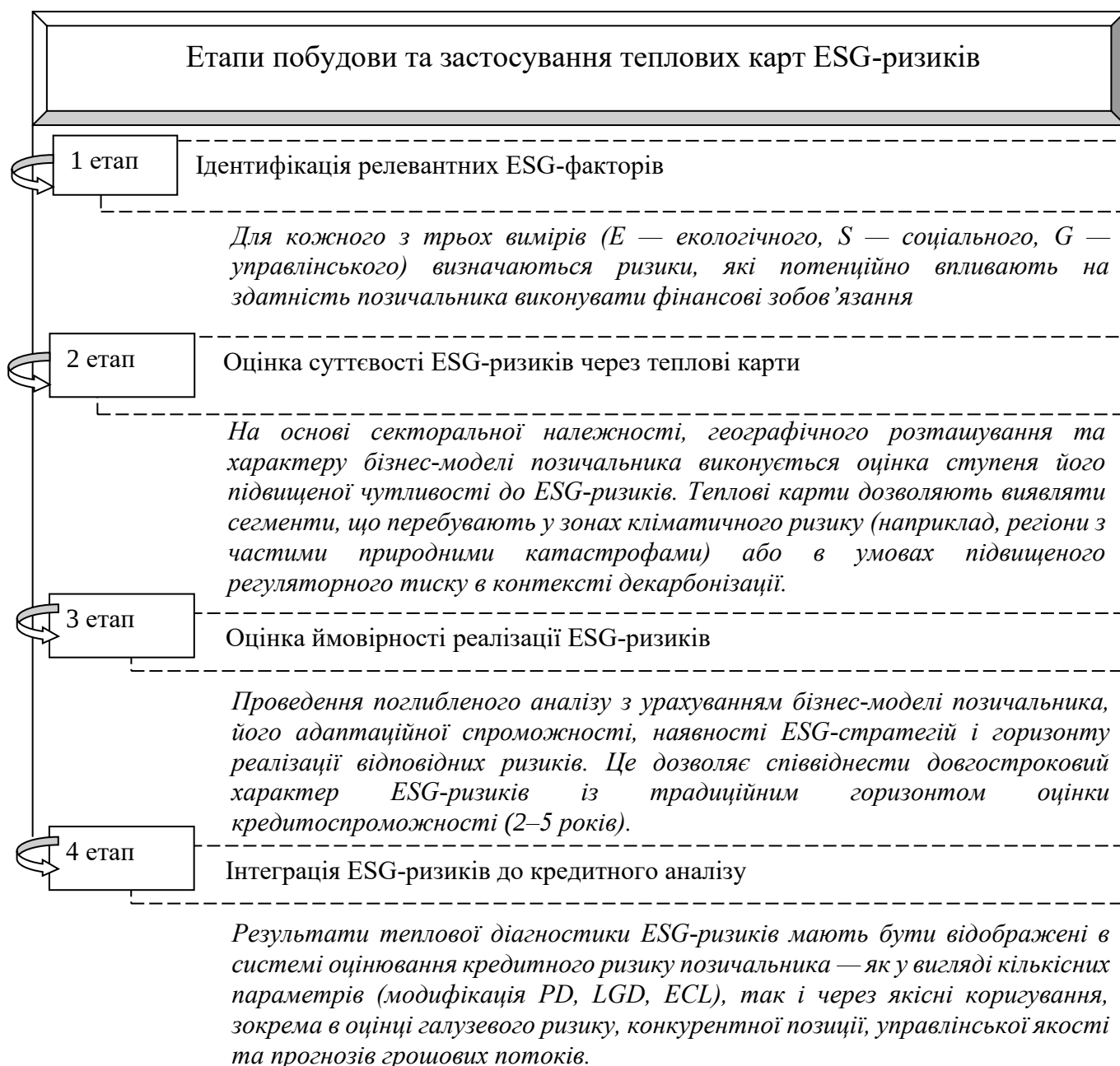

Рис. 3.2. Етапи побудови та застосування теплових карт ESG-ризиків

Джерело: складено авторкою за матеріалами [26]

Таким чином, теплові карти ESG-ризиків є не лише інструментом попередньої візуальної аналітики, а й функціональним елементом прогнозно-орієнтованого моделювання, що дозволяє банкам забезпечити комплексну оцінку КРБ і підвищити ефективність управління кредитними портфелями з урахуванням сталого розвитку.

Стрес-тестування ESG-ризиків у контексті оцінки КРБ передбачає моделювання впливу екстремальних, але потенційно можливих сценаріїв ESG-факторів на стійкість кредитного портфеля. Такий підхід є інноваційною компонентою сучасної парадигми ризик-менеджменту, спрямованої на врахування нефінансових ризиків у межах комплексної оцінки КРБ [16].

Зокрема, кліматичні стрес-тести моделюють наслідки змін клімату, екстремальних погодних явищ або переходу до низьковуглецевої економіки, які можуть спричинити зниження вартості активів, порушення операційного циклу позичальників або зростання витрат на екологічну відповідність.

У межах кліматичних стрес-тестів банки застосовують сценарії, розроблені, зокрема, Мережею з екологізації фінансової системи (NGFS, Network for Greening the Financial System) та Міжнародним енергетичним агентством (IEA, International Energy Agency). Один із поширених сценаріїв – «Нульові викиди до 2050 року» (Net Zero by 2050) – дозволяє моделювати вплив жорсткої кліматичної політики на ризик дефолту в карбонозалежних секторах (нафтогазовий, вугільний, енергетичний) [16, 89].

Соціальні стрес-сценарії враховують ризики, пов'язані з трудовими конфліктами, недотриманням прав людини або репутаційними втратами, що впливають на дохідність або кредитоспроможність компаній.

Управлінські ризики включають недоліки в корпоративному управлінні, випадки шахрайства або конфліктів інтересів, що можуть призвести до дефолтів або значних збитків.

Інтеграція ESG-стрес-тестів у процес оцінки КРБ дає змогу банку виявляти вразливі сегменти кредитного портфеля, оцінювати адекватність резервів та капіталу, а також забезпечує прозорість і відповідність очікуванням інвесторів, регуляторів і стейкхолдерів. Врахування ESG-факторів у стрес-тестуванні підтримує стратегічне планування та дозволяє зміцнити довгострокову фінансову стійкість у межах вимог регуляторної політики, зокрема відповідно до рекомендацій NGFS, ЄЦБ та оновлених підходів Базельського комітету.

Узагальнення методів оцінки ESG-ризиків в методологію оцінки КРБ представлена на рисунку 3.3.

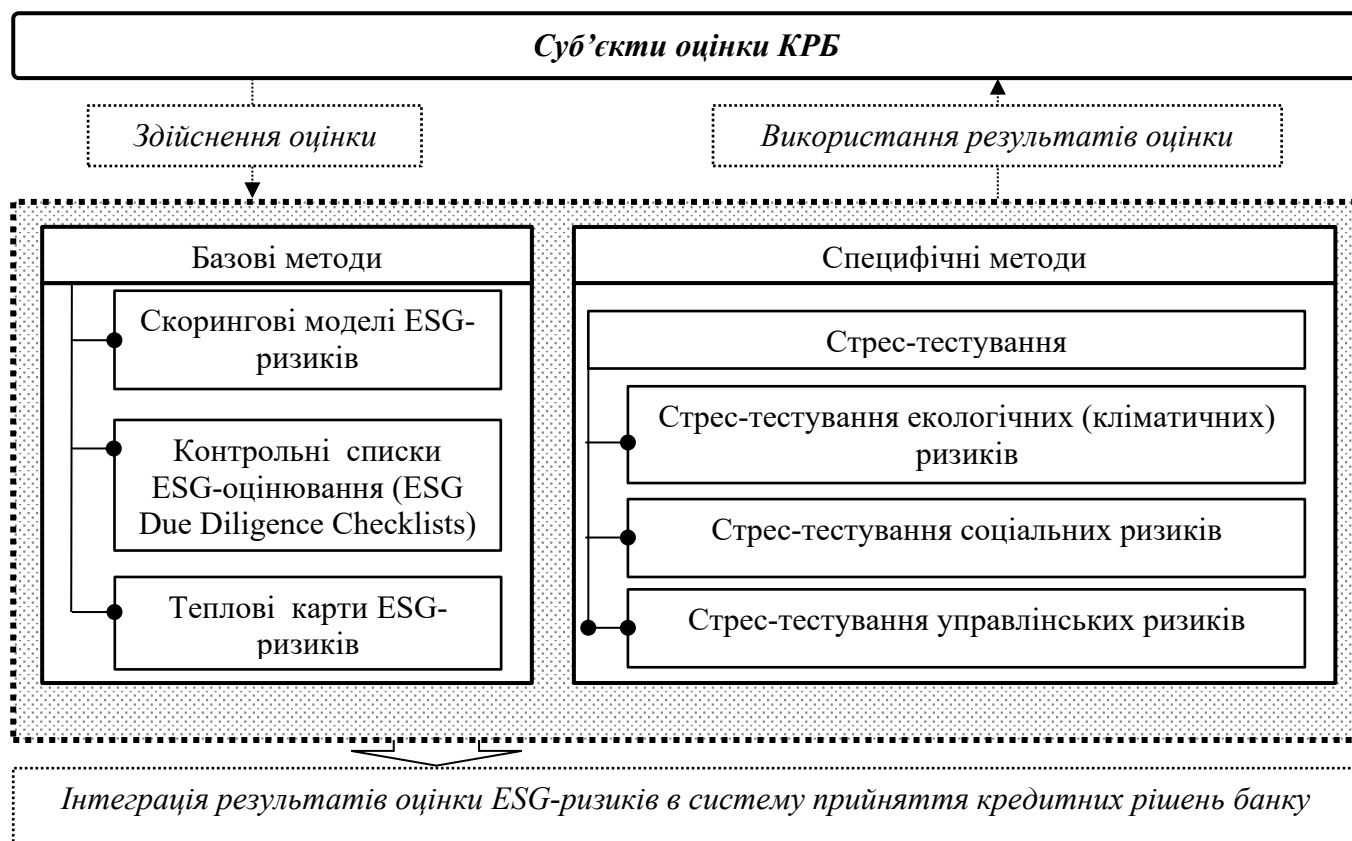

Рис. 3.3. Методи оцінки та інтеграції ESG-ризиків у процес оцінки КРБ

Джерело: складено авторкою

Отже, врахування ESG-ризиків є невіддільною частиною сучасної архітектури оцінки КРБ. Воно не лише сприяє підвищенню стійкості банківських портфелів, а й узгоджується з глобальними цілями сталого розвитку, фінансової стабільності та соціально відповідального інвестування.

Висновки до розділу 3

За результатами теоретико-аналітичного огляду та узагальнення емпіричних результатів визначено, що адаптивні моделі відіграють визначальну роль в оцінці КРБ в умовах невизначеного операційного середовища, оскільки традиційні підходи не забезпечують аналітичної точності в таких умовах, що, своєю чергою, призводить до затримки у формуванні резервів та недооцінки ймовірних втрат.

У роботі обґрунтовано, що адаптивні підходи (баєсівські моделі, ARDL-моделі, методи регуляризації (LASSO, Ridge, Elastic Net) та моделі зі змінними параметрами у часі (TVP)), демонструють здатність до інтеграції як ретроспективних, так і прогнозних індикаторів, включаючи макроекономічні та поведінкові фактори. Баєсівські моделі забезпечують кількісну обробку апіорної невизначеності, що дозволяє ефективно застосовувати їх у ситуаціях інформаційної неповноти, зокрема в умовах кризових режимів. Вони є релевантним інструментом для формування очікуваних кредитних збитків на основі імовірнісного сценарного аналізу. ARDL-моделі надають можливість урахувати як короткострокові ефекти макроекономічних шоків, так і довгострокові рівноважні зв'язки між показниками ризику та факторами операційного середовища. Це забезпечує їхню високу прикладну придатність для задач прогнозування кредитних втрат, стрес-тестування та обґрунтування розміру резервів відповідно до вимог МСФЗ 9. Методи регуляризації є ефективними у високовимірних середовищах із великою кількістю взаємозалежних предикторів, де виникає потреба у контролі складності моделі, автоматизованій селекції змінних та зниженні ризику перенавчання. Їх використання доцільне при побудові скорингових моделей, систем раннього попередження та прогнозно-орієнтованих моделей резервування. TVP-моделі дозволяють проводити моделювання КРБ в умовах структурної нестабільності, оскільки дозволяють враховувати зміну впливу факторів у динаміці, виявляти моменти зрушень та забезпечувати точне й релевантне прогнозування параметрів КРБ.

Доведено, що з огляду на сучасні умови функціонування банків України – зокрема, воєнний стан, макроекономічну нестабільність, обмежений горизонт прогнозування та інституційні трансформації – доцільним є комбіноване застосування ARDL-моделей та методів регуляризації для прогнозування параметрів очікуваних кредитних втрат, TVP-моделей для моніторингу портфельного КРБ в динаміці, а також баєсівських моделей як інструменту роботи з неповною інформацією та багатосценарними припущеннями. Такий інтегрований підхід забезпечує підвищення релевантності прогнозних оцінок, адаптивність моделей до

змін операційного середовища, відповідність регуляторним вимогам і підвищення ефективності стратегічного управління КРБ.

У роботі з'ясовано, що інтеграція ESG-ризиків у систему оцінки КРБ поступово трансформується в обов'язковий елемент сучасної парадигми ризик-менеджменту. На міжнародному рівні провідну роль у цьому процесі відіграють регуляторні ініціативи ЄС, зокрема Регламенти SFDR і EU Taxonomy, які вимагають врахування ESG-факторів при розкритті інформації та ризик-менеджменті. В банківській системі України, орієнтуючись на європейську регуляторну конвергенцію, НБУ створюються інституційні основи впровадження ESG-ризик-менеджменту, що знайшло відображення в оновленій Політиці з розвитку сталого фінансування та проєкті Білої книги з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі 2025 року.

Визначено, що ESG-ризики не формують окрему категорію у системі очікуваних кредитних втрат, але виступають детермінантами або модифікаторами параметрів КРБ, що дозволяє банкам більш точно оцінити кредитну якість позичальника в довгостроковому горизонті та забезпечити відповідне резервування.

Відповідно до цього інтеграція ESG-ризиків у методологію оцінки КРБ реалізується через їх вплив на ключові параметри моделі очікуваних кредитних втрат – імовірність дефолту, втрати при дефолті та обсяг боргу на дату дефолту.

Екологічні ризики можуть підвищити PD позичальників, що працюють у секторах з високим рівнем викидів або чутливих до регуляторного тиску (наприклад, вугледобувна, енергетична промисловість), у зв'язку з можливими фінансовими втратами або зниженням платоспроможності. LGD може зростати через зниження вартості заставного майна, яке втратило ліквідність внаслідок фізичних кліматичних загроз (наприклад, пошкодження активів внаслідок повеней або пожеж). EAD може бути скориговано шляхом дострокового відкликання кредитних ліній банком через несприятливу динаміку ESG-індикаторів.

Соціальні ризики, такі як трудові конфлікти, порушення прав працівників або негативний імідж у громадськості, можуть негативно впливати на PD, знижуючи дохідність або фінансову стабільність компаній. У випадках соціальних потрясінь

ризик LGD зростає внаслідок скорочення прибутковості чи репутаційних втрат, які знижують ліквідаційну вартість активів.

Управлінські ризики, пов'язані з недоброчесністю керівництва, слабкою системою внутрішнього контролю або відсутністю антикорупційних політик, прямо впливають на PD, сигналізуючи про ненадійність боржника та підвищену ймовірність невиконання зобов'язань. Вони також ускладнюють процес повернення боргу (вплив на LGD), особливо у випадках фальсифікації звітності або прихованих ризиків.

Комплексна оцінка цих ризиків здійснюється через ESG-скоринг, контрольні списки оцінювання (due diligence), використання нефінансових KPI у кредитних договорах, побудову теплових карт ризиків та проведення ESG-стрес-тестів. Такі підходи сприяють посиленню передбачуваності, стійкості та відповідальності банківських систем, узгоджуючи їх з принципами сталого розвитку та очікуваннями зацікавлених сторін.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки.

1. Результати трендового аналізу засвідчили зростання глобального інтересу до проблематики КРБ, зокрема в періоди фінансової кризи, пандемії COVID-19 та війни в Україні. В Україні інтерес залишається фрагментарним, що свідчить про обмежене усвідомлення ризиків у публічному та професійному середовищі. Зростання наукової активності з 2009 року, з піком у 2024 році, підкреслює актуальність тематики в контексті посилення ролі кредитного ризик-менеджменту для забезпечення фінансової стабільності на мікро- та макрорівнях банківської системи. Бібліометричний аналіз виявив вісім ключових наукових кластерів, серед яких домінують дослідження щодо регуляторної політики, інструментів моделювання КРБ та факторів формування недіючих кредитів.

2. У роботі змістовно КРБ розглядається як ймовірність виникнення фінансових втрат, недоотримання доходів або зниження вартості активів, зумовлена повним або частковим невиконанням позичальником, контрагентом чи клієнтом банку взятих на себе фінансових зобов'язань, визначених умовами укладених угод. Розроблена видова класифікація КРБ базується на трьох групах ознак: характеристиках позичальника / контрагента, параметрах угоди та властивостях КРБ, що дозволяє ідентифікувати джерела ризику та адаптувати підходи до управління.

3. У роботі визначено, що КРБ є вимірюваним та керованим, формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, має динамічний характер і потребує комплексного застосування управлінського інструментарію на рівні як окремих угод, так і портфеля в цілому.

4. Визначено, що АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2018–2024 років зберігав провідну позицію на банківському ринку України, виступаючи як системно важливий державний банк з високим рівнем соціальної орієнтації, універсальністю продуктів та цифровізацією сервісів. Аналіз фінансових результатів, структури активів і зобов'язань банку підтверджує позитивну динаміку зростання масштабів діяльності,

зміцнення ліквідності, прибутковості та диверсифікації активів.

5. За результатами аналізу КРБ встановлено, що загальний обсяг кредитного портфеля банку за 2018-2024 рр. зріс майже втричі, а його якість значно покращилася. Частка «окремо класифікованого портфеля» знизилася з 72,89 % до 57,23 %, що свідчить про поступове очищення від токсичних кредитів. Водночас історичні ризики, пов'язані з недіючими кредитами, сформованими до націоналізації банку, залишаються джерелом значного навантаження на фінансовий стан банку. Це спричинено тим, що недіючі кредити є результатом ризикової кредитної політики попередніх власників банку, причини їх виникнення є неринковими, тому врегулювати їх з використанням економічного інструментарію є неможливим. Необхідним є використання юридичного інструментарію через судове врегулювання, що наразі є ускладненим. Додаткове джерело КРБ становить портфель державних боргових цінних паперів, який з огляду на зниження суверенного рейтингу України потребує ретельного моніторингу.

6. У роботі визначено, що комплексна система управління кредитним ризиком в АТ КБ «ПриватБанк» охоплює весь цикл – від ідентифікації до контролю та списання, базується на концепції очікуваних кредитних збитків (PD, LGD, EAD), реалізує принцип трьох ліній захисту, та адаптована до макроекономічної ситуації шляхом сценарного аналізу. Це дозволяє банку ефективно контролювати КРБ навіть в умовах зовнішньої нестабільності.

7. За результатами теоретико-аналітичного узагальнення встановлено, що в умовах невизначеного операційного середовища ключову роль в оцінці КРБ мають відігравати адаптивні моделі. Це зумовлено тим, що традиційні підходи не забезпечують достатньої чутливості до шоків, що призводить до недооцінки КРБ та несвоєчасного формування резервів.

Обґрунтовано, що адаптивні методи, зокрема баєсівські моделі, ARDL-моделі, регуляризаційні підходи (LASSO, Ridge, Elastic Net) та моделі зі змінними параметрами, демонструють здатність інтегрувати як ретроспективні, так і прогностичні показники. Баєсівські моделі ефективно враховують апіорну невизначеність та інформаційну неповноту, зокрема у кризових умовах. ARDL-моделі дозволяють

поєднувати короткострокові реакції на шоки з довгостроковими рівновагами, що забезпечує їхню прикладну цінність у прогнозуванні очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог МСФЗ 9. Методи регуляризації забезпечують стабільність і селекцію змінних у високовимірному середовищі, що є доцільним для побудови скорингових моделей та систем раннього попередження. TVP-моделі враховують часову змінність параметрів, забезпечуючи гнучкість при моделюванні динаміки ризику в умовах структурної нестабільності.

З урахуванням особливостей функціонування банків України в умовах воєнного стану, макроекономічної нестабільності та обмеженого горизонту прогнозування доцільним визначено комбіноване використання ARDL та регуляризаційних моделей для оцінки очікуваних кредитних втрат, TVP – для динамічного моніторингу портфельного КРБ, баєсівських моделей – як інструменту роботи з багатосценарною невизначеністю. Такий підхід сприяє зростанню точності, адаптивності та регуляторної сумісності системи управління КРБ.

8. У роботі обґрунтовано, що інтеграція ESG-ризиків стає обов'язковим елементом системи оцінки КРБ у межах сучасної парадигми ризик-менеджменту. На міжнародному рівні визначальну роль відіграють регламенти SFDR та EU Taxonomy, тоді як в Україні відповідні підходи закріплені в оновленій політиці сталого фінансування НБУ та проєкті Білої книги (2025).

Визначено, що ESG-ризики опосередковано впливають на ключові параметри моделі очікуваних кредитних збитків – PD, LGD та EAD, зумовлюючи підвищення ймовірності дефолту, зниження ліквідаційної вартості активів або перегляд кредитних лімітів. У цьому контексті екологічні ризики пов'язані з фізичними й транзитивними наслідками зміни клімату, соціальні – з трудовими конфліктами, дискримінацією або репутаційними втратами, а управлінські – з якістю корпоративного управління.

Комплексна оцінка ESG-ризиків у системі оцінки КРБ здійснюється через ESG-скоринг, контрольні списки оцінювання (due diligence), використання нефінансових KPI у кредитних договорах, побудову теплових карт ризиків та проведення ESG-стрес-тестів. Ці підходи сприяють посиленню передбачуваності, стійкості та

відповідальності банківських систем, узгоджуючи їх з принципами сталого розвитку та очікуваннями зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Attig N., El Ghouli S., Guedhami O., Suh J. Corporate social responsibility and credit ratings. *Journal of Business Ethics*. 2013. Vol. 117, № 4. P. 679–694.
2. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework Comprehensive Version. *Basel Committee on Banking Supervision*. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>.
3. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011 *Basel Committee on Banking Supervision*. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>
4. Behn M., Haselmann R., Vig V. The limits of model-based regulation. *The Journal of Finance*. 2022. № 77(3). P. 1635-1684.
5. Cornett M. M., Erhemjamts O., Tehranian H. Greed or good deeds: An examination of the relation between corporate social responsibility and the financial performance of U.S. commercial banks around the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*. 2016. Vol. 70. P. 137–159.
6. Dash K. Advancing credit risk management: The adoption of probabilistic graphical models in banking. *Journal of Global Economy, Business and Finance*. 2024. URL: [https://doi.org/10.53469/jgebf.2024.06\(11\).08](https://doi.org/10.53469/jgebf.2024.06(11).08).
7. Devalle A., Fiandrino S., Cantino V. The linkage between ESG performance and credit ratings: A firm-level perspective analysis. *International Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 12. P. 53.
8. El Ghouli S., Guedhami O., Kwok C.C.Y., Mishra D.R. Does corporate social responsibility affect the cost of capital?. *Journal of Banking & Finance*. 2011. Vol. 35, №. 9. P. 2388–2406.
9. Figini S., Giudici P. Credit risk assessment with Bayesian model averaging. *Communications in Statistics*. 2017. № 46(19). P. 9507-9517. URL: <https://doi.org/10.1080/03610926.2016.1212070>.

10. García F., Giménez V. M., Guijarro F. Credit risk management: A multicriteria approach to assess creditworthiness. *Mathematical and computer modelling*. 2013. № 57(7-8). P. 2009-2015.
11. Geraldo-Campos L. A., Soria J. J., Pando-Ezcurra T. Machine Learning for credit risk in the Reactive Peru Program: a comparison of the Lasso and Ridge regression models. *Economies*. 2022. № 10(8). P. 188.
12. Golitsis P., Fassas A. P., Lyutakova A. Credit Risk Determinants: Evidence from the Bulgarian Banking System. *ERN: Banking & Monetary Policy (Topic)*. 2019.
13. Katchova A., Barry P. Credit risk models: An application to agricultural lending. 2003. URL: <https://doi.org/10.22004/AG.ECON.132519>.
14. Kazemi R., Mosleh A. Improving Default Risk Prediction Using Bayesian Model Uncertainty Techniques. *Risk Analysis*. 2012. Vol. 32, №. 11. P. 1879–1893. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2012.01915.x>.
15. Khan Qayyum Abdul. A Comparative Study of Credit Risk Management: A Case Study of Domestic and Foreign Banks in Pakistan. *Academic Research International*. 2012. №3. C. 371-377.
16. KPMG в Україні. ESG-ризики у банківській сфері. Київ: KPMG, 2022. 32 с. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf> (дата звернення: [вказіть дату]).
17. KPMG. ESG due diligence: transforming risk into opportunity. *KPMG International*. 2023. 20 с. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/qa/pdf/2023/09/esg-due-diligence.pdf>.
18. Lee C.-F., Yu H.-C. Application of discriminant analysis, factor analysis, logistic regression, and KMV-Merton model in credit risk analysis. In *Handbook of financial econometrics, mathematics, statistics, and machine learning*. 2021. P. 4313-4348.
19. Li J., Chang M., Mu X., Zhang Y. Personal credit scoring via logistic regression with elastic net penalty. *Lecture Notes in Electrical Engineering*. 2019. Vol. 602. P. 415–422.
20. Luo L., Xiong J., Zhou Q. Credit Risk Model and Bayesian Improvement for Companies in China. In: Wu, D., Zhou, Y. (eds) *Modeling Risk Management for Resources*

and Environment in China. Computational Risk Management. Springer, Berlin, Heidelberg. 2011. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-642-18387-4_30.

21. Moolchandani S. Advancing credit risk management: Embracing probabilistic graphical models in banking. *International Journal of Science and Research (IJSR)*. 2024. 2024. № 13(6). P. 74-80. URL: <https://doi.org/10.21275/sr24530122917>.

22. Mushunje L. *Predicting and managing credit risks using RIDGE and logistic LASSO regression. Social Science Research Network*. 2021. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3831573>

23. Nikolaidou E., Vogiazas S. D. Credit Risk in the Romanian Banking System: Evidence from an ARDL Model. In: Karasavoglou, A., Polychronidou, P. (eds) *Balkan and Eastern European Countries in the Midst of the Global Economic Crisis. Contributions to Economics*. Physica, Heidelberg. 2013 URL: https://doi.org/10.1007/978-3-7908-2873-3_7.

24. Perrotta A., Monaco A., Bliatsios G. Data analytics for credit risk models in retail banking: A new era for the banking system. *Risk Management Magazine*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.47473/2020rmm0132>.

25. Principles for the Management of Credit Risk: Consultative paper issued by the Basel Committee on Banking Supervision. Issued for comment by 30 November 1999. Basel, July 1999. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs54.pdf>. (дата звернення: 18.04.2025).

26. S&P Global Market Intelligence. How to use ESG heat maps in credit risk analysis. 2023. URL: <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/research/how-to-use-esg-heat-maps-in-credit-risk-analysis> (дата звернення: 19.04.2025).

27. Sinay L. J., Kembauw E. The Influence of Macroeconomic Factors on Credit Risk of Banks in Indonesia using ARDL Model. *Pattimura International Journal of Mathematics (PIJMath)*. 2023. № 2(2). P. 79-88.

28. Sosa S., Rivera P., Aldana C., Saavedra Y., Trelles L., Mendoza G. Credit classification using regulation techniques on the Credit German database. *Intelligent Human Systems Integration (IHSI 2022) Integrating People and Intelligent Systems*. 2022.

29. Vives-i-Bastida J. Stretching the net: multidimensional regularization. *Econometric Theory*. 2023. № 39(1). P. 189-218. URL: <https://doi:10.1017/S0266466621000347>
30. Wang Z., Crook J., & Andreeva G. Improving the accuracy of credit scoring models using an innovative Bayesian informative prior specification method. *Journal of the Operational Research Society*. 2024. № 76(2). P. 229–253. URL: <https://doi.org/10.1080/01605682.2024.2339510>.
31. Weber O., Scholz R. W., Michalik G. Incorporating sustainability criteria into credit risk management. *Business Strategy and the Environment*. 2010. Vol. 19, №. 1. P. 39–50.
32. Win S. What are the possible future research directions for bank's credit risk assessment research? A systematic review of literature. *International Economics and Economic Policy*. 2018. № 15(4). P. 743-759. URL: <https://doi.org/10.1007/s10368-018-0412-z>.
33. Zakaria S. The impact of macroeconomic conditions on credit risk in the Moroccan banking system: empirical evidence from the ARDL model and the Toda-Yamamoto test. *International Journal of Accounting, Finance, Auditing, Management and Economics*. 2025. № 6 (3). P. 397-414.
34. Аврамчук Л., Костюк К. Вплив кредитної політики на якість кредитного портфеля банківських установ. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. № 27 (133). С. 101-107.
35. Аналіз банківської діяльності. Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко. К.: КНЕУ, 2004. 599 с.
36. Балансові дані банків. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 18.04.2025).
37. Боднар О.А., Тішечкіна К.В., Іваненко Г.Ю., Тарасенко В.П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 21–26.

38. Варцаба В. І. Проблеми та напрями підвищення якості кредитних портфелів українських банків у реаліях часу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2022. № 1 (59). С. 98-104.
39. Вербинська М. О. Кредитні ризики комерційних банків в сучасних економічних умовах. *Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка*. 2016. Вип. 43. С. 54-60.
40. Верхуша Н. П. Інструментарій оцінки кредитного ризику банку. *Вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 2. С. 85-90.
41. Верхуша Н. П. Механізм управління кредитним ризиком банку: питання теорії та практики : монографія. Університетська освіта, 2013. 296 с.
42. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. № 2 (42). С. 76–85.3.
43. Гаряга Л. О. Удосконалення класифікації банківського кредитного ризику. *Вісник Університету банківської справи*. 2015. № 1. С. 76–81.
44. Гече Ф. Е., Мулеса О. Ю., Гриненко В. В., Смоланка В. Ю. Знаходження найвпливовіших факторних ознак при побудові лінійних регресійних моделей. *Technology Audit and Production Reserves*. 2019. 3(2), 47.
45. Гладинець Н. Ю., Хланта С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С.1060-1064.
46. Дані про обсяги кредитів та частку непрацюючих кредитів у розрізі банків України *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення: 18.04.2025).
47. Доценко І. Управління кредитними ризиками банківських установ в умовах воєнного стану. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. С. 156–162.
48. Запорожець С., Тригуб Ю. Управління якістю кредитного портфеля банку в період воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. №4 (48). С. 71-77.
49. Затворницький К. С. Управління ризиками кредитного портфелю банку: теорія і практика. *Вісник університету банківської справи*. 2019. № 1 (34). С. 70-77.

50. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. *Бізнес Інформ*, 2019. № 1. С. 349-357.
51. Значення економічних нормативів у розрізі банків України. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 18.04.2025).
52. Коломієць Ю. Ю., Кочорба В. Ю. Оцінювання кредитних ризиків у системі ризик-менеджменту банківських структур. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 320-332.
53. Корпоративне управління. *АТ КБ «ПриватБанк»*. 2025. URL: <https://privatbank.ua/about/management/corp> (дата звернення: 18.04.2025).
54. Кредити. *АТ КБ «ПриватБанк»*. 2025. URL: <https://privatbank.ua/business/kredit> (дата звернення: 18.04.2025).
55. Кузнєцова Л. В. Управління кредитними ризиками банків України на основі стрес-тестування. *Інтелект XXI*. 2019. № 4. С. 44-48.
56. Ларіонова К., Танасієнко Н. Теоретичні основи управління кредитним ризиком банку. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2023. №322(5). С. 422-428.
57. Маковоз О. С. Стрес-тестування як метод оцінки кредитного ризику в умовах євроінтеграції. У *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2021. С. 62-63.
58. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: вказівки, затверджені Правлінням НБУ від 15.03.2004 № 104 (втратили чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
59. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/МСФЗ%2007_ukr.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

60. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». https://mof.gov.ua/storage/files/МСФЗ_9_Ukrainian-compressed.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

61. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *Бізнес Інформ*. 2019. №7. С. 272–278.

62. Національний банк України. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. Київ: НБУ, 2025. 15 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=13 (дата звернення: 01.05.2025).

63. Національний банк України. Політика з розвитку сталого фінансування. Київ, 2024. 17 вересня. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=13.

64. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих кредитів в цілому по системі. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 18.04.2025).

65. Павленко Л. Д., Шалда А. А. Індивідуальний кредитний ризик банку: сучасні тенденції та фактори впливу. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Суми, 19–20 листопада 2020 р.). Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 65-69.

66. Положення про кредитну політику. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-new_14052019.pdf (дата звернення: 18.03.2025).

67. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>. (дата звернення: 18.04.2025).

68. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n18> (дата звернення: 18.04.2025).

69. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

70. Рагуліна І. І., Комишанченко А. Ю. Кредитний ризик: поняття, фактори та управління. *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Майбутнє – аудит* (м. Кривий Ріг, 15 січня 2025 р.). Кривий Ріг: Видавець Р. А. Козлов, 2025. С. 44.

71. Радова Н. В., Гаркуша Ю. О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 26. С. 64-71.

72. Річний звіт за 2020 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf. (дата звернення: 18.04.2025).

73. Річний звіт за 2021 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

74. Річний звіт за 2022 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

75. Річний звіт за 2023 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/Richnyy_zvit_za_2023.pdf (дата звернення: 18.04.2025).

76. Річний звіт за 2024 рік. АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://static.privatbank.ua/files/ConsolidatedFinZvit2024.pdf>. (дата звернення: 18.04.2025).

77. Розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам у національній та іноземній валютах, та розміру кредитного ризику за класами боржника відповідно до Положення № 351 (у розрізі банків). Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 18.04.2025).

78. Сарахман О. М., Шурпенкова Р. С. Оцінка кредитного ринку банківських установ: нові інструменти виявлення ризику та управління ним. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 7. С. 238–250.

79. Сирчин О. Л. Оцінка кредитного ризику української банківської системи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 3 (2)). С.195-201.
80. Статистика. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 18.04.2025).
81. Табенська Ю. Аналіз та оцінка якості кредитного портфелю банку. *Молодий вчений*. 2018. №8 (60). С. 397-399.
82. Труш І. Є. Основні методи оцінки кредитного ризику банку в системі управління ним. *Ефективна економіка*. 2013. № 7 . С. 89–96.
83. Федина В. В. Кредитний ризик банку: сутність та причини виникнення. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 223-228.
84. Хома І., Лук'янський О. Теоретико-методологічні аспекти вдосконалення управління кредитним ризиком в банку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 295-301.
85. Хома І.Б., Лук'янський О.Б. Шляхи вдосконалення управління кредитним ризиком банку в сучасних умовах. *4th International Scientific and Practical Internet Conference «Russia-Ukraine War: Consequences for the World» devoted to impact of military actions on situation in the world* (1-2 лютого 2024 р.): Dnipro, 2024. С. 142–144.
86. Шило Ж. С. Управління кредитним ризиком комерційного банку. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 216-225.
87. Шило Ж. С. Кредитні ризики комерційного банку: причини виникнення та методи управління. *SWorld-Ger Conference Proceedings, (гес. 25-01, 2020)*. С. 67–70.
88. Шульга Н. П., Белянко Л. Л. Стрес-тестування кредитного ризику банків України на основі макроекономічних змінних. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 10–16.
89. Шульга Н., Омеленчук В. ESG-ризики банків. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 2. С. 101-119. 10.31617/3.2024(133)06.
90. Інструментарій Google Trends. URL: www.google.com/trends.

ДОДАТКИ

Додаток А

Оцінка КРБ за регуляторними вимогами НБУ

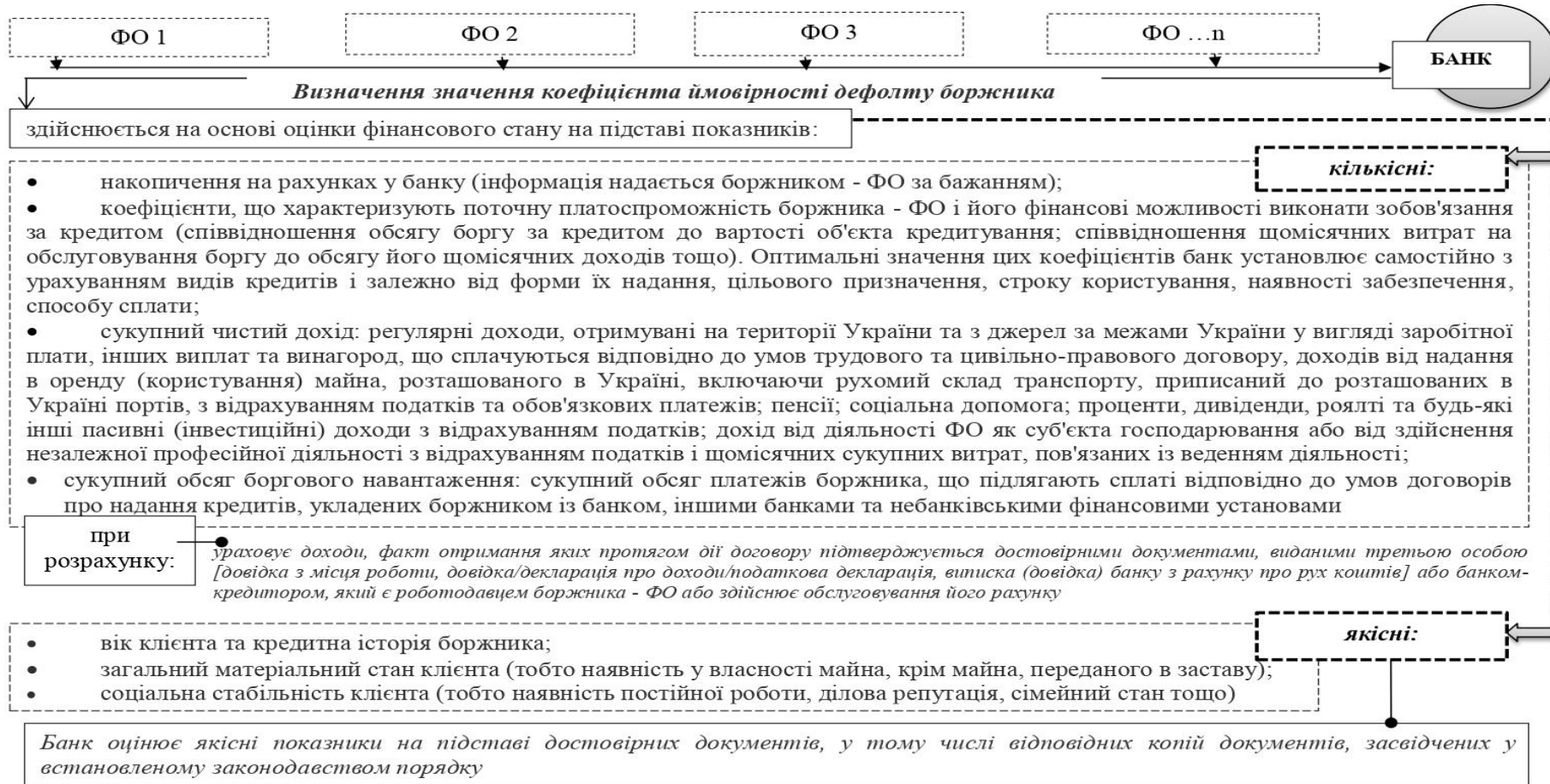

Рис. А. 1 – Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - фізичної особи відповідно до вимог НБУ

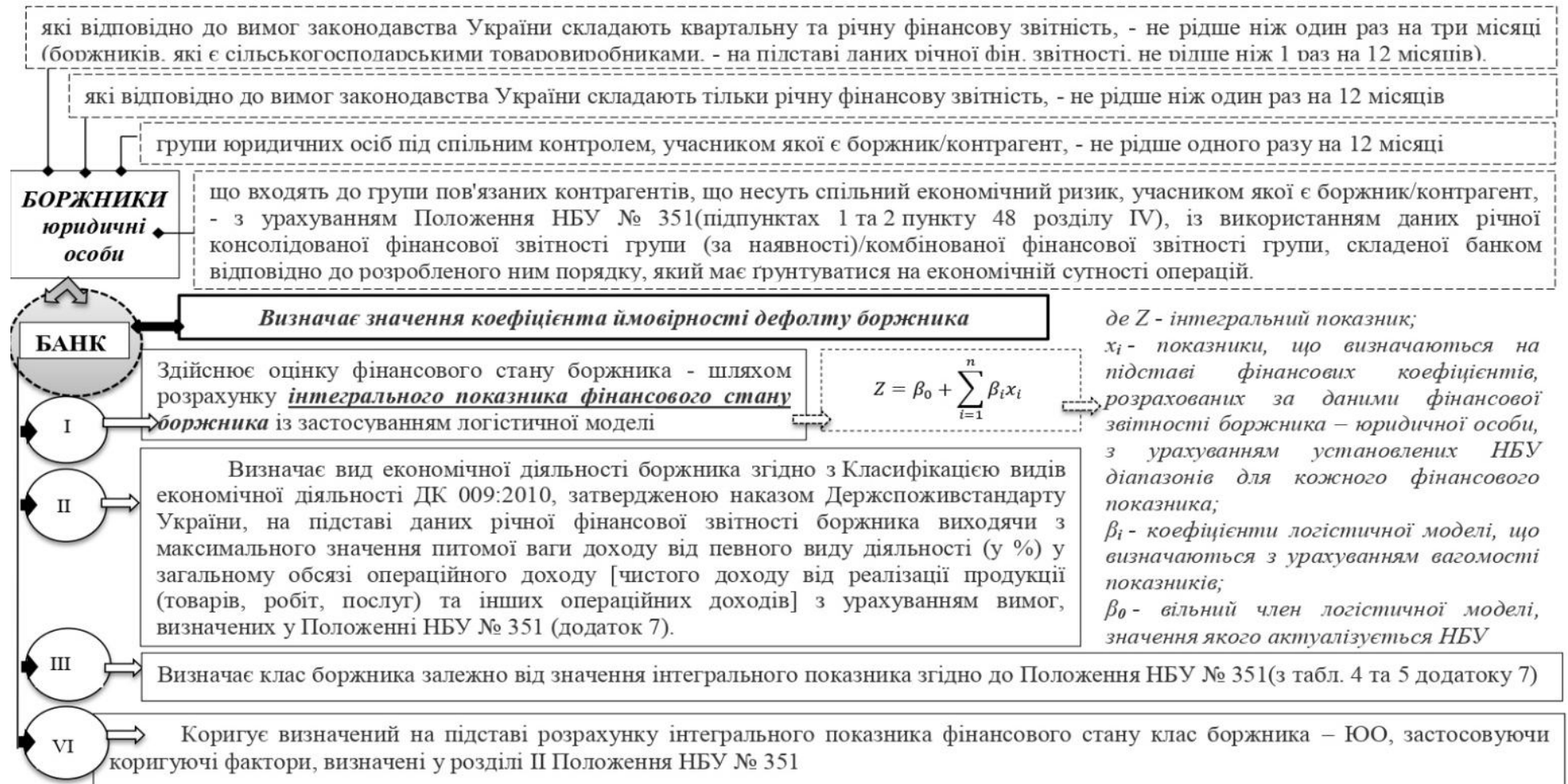

Рис. А.2. Порядок визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - юридичної особи відповідно до вимог НБУ

Додаток Б

Теоретичні підходи до оціни індивідуального КРБ

Таблиця Б.1

Характеристика класифікаційних методик оцінки кредитоспроможності позичальника

Назва групи	Назва методики	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	2	3	4	5
Рейтингові методики	Рейтингові методики	Оцінка підприємства-позичальника визначається на основі розрахунку системи фінансових коефіцієнтів і переведення їх у бали. Оцінюють кредитоспроможність не на конкретну дату, а дають можливість оцінити ймовірність невиконання позичальником зобов'язання у майбутньому	Простота у їх застосуванні, що проявляється у швидкому визначенні класу позичальника	Складність у виборі показників, які оцінюються, та у встановленні коефіцієнтів значущості
	Скоринг	Застосовується для проведення оцінки кредитоспроможності фізичних та юридичних осіб у споживчому кредитуванні. Система скорингу забезпечує підтримку ухвалення рішення про встановлення рівня відсікання, що розподіляє «поганих» та «гарних» позичальників. Оцінка здійснюється за допомогою скорингових таблиць	— швидкість оцінки кредитоспроможності позичальника та прийняття рішення про видачу кредиту, зниження витрат; — неупередженість оцінки (зникнення суб'єктивних оцінок, пов'язаних з кредитним рішенням); — стандартизація кредитних оцінок	— складність розробки скорингової системи; — складність у встановленні характеристик, які варто включати в модель, та вагових коефіцієнтів, що повинні їм відповідати; — не гнучкість до змін у ринковому середовищі

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5
Прогнозні	Множинний дискримінаційний аналіз (МДА) (модель Альтмана)	При МДА використовується дискримінантна функція Z , яка враховує певні параметри (коефіцієнти регресії) та фактори фінансового стану позичальника. Коефіцієнти регресії розраховуються після статистичного опрацювання даних підприємств, що стали банкрутом або залишилися на ринку протягом певного періоду. Якщо оцінка Z ближче знаходиться до показника середнього підприємства-банкрута, то при погіршенні умов функціонування воно також стане банкрутом. Тому, з метою уникнення банкрутства керівникам підприємства необхідно вжити певні заходи, щоб банкрутства не відбулося. Таким чином, оцінка Z попереджує підприємство про можливість банкрутства	Можливість прогнозування банкрутства підприємства у момент видачі кредиту та у процесі його обслуговування	— недостатня або недостовірна інформація щодо підприємств галузі позичальника, які стали банкрутами; — складності у здійсненні порівняння підприємств
	Класифікаційні та регресивні дерева (CART)	У «класифікаційному дереві» фірми-позичальники розташовуються на певній «гілці» залежно від значень обраних фінансових показників, кожна наступна «гілка» дерева поділяється на «гілки» залежно від інших коефіцієнтів	— широке застосування; — простота у розумінні; — незначна трудомісткість розрахунків	— відсутність єдиної бази нормативних значень фінансових показників; не можна надавати перевагу тільки фінансовим показникам або надавати перевагу одному певному коефіцієнту;

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5
				— для оцінки беруться фактичні показники за минулий період, які не можуть бути єдиним критерієм оцінки здатності позичальника виконати зобов'язання у визначений строк; — відсутність єдиної бази нормативних значень фінансових показників; — розраховані показники є статистичними та не враховують поточного стану позичальника на момент отримання кредиту
	Методика на основі аналізу грошових потоків	Методика дозволяє використовувати коефіцієнти, які визначаються за даними про обороти ліквідних активів, запасів та короткострокових боргових зобов'язань шляхом розрахунку чистого сальдо різних надходжень та витрат грошових коштів за певний період. Різниця між припливом та відтоком коштів відображає величину загального чистого грошового потоку.	— аналіз здійснюється не тільки на основі даних минулих років, а й на основі прогнозних на плановий період; — дозволяє зробити висновки про слабкі місця в управлінні фінансами позичальника	— імовірність спотворення результатів оцінки кредитоспроможності позичальника через можливе використання недостовірної інформації; — неможливість використання для підприємств, що працюють менше трьох років

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5
		Середня величина загального грошового потоку може бути встановлена як межа видачі нових кредитів. На підставі співвідношення величини загального грошового потоку і величини боргових зобов'язань клієнта визначається клас його кредитоспроможності		

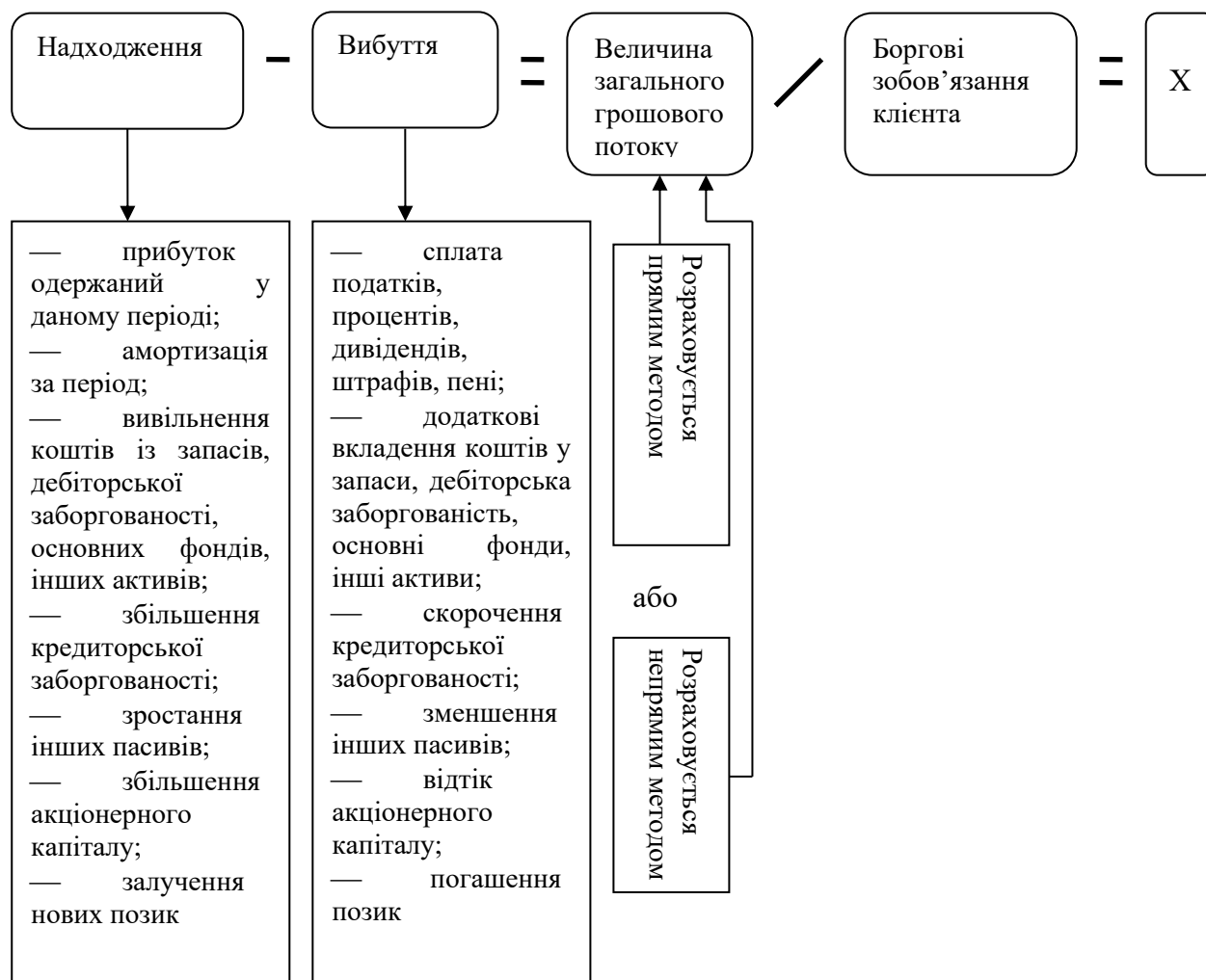

Рис. Б.1. Алгоритм оцінки кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків

Таблиця Б.2

Визначення класу позичальника на основі аналізу грошових потоків

Значення показника X	Клас
0,75	1
0,30	2
0,25	3
0,20	4
0,15	5

Таблиця Б.3

**Методика оцінки кредитоспроможності позичальника на основі застосування
Z-моделі Альтмана**

Позначення показника	Назва показника	Спосіб розрахунку
X1	Частка обігових коштів в активах	Оборотний капітал / сукупні активи
X2	Рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком	Нерозподілений прибуток / сукупні активи
X3	Рентабельність активів	Брутто-доходи / сукупні активи
X4	Відношення ринкової вартості акціонерного капіталу до короткострокових зобов'язань	Ринкова оцінка капіталу / балансова оцінка сумарної заборгованості
X5	Коефіцієнт фондівдачі	Обсяг продажу / сукупні активи
Z	Загальний індекс вірогідності банкрутства позичальника	$Z = 1,2X1 + 1,4X2 + 3,3X3 + 0,6X4 + 1,0X5$
Результат: $Z \leq 1,8$ – імовірність банкрутства дуже висока; $1,8 < Z \leq 2,7$ – імовірність банкрутства висока; $2,7 < Z \leq 3,0$ – імовірність банкрутства низька; $3,0 < Z$ – імовірність банкрутства дуже низька		

Таблиця Б.4

**Методика прогнозування імовірності банкрутства позичальника на основі
системи показників Бівера**

Показник	Значення показника (норматив)		
	I група (нормальний фінансовий стан)	II група (нестійкий фінансовий стан)	III група (кризовий фінансовий стан)
Коефіцієнт Бівера	більше 0,2	від 0,17 до 0,2	менше 0,2
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	$2 < K_{пл} \leq 3,2$	$1 < K_{пл} \leq 12$	$K_{пл} \leq 1$
Економічна рентабельність (Ре), %	6 – 8 і більше	5 – 2	від 1 до -22
Фінансовий левиредж (ФЛ), %	менше 35	40 – 60	80 і більше
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами (Кз)	0,4 і більше	0,3 – 0,1	менше 0,1 або від'ємне значення

Додаток В

Методичні підходи до оцінки портфельного КРБ

Таблиця В.1

Статистичні показники, що використовуються для оцінки портфельного КРБ

Показник	Порядок розрахунку	Умовні позначення
Можлива величина збитків за кредитним портфелем	$S_p = \sum_{i=1}^n S_i p_i(c)$	W – величина ризику; p) – імовірність виникнення збитків за кредитною операцією;
Середньозважений кредитний портфельний ризик	$L = L = \sum_{i=1}^n p_i(c) \cdot \frac{S_i}{S} = \frac{\sum_{i=1}^n p_i(c) S_i}{\sum_{i=1}^n S_i} = \frac{S_p}{\sum_{i=1}^n S_i}$	– сума кредиту; – сума i-ї кредитної угоди; p _i (c) – рівень кредитного ризику i-ї кредитної операції;
Дисперсія (варіація)	$\sigma^2 = Var(p) = \sum_{i=1}^n (p_i(c) - L)^2 \cdot \frac{S_i}{S}$	– обсяг кредитного портфеля (кількість угод);
Середньоквадратичне відхилення	$\sigma = \sqrt{Var(p)}$	від'ємні відхилення кредитних ризиків угод кредитного портфеля від кредитного портфельного ризику;
Позитивна семіваріація	$PSV = \sum_{i=1}^n t_i^2 \cdot \frac{S_i}{S}$	– додатні відхилення кредитних ризиків угод кредитного портфеля від кредитного портфельного ризику
Негативна семіваріація	$NSV = \sum_{i=1}^n l_i^2 \cdot \frac{S_i}{S}$	
Позитивне середнє семіквадратичне відхилення	$psv = \sqrt{PSV}$	
Негативне середнє семіквадратичне відхилення	$nsv = \sqrt{NSV}$	
Коефіцієнт асиметрії	$a = \sum_{i=1}^n \frac{S_i}{S} \cdot (p_i(c) - L)^3 / \sqrt{Var^3(p)}$	

Характеристика кредитного портфеля з погляду КРБ

Показник	Формула
Співвідношення власних коштів банку (ВК) та кредитного портфеля (КП)	$K = \frac{BK}{KP}$
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів основним капіталом банку	$K_{покp} = \frac{K_{осн}}{KP_{кл}},$ де $K_{осн}$ - основний капітал банку, $KP_{кл}$ - класифіковані кредити
Частка класифікованих кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля	$K = \frac{KP_{кл}}{KP}$
Частка своєчасно несплачених кредитів за процентами та основною сумою в обсязі кредитного портфеля	$K_2 = \frac{KP_{np}}{KP},$ де KP_{np} - своєчасно несплачені кредити за процентами та основною сумою
Коефіцієнт збитковості кредитного портфелю	$K_{зб} = \frac{З}{KP},$ де $З$ – збитки за кредитами

**Порівняльна характеристика системних комплексів для оцінки
портфельного КРБ**

Характеристика	CreditMetrics	KMV Portfolio Manager	CreditRisk+	Credit Portfolio View
Підхід до моделювання	Знизу вгору	Знизу вгору	Знизу вгору	Зверху вниз
Вид кредитного ризику	Зміна ринкової вартості	Зміна ринкової вартості	Втрати при дефолті	Втрати при дефолті
Фактори кредитного ризику	Вартість активів	Вартість активів	Імовірність дефолту	Макроекономічні фактори
Кредитна подія	Зміна кредитного рейтингу або дефолт	Неперервна імовірність дефолту	Дефолт	Зміна кредитного рейтингу або дефолт
Імовірність дефолту	Безумовна	Безумовна	Безумовна	Умовна
Волатильність	Постійна величина	Постійна величина	Випадкова величина	Випадкова величина
Кореляція між дефолтами	Структурна на основі акцій	Структурна на основі акцій	Спрощена (процес дефолту)	Факторна модель
Рівень відновлення заборгованості	Випадкова величина	Випадкова величина	Постійна величина в межах кожного діапазону	Випадкова величина
Методологія розрахунку	Імітаційне моделювання / аналітичне рішення	Аналітичне рішення	Аналітичне рішення	Імітаційне моделювання

Додаток Г

Стрес-тестування КРБ

Таблиця Г.1

Характеристика основних видів стрес-тестів, що застосовують у банківській практиці

Вид стресу	Характеристика
Однофакторні стрес-тести	Розглядається вплив зміни одного з факторів кредитного ризику на вартість портфеля.
Багатофакторні	Розглядається вплив зміни групи факторів кредитного ризику на вартість портфеля.
Аналіз історичних сценаріїв	Дослідження впливу факторів кредитних ризиків, які вже відбувалися у минулому. Основним недоліком цього методу є те, що не враховуються характеристики ринку й інституційних структур, які з часом змінюються.
Аналіз гіпотетичних сценаріїв	Використовуються, якщо історичний сценарій не відповідає характеристикам даного портфеля або не враховує певні фактори ризику. Перевагою є підвищена гнучкість у формулюванні можливих подій. Недоліком є складність визначення ймовірності подій, які ніколи до цього не відбувалися.
Динамічні гіпотетичні сценарії	Динамічні сценарії виступають основними сценарними моделями розвитку подій за певний історичний проміжок часу. В їх основі – певні зміни (як правило настання криз, дефолтів тощо), що мають визначену послідовність розвитку або настають одразу та призводять до значного погіршення ситуації на світових ринках. Зазвичай, такі сценарії включають динамічні процеси, передбачити які досить складно, але їх наслідки спрогнозувати можливо. Різновидом динамічних моделей є моделі на основі послідовності статичних кроків. Вони дозволяють оцінити ситуацію в цілому, спрогнозувати її наслідки та оцінити ймовірність настання дефолту.
Статичні гіпотетичні сценарії	Дозволяють проводити аналіз ситуації та оцінювати втрати внаслідок погіршення ситуації на певний історичний момент часу (на певну дату). Вони поділяються на «констатаційні», що дають можливість проведення аналізу з виявленням слабких місць у діяльності банку, та «компенсаційні», що дозволяють також приймати компенсаційні та можливі заходи антикризового характеру.

Додаток Д
Аналіз зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця Д.1

Склад та динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.18 по 01.03.25

	Кошти отримані від НБУ	Кошти банків	Кошти клієнтів	Кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	Кошти фізичних осіб	Боргові цінні папери, емітовані банком	Інші залучені кошти	Зобов'язання щодо поточного податку на доходи	Відстрочені податкові зобов'язання	Резерви за зобов'язаннями	Інші фінансові зобов'язання	Інші зобов'язання	Субординований борг	Усього зобов'язань
01.01.2018	12 393 520	233 849	208 565 760	40 467 784	68 058 211	2 029	337 827	0	107 615	2 277 576	7 748 144	1 425 029	362 413	233 453 763
01.01.2019	9 817 139	194 872	224 951 854	47 391 950	77 382 150	2 129	333 266	0	152 624	2 407 723	10 491 908	1 992 882	230 721	250 575 117
01.01.2020	7 720 807	201 143	231 386 432	50 195 106	81 013 289	2 228	285 096	0	139 318	2 362 996	13 682 046	3 599 573	197 372	259 577 012
01.01.2021	0	2 243	309 536 166	84 236 876	25 042 942	2 327	340 323	0	163 888	10 687 483	8 591 292	4 556 324	235 607	334 115 653
01.01.2022	0	2 532	321 705 424	95 089 824	26 373 290	2 427	328 330	0	159 146	3 650 326	10 617 547	3 949 108	227 304	340 642 144
01.01.2023	0	329	464 871 501	130 327 371	33 937 113	2 528	567 788	2 972 075	0	5 803 423	13 222 380	4 140 466	304 719	491 885 208
01.01.2024	0	486	549 686 644	157 329 253	91 513 964	2 628	3 087 561	25 790 403	0	5 437 546	13 063 856	4 383 015	316 500	601 768 639
01.01.2025	0	5 570	611 566 106	172 267 169	38 047 392	2 668	6 705 137	21 552 955	0	6 013 144	21 651 327	4 843 967	350 303	672 691 177
01.03.2025	0	7 632	604 801 356	154 360 870	49 237 317	2 668	6 985 110	25 594 809	563 230	6 115 451	19 402 933	4 971 204	345 928	668 790 321
Абсолютне відхилення	-12 393 520	-226 217	396 235 597	113 893 086	81 179 106	640	6 647 282	25 594 809	455 616	3 837 875	11 654 788	3 546 174	-16 485	435 336 558
Темп приросту	-100	-97	190	281	167	32	1 968	x	423	169	150	249	-5	186

Структура зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.18 по 01.03.25

	Кошти отримані від НБУ	Кошти банків	Кошти клієнтів	Кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	Кошти фізичних осіб	Інші залучені кошти	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	Відстрочені податкові зобов'язання	Резерви за зобов'язаннями	Інші фінансові зобов'язання	Інші зобов'язання	Субординований борг	Усього зобов'язань
01.01.2018	5,31	0,10	89,34	17,33	71,99	0,14	0,00	0,05	0,98	3,32	0,61	0,16	100,00
01.01.2019	3,92	0,08	89,77	18,91	70,79	0,13	0,00	0,06	0,96	4,19	0,80	0,09	100,00
01.01.2020	2,97	0,08	89,14	19,34	69,73	0,11	0,00	0,05	0,91	5,27	1,39	0,08	100,00
01.01.2021	0,00	0,00	92,64	25,21	67,35	0,10	0,00	0,05	3,20	2,57	1,36	0,07	100,00
01.01.2022	0,00	0,00	94,44	27,91	66,45	0,10	0,00	0,05	1,07	3,12	1,16	0,07	100,00
01.01.2023	0,00	0,00	94,51	26,50	67,89	0,12	0,60	0,00	1,18	2,69	0,84	0,06	100,00
01.01.2024	0,00	0,00	91,35	26,14	65,06	0,51	4,29	0,00	0,90	2,17	0,73	0,05	100,00
01.01.2025	0,00	0,00	90,91	25,61	65,12	1,00	3,20	0,00	0,89	3,22	0,72	0,05	100,00
01.03.2025	0,00	0,00	90,43	23,08	67,17	1,04	3,83	0,08	0,91	2,90	0,74	0,05	100,00

Додаток Е
Аналіз активів АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця Е.1

Склад, динаміка та структура активів АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.18 по 01.03.25

	Грошові кошти та їх еквіваленти		Цінні папери, що рефінансуються НБУ		Кошти в інших банках		Кредити та заборгованість клієнтів		Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю		Інвестиції		Основні засоби та нематеріальні активи		Інші активи		Загальні активи, усього	Чисті активи, усього
	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %	Сума, тис грн	Частка %		
01.01.2018	19696,69	7,60	34434,99	13,29	7936,86	3,06	38117,63	14,71	90223,78	34,83	39174,79	15,12	1008,49	0,39	3276,64	1,26	25191,62	9,72	491715,95	259061,47
01.01.2019	22345,33	7,92	86244,44	30,58	5069,73	1,80	52019,98	18,44	79298,87	28,12	14537,75	5,15	3487,22	1,24	3793,40	1,34	15240,64	5,40	525247,76	282037,35
01.01.2020	28601,10	9,11	84680,23	26,96	17803,07	5,67	61033,32	19,43	66601,74	21,20	27918,08	8,89	3533,53	1,12	6480,51	2,06	17454,36	5,56	552058,12	314105,94
01.01.2021	27029,63	6,99	100749,83	26,04	23653,43	6,11	56805,05	14,68	119196,15	30,80	27417,60	7,09	2963,45	0,77	7641,98	1,97	21482,46	5,55	566179,32	386939,57
01.01.2022	28117,66	6,90	93096,37	22,86	25839,69	6,34	70193,03	17,24	129074,14	31,69	26319,53	6,46	2019,27	0,50	7362,23	1,81	25234,76	6,20	582851,09	407256,67
01.01.2023	40566,77	7,38	95716,22	17,41	60233,75	10,96	71355,25	12,98	143919,80	26,18	100242,09	18,24	2184,99	0,40	6617,19	1,20	28837,97	5,25	737413,90	549674,03
01.01.2024	79648,10	11,60	100376,47	14,62	75061,46	10,93	95637,76	13,93	171470,65	24,97	133798,04	19,49	2370,01	0,35	6689,50	0,97	28250,80	4,11	879800,10	686613,29
01.01.2025	91121,69	11,81	110699,18	14,34	72150,85	9,35	116999,20	15,16	204240,12	26,46	138683,78	17,97	2035,38	0,26	7145,19	0,93	28759,63	3,73	956714,17	771835,03
01.03.2025	91398,75	11,72	113147,63	14,51	92532,40	11,87	117579,50	15,08	180196,86	23,11	152238,89	19,52	2035,38	0,26	7195,75	0,92	23544,99	3,02	963791,81	779870,15
Абсолютне відхилення	71702,06	4,12	78712,64	1,22	84595,54	8,81	79461,88	0,37	89973,09	-11,72	113064,10	4,40	1026,89	-0,13	3919,11	-0,34	-1646,63	-6,70	472075,86	520808,68
Темп приросту	364,03	54,21	228,58	9,17	1065,86	287,75	208,46	2,49	99,72	-33,66	288,61	29,11	101,82	-33,08	119,61	-26,77	-6,54	-68,94	96,01	201,04

Додаток Ж

Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за типами кредитів

Таблиця Ж.1

Склад та динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за типами кредитів з 01.01.18 по 01.01.25

Показник	Абсолютне значення, станом на 01.01, тис. грн							Питома вага, станом на 01.01, %							Базисне відхилення	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	тис. грн	%
Кредити, що управляються як окремий портфель	212795	210579	164332	163513	167931	170042	162410	72,89	71,13	70,6	67,41	67,04	61,85	57,23	-50385	-23,68
Кредити РЕПО юридичним особам	0	0	0	0	0	1 459	160	0	0	0	0	0	0,53	0,06	160	x
Кредити юридичним особам	5648	6250	5509	4091	5340	6386	9112	1,93	2,11	2,37	1,69	2,13	2,32	3,21	3464	61,33
Кредити фізичним особам – кредитні картки	45314	51890	40609	45314	46593	54500	62703	15,52	17,53	17,45	18,68	18,6	19,82	22,09	17389	38,37
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	12923	11467	9566	9858	3912	5618	8559	4,43	3,87	4,11	4,06	1,56	2,04	3,02	-4364	-33,77
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	4193	4148	3500	5343	3880	9751	12738	1,44	1,4	1,5	2,2	1,55	3,55	4,49	8545	203,79
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	332	250	35	394	328	885	2675	0,11	0,08	0,02	0,16	0,13	0,32	0,94	2343	705,72
Кредити фізичним особам – інші кредити	672	498	129	83	26	13	7	0,23	0,17	0,06	0,03	0,01	0	0,00	-665	-98,96
Кредити підприємствам МСБ	8251	8555	6859	11903	21311	25454	23606	2,83	2,89	2,95	4,91	8,51	9,26	8,32	15355	186,10
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	1612	2312	2157	2069	1175	809	1835	0,54	0,78	0,92	0,85	0,47	0,29	0,65	223	13,83
Всього кредитів	291936	296043	232772	242568	250496	274917	283798	100	100	100	100	100	100	100,00	-8138	-2,79

Додаток И

Аналіз якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця И.1

Динаміка кредитного ризику корпоративного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.19 по 01.03.25

Дата	Показник	Абсолютне значення, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, тис. грн										Питома вага, , %		
		Клас позичальника										Клас позичальника		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2~9	10
01.01. 2019	Сума кредитної заборгованості	1877508	5652870	15589739	17475917	6267841	5407418	1008	402581	6216828	54149586	1,44	2,21	96,35
	Кредитний ризик	6181	78558	433285	529328	291539	5084	0	45636	1079331	38702157	0,12	0,08	99,8
01.01. 2020	Сума кредитної заборгованості	3216409	791665	2399272	907800	562940	43119	193903	54875	43188	215882004	1,95	2,53	95,52
	Кредитний ризик	253413	9669	109130	15402	18366	169	28022	1546	23202	214613692	0,15	0,11	99,74
01.01. 2021	Сума кредитної заборгованості	4350223	1614652	2224892	1184410	554708	28836	32205	6867	217920	212850775	2,36	3,3	94,35
	Кредитний ризик	321678	44082	106238	58770	12987	3090	1481	1908	66513	212813856	0,16	0,11	99,72
01.01. 2022	Сума кредитної заборгованості	4203194	1111458	2646200	1092210	715520	287532	7326	25062	292011	168092369	3,82	3,12	93,06
	Кредитний ризик	274115	10211	136314	15919	16021	7078	557	6197	88231	168020539	0,2	0,12	99,68
01.01. 2023	Сума кредитної заборгованості	6758084	1302850	3205491	813728	153961	15519	15574	18886	167094	164628979	8,29	3,99	87,72
	Кредитний ризик	337581	15249	157334	12037	6229	48	87	1 096	13445	164592342	0,43	0,21	99,36
01.01. 2024	Сума кредитної заборгованості	20 009 589	1 746 295	5 886 728	957 978	403 181	38 644	48 531	0	118 407	171 605 805	9,96	4,52	85,51
	Кредитний ризик	836 593	15 504	290 272	23 704	22 864	4 370	1 809	0	1 065	171 270 887	0,49	0,21	99,31
01.01. 2025	Сума кредитної заборгованості	17 762 477	3 477 110	1 756 255	6 016 033	1 180 619	161 956	50 157	1 297	21 377	163 776 295	9,15	6,51	84,34
	Кредитний ризик	718 974	35 345	28 112	440 922	52 470	4 757	69	330	0	163 561 311	0,44	0,34	99,22
01.03. 2025	Сума кредитної заборгованості	16 483 360	3 473 899	1 776 189	5 661 824	1 157 906	104 751	50 088	17 199	14 269	163 751 490	8,56	1,80	0,92
	Кредитний ризик	668 792	36 561	28 538	433 096	35 217	8 253	52	3 507	0	163 509 942	0,41	0,02	0,02

Динаміка показників кредитного ризику портфеля фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.19 по 01.03.25

Дата	Показник	Абсолютне значення, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, тис. грн					Питома вага, в розрізі ймовірності дефолту позичальника, %				
		Клас позичальника					Клас позичальника				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
01.01.	Сума кредитної заборгованості	39864200	147779	418704	257299	28942284	57,25	0,21	0,6	0,37	41,57
2019	Кредитний ризик	878 227	21 632	144 998	164 941	26261413	3,2	0,08	0,53	0,6	95,6
01.01.	Сума кредитної заборгованості	47795923	78 681	359 049	240 805	26345741	63,88	0,11	0,48	0,32	35,21
2020	Кредитний ризик	916 731	15 445	118 153	148 100	25897873	3,38	0,06	0,44	0,55	95,58
01.01.	Сума кредитної заборгованості	45047358	68 643	205 608	145 454	13103531	76,91	0,12	0,35	0,25	22,37
2021	Кредитний ризик	839 591	8 688	66 152	85 518	12717128	6,12	0,06	0,48	0,62	92,71
01.01.	Сума кредитної заборгованості	57752630	92 187	241 038	154 555	9 904 405	84,75	0,14	0,35	0,23	14,53
2022	Кредитний ризик	1 046 765	7 256	77 291	88 281	9 622 732	9,65	0,07	0,71	0,81	88,75
01.01.	Сума кредитної заборгованості	50553058	141 112	580 382	378 479	9373866	82,84	0,23	0,95	0,62	15,36
2023	Кредитний ризик	924 338	13 454	186 134	232 237	7786679	10,11	0,15	2,04	2,54	85,17
01.01.	Сума кредитної заборгованості	69 037 919	622 218	393 426	276 555	8 328 519	87,77	0,79	0,50	0,35	10,59
2024	Кредитний ризик	1 382 589	21 426	115 341	151 221	7 838 649	14,54	0,23	1,21	1,59	82,43
01.01.	Сума кредитної заборгованості	85637401	1 996 317	522 848	287 829	6 542 284	90,16	2,10	0,55	0,30	6,89
2025	Кредитний ризик	1 701 031	101 573	141 342	158 566	5 523 141	22,31	1,33	1,85	2,08	72,43
01.03.	Сума кредитної заборгованості	87681848	2 492 013	412 062	246 949	6 382 366	90,19	2,56	0,42	0,25	6,57
2025	Кредитний ризик	1 740 028	177 930	99 896	133 268	5 275 898	23,43	2,40	1,35	1,79	71,04

Джерело: розраховано автором на основі []